

ΜΠΣ: Θεσμοί και Πολιτικές Υγείας

**«Ο κοινωνικός ρόλος των Μαιών τον 20^ο αιώνα: Από τις πρακτικές
Μαίες στην ιατρικοποίηση του τοκετού»**

Παναγιωτοπούλου Παναγιώτα

Επιβλέπουσα: κα. Δέσποινα Καρακατσάνη

**Τριμελής επιτροπή: κα. Καρακατσάνη, κ. Σπυριδάκης,
κα Κουτσούκου**

Κόρινθος 2015

Copyright © 2015, Παναγιωτοπούλου Παναγιώτα

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All Rights Reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας έκδοσης, εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση των μελετών για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τους συγγραφείς. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα των κειμένων εκφράζουν τους συγγραφείς και μόνο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου μελέτης θα ήθελα να αδράξω την ευκαιρία που μου παρουσιάζεται και να ευχαριστήσω κάποια άτομα τα οποία χωρίς αυτά δε θα μπορούσε να επιτευχθεί το παρόν αποτέλεσμα.

Αρχικά, ένα μεγάλο δημόσιο ευχαριστώ στην κυρία Δέσποινα Καρακατσάνη, η οποία με καθοδήγησε σε όλα τα βήματα της διατριβής αυτής. Η άμεση ανταπόκριση της ήταν καθοριστική για την συνεργασία μας και την ολοκλήρωση της μελέτης του μεταπτυχιακού.

Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις πέντε μαίες που δέχθηκαν να μου δώσουν συνέντευξη ώστε να καλυφθεί το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας και να προκύψουν τα τελικά συμπεράσματα. Οι γλυκύτερες κυρίες δεν αρνήθηκαν καμία ερώτηση μου και με στωικότητα υπέμειναν τη διαδικασία αυτή.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, τα παιδιά μου και κυρίως το σύζυγό μου για την υπομονή του και τη συμπαράσταση του όλο αυτό το διάστημα. Χωρίς τη δική τους παρουσία στη ζωή μου ίσως να μην είχα καταφέρει το εν λόγω εγχείρημα. Τους ευχαριστώ για τη παρότρυνση τους.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1 ^ο : Ιστορική Αναδρομή.....	9
1.1 Αρχαιότητα.....	9
1.2 Βυζάντιο	14
1.3 Τουρκοκρατία.....	16
1.4 Μεσαίωνας.....	18
1.5 Αναγέννηση.....	20
1.6 Η θέση της μαιίας ανά τους αιώνες.....	22
Κεφάλαιο 2 ^ο : Μαιευτική στη Νεότερη Ελλάδα (20 ^ο ς αιώνας).....	25
2.1 Εκπαίδευση των μαιών.....	25
2.1.1 Δεοντολογία Μαιών.....	31
2.2 Καθήκοντα Μαιών	35
2.3 Κοινωνική θέση της Μαιίας.....	45
2.4 Νομοθετικό πλαίσιο	52
2.4.1 Ποινική προστασία του Μαιευτικού επαγγέλματος.....	56
2.4.2 Ποινικές διατάξεις για την άσκηση της Μαιευτικής.....	56
Κεφάλαιο 3ο: Ιατρικοποίηση του τοκετού.....	58
3.1 Ιστορική αναδρομή	59
3.2 Ιατρικοποίηση του τοκετού.....	61
3.3 Ο χώρος του Μαιευτηρίου	69
3.4 Τα εννοιολογικά μοντέλα τοκετού και ο ρόλος του χώρου.....	71
3.5 Ο Χάρτης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας στον Τοκετό.....	75
Κεφάλαιο 4 ^ο : Μεθοδολογία της έρευνας	77
4.1 Συμμετέχοντες.....	77
4.2 Μεθοδολογικό Εργαλείο	78
4.3 Ανάλυση Δεδομένων	79
4.4 Στάδια διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας.....	79
4.5 Ηθικά θέματα	80
4.6 Η αξία των προφορικών μαρτυριών.....	80
Κεφάλαιο 5 ^ο : Αποτελέσματα της έρευνας	82
5.1. Συνέντευξη Πρώτη.....	82
5.2. Συνέντευξη Δεύτερη.....	92
5.3. Συνέντευξη τρίτη.....	103
5.4. Συνέντευξη τέταρτη	105
5.5. Συνέντευξη πέμπτη.....	112
5.6. Αποτελέσματα συνεντεύξεων	119
Συμπεράσματα.....	129
Βιβλιογραφία	133
Παράρτημα.....	137

Περίληψη

Ο σκοπός αυτής της μελέτης είναι να διασωθεί ο κοινωνικός ρόλος που διαδραμάτισαν οι μαίες τον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα. Το δείγμα αποτελείται από 5 μαίες, απόφοιτες των σχολών Μαιών « Βασίλισσας Φρειδερίκης» και « Βιργινίας Σκυλίτση», ηλικίας άνω των 60 ετών. Για τη συλλογή του πληροφοριακού υλικού χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της μη δομημένης συνέντευξης.

Από τη μελέτη προκύπτει ότι οι μαίες είχαν εξέχουσα θέση στις τοπικές κοινωνίες όπου εργάζονταν. Ήταν αξιοσέβαστα πρόσωπα, με κύρος και είχαν μεγάλη κοινωνική αποδοχή. Η προσφορά τους, ειδικά στην επαρχία, υπήρξε καθοριστική. Η ίδρυση των σχολών Μαιών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οδήγησε στην σταδιακή αντικατάσταση των πρακτικών μαιών από επιστήμονες. Προς το τέλος του αιώνα το επάγγελμα της Μαιευτικής περνάει στα χέρια των ιατρών, με αποτέλεσμα την ιατρικοποίηση και την εμπορευματοποίηση του τοκετού.

Λέξεις κλειδιά: μαία, εκπαίδευση, νομοθεσία, τοκετός, ιατρικοποίηση

Abstract

The object of this research is the preservation of the social role of midwives in the 20th century in Greece. Five midwives, graduated from the Midwifery Schools, aged over 60 were interviewed.

It was found that midwives had a prominent part in the local communities where they worked. They were respectable persons. They had prestige and great social acceptance. Their offers, especially in the province, were decisive. The establishment of Midwifery Schools in the early of 20th century led to the gradual replacement of empirical midwives by scientists midwives. Towards the end of the century the profession of midwifery passes into the hands of doctors, leading to medicalization and commercialization of childbirth.

Key words: midwife, education, legislation, childbirth, medicalization

Εισαγωγή

Η επιστήμη της Μαιευτικής αποτελεί έναν από τους σημαντικούς παράγοντες καθορισμού της ανθρώπινης ζωής, αφού συμβάλλει θετικά σ' όλα τα στάδια ανάπτυξής της. Είναι μια ολιστική επιστήμη από τη φύση της , που περικλείει διαφορετικές πλευρές της αναπαραγωγικής υγείας των γυναικών : συναισθηματική, ψυχολογική, πολιτισμική και κοινωνική.

Η εγκυμοσύνη, ο τοκετός και η λοχεία είναι φυσικές διαδικασίες και η γέννηση σε καμία κοινωνία δεν αντιμετωπίστηκε μόνο σαν βιολογικό γεγονός. Εντάχθηκε στο κοινωνικό-πολιτισμικό σύστημα της εκάστοτε κοινωνίας και η γυναίκα και το παιδί δεν αντιμετωπίστηκαν ποτέ μόνο σαν σωματικές οντότητες , οι οποίες χρειάζονται ιατρική παρέμβαση (Χρυσανθοπούλου, 2007).

Η γέννηση της Μαιευτικής αρχίζει με τη γέννηση του ανθρώπου. Η πρώτη μαία ήταν ίσως μια γυναίκα που βοήθησε μια άλλη γυναίκα να γεννήσει. Η κοινωνική θέση της μαίας ανά τους αιώνες ήταν εξέχουσα, σημαντική και τιμήθηκε και αγαπήθηκε πολύ, ιδιαίτερα από τις γυναίκες (Μωραΐτου, 2012).

Ήταν πρόσωπα αξιοσέβαστα με μεγάλη κοινωνική αποδοχή και επιρροή.

Όλους τους προηγούμενους αιώνες και αρκετές από τις δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα οι πρακτικές μαίες , γυναίκες που είχαν μάθει να ασκούν την μαιευτική εμπειρικά από άλλες μεγαλύτερες στην ηλικία μαίες, αλλά και αργότερα οι επιστήμονες μαίες με τις γνώσεις τους και τη συμπαράσταση που παρέχουν στις γυναίκες, αποκτούν κυρίαρχο ρόλο στις τοπικές κοινωνίες. Ασχολούνταν με την εγκυμοσύνη, τον τοκετό, τη λοχεία καθώς και τη φροντίδα του παιδιού και παρά τις λίγες ιατρικές γνώσεις και ανεπαρκή ιατρικό εξοπλισμό κατάφερναν να πετύχουν πολλά.

Η παραδοσιακή μαμή συνέβαλε στη φροντίδα της μητρότητας και στη διατήρηση της φυλής μας. Είχε πάντα τη θέση της στην ελληνική οικογένεια, συμμετείχε ενεργά στη γέννηση του παιδιού, αλλά δεν ξέκοβε ποτέ τους δεσμούς της (Σαμαριτάκη, 1999).

Ήταν μια δεύτερη μάνα, σε κάποιες περιοχές τη θεωρούσαν και πρώτη μάνα, που

συμβούλευε και συμπαραστεκόταν στις χαρές και στις λύπες της οικογένειας.

Η γέννηση ενός παιδιού γίνονταν σε ένα οικείο και φιλικό περιβάλλον, που ήταν το σπίτι της επιτόκου, με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.

Με την επικράτηση του βιοϊατρικού μοντέλου στο δυτικό κόσμο παραγκωνίστηκε η θέση της μαίας στην εκτέλεση του φυσιολογικού τοκετού και η γέννηση από μια φυσική διαδικασία ζωής, άρχισε να ιατρικοποιείται και να αντιμετωπίζεται σαν ασθένεια.

Οι γυναίκες, με το πέρασμα του μαιευτικού επαγγέλματος από τις γυναίκες-μαίες στους άντρες-ιατρούς, έχασαν τον έλεγχο του τοκετού τους και το δικαίωμα του αυτοκαθορισμού του τρόπου και του τόπου εκτέλεσής του.

Σύμφωνα με τις βασικές θεωρίες του Φουκώ σχετικά με τη βιοπολιτική εξουσία πάνω στα ανθρώπινα σώματα, η ιατρικοποίηση των τοκετών είναι μια προσπάθεια κοινωνικού ελέγχου από το ιατρικό επάγγελμα. Το σώμα των γυναικών τέθηκε κάτω από τον έλεγχο και την επιτήρηση του κλινικού βλέμματος των ιατρών σαν αποτέλεσμα της γέννησης των κλινικών. Έτσι από τους «κοινωνικούς» τοκετούς που γίνονταν στο σπίτι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα από τις μαίες και συμμετείχε όλη η οικογένεια και η γειτονιά, φτάσαμε στους «μοναχικούς» τοκετούς των μαιευτικών κλινικών.

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με το ρόλο των μαιών του 20^{ου} αιώνα αλλά και με τη μετάβαση της εποχής που οι τοκετοί ήταν ένα φυσικό γενέθλιο γεγονός στην εποχή της ιατρικοποίησης του. Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η καταγραφή και η ανάδειξη αυτής της μετάβασης.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη και πέντε κεφάλαια. Το πρώτο μέρος αφορά τη θεωρητική διάσταση του θέματος και αποτελείται από τρία κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στην μαία αυτή καθ' εαυτή αναδεικνύοντας το ρόλο και τη δράση της από την αρχαιότητα μέχρι και τον 19^ο αιώνα. Το κεφάλαιο αυτό αποτελείται από έξι υποκεφάλαια, χωρισμένα ανάλογα τη περίοδο που αναλύουν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ασχολούμαστε με τον 20^ο αιώνα πλέον και τα δικαιώματα των μαιών έτσι όπως θεσπίστηκαν και κατοχυρώθηκαν νομικά. Επίσης, στο κεφάλαιο

αυτό θα αναφερθούν και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα όπου κάποια κοπέλα μπορούσε τη τότε εποχή να γίνει πρακτική μαία. Μέσα από αυτό το κεφάλαιο θα γίνει και μια σύγκριση της μαίας του χωριού και της εκπαιδευόμενης μαίας. Το κεφάλαιο αυτό αποτελείται από τέσσερα υποκεφάλαια.

Στο τρίτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους αναφερόμαστε στην ιατροποίηση του τοκετού. Αυτό το κεφάλαιο χωρίζεται σε τέσσερα υποκεφάλαια και μέσα από αυτά ο αναγνώστης είναι σε θέση να κατανοήσει τους λόγους που ο 20^{ος} αιώνας είναι εκείνος που η μετάβαση αυτή θα λάβει μέρος. Οι συνθήκες του ιατρικού χώρου είναι πλέον αρκετά ώριμες ώστε ο τοκετός να λαμβάνει χώρα στο μαιευτήριο ή σε κάποια άλλη κλινική και όχι στο σπίτι, στο χωράφι ή στο δρόμο.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι το ερευνητικό και αποτελείται από δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο είναι η μεθοδολογία της έρευνας όπου αναλύονται όλοι οι ερευνητικοί σταθμοί σε έξι υποκεφάλαια. Το δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους της εργασίας είναι οι συνεντεύξεις και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τη βιβλιογραφία.

Κεφάλαιο 1^ο: Ιστορική Αναδρομή

Στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε να δείξουμε την θέση που κατείχαν οι μαίες στις διάφορες κοινωνίες της Ευρώπης. Θα ξεκινήσουμε με τη μαία της αρχαίας Ελλάδας, θα δούμε τη μαία της ρωμαιοβυζαντινής εποχής, θα προχωρήσουμε στη μαία της τουρκοκρατούμενης Ελλάδας και έπειτα θα ολοκληρώσουμε με τη θέση της στο μεσαίωνα και την αναγεννησιακή εποχή.

1.1 Αρχαιότητα

Στην αρχαία Ελλάδα, ο θεσμός της μαίας και η θέση της στη κοινωνία, αποκαλύφθηκε ότι περνά μέσα από πέντε διαφορετικές φάσεις:

- Τη προ-ιπποκρατική φάση
- Την Ιπποκρατική φάση και,
- Τη μετα-ιπποκρατική φάση.
- Την αλεξανδρινή περίοδο.
- Την ελληνορωμαϊκή περίοδο.

Η προ-ιπποκρατική περίοδος χωρίζεται και εκείνη με τη σειρά της σε δύο φάσεις:

- Τη μυθολογική μαιευτική περίοδο και
- Την ιστορική μαιευτική περίοδο (Οικονομοπούλου, 2007).

Η μυθολογία μας, αναφέρεται σε μια κρητική θεότητα, κόρη της Ήρας, την Ειλειθυία, η οποία μαζί με τις Τρεις Μοίρες¹, ήταν υπεύθυνη για την ευτυχή κατάληξη του τοκετού. Η ίδια η Ήρα, μάλιστα, λέγεται πως είχε επινοήσει μια μέθοδο λεγόμενη «ο χειρισμός της Ήρας», ο οποίος εφαρμόστηκε κατά τη γέννηση του Ηρακλή ώστε να

¹ Η Λάχεσις (συμβολίζει τη μητέρα που κυοφορεί ακόμα), η Κλωθώ (συμβολίζει την επίτοκο) και η Άτροπος (συμβολίζει τη μαμή). Είναι γνωστό ακόμα από την αρχαιότητα ότι οι 3 Μοίρες επισκέπτονταν το μωρό μεσάνυχτα της 3^{ης} μέρας ώστε να το μοιράνουν. Η λαϊκή παράδοση τις παρομοιάζει με τη μάνα, τη γιαγιά και τη μαμή, οι οποίες είχαν σκοπό να αξιολογήσουν την κατάσταση του βρέφους για τυχόν παθολογικά ευρήματα.

εξέλθει το κεφάλι του τοποθετώντας το ένα δάχτυλο στο στόμα του εμβρύου (σαν αγκίστρι) και το άλλο στο σαγόνι. Ο χειρισμός αυτός εφαρμόστηκε και στα νεότερα χρόνια και πήρε την ονομασία Mauriceau-Lvret-Veit-Smelie. Εν συνεχεία, η Ήρα προκειμένου να αποκτήσει ο κόσμος μαίες, έφτιαξε ένα μαιευτήριο στο πίσω μέρος του ναού της με στόχο την εκπαίδευση των Ειλειθυιών και χρησιμοποίησε τα χέλια ως ωδινοποιητικά. Σύμφωνα με το μύθο, για αυτό το λόγο κάθε ναός αφιερωμένος στην Ήρα αποτελείται από 40 κίονες συμβολικής σημασίας. Ο αριθμός 40 συνδέεται με τις βδομάδες εγκυμοσύνης, με τις μέρες της λοχείας, με τις βδομάδες του υποχρεωτικού θηλασμού, και τις μέρες αποχής από τα συζυγικά καθήκοντα. Η ονομασία της Ήρας, βάση αυτής της ιδιότητας της, ήταν και «Ιάτραινα» (Οικονομοπούλου, 2007). Άλλες προστάτιδες των εγκύων ήταν η Άρτεμις και η Λητώ η μητέρα του Απόλλωνα.

Παραπάνω αναφέρθηκε η «μέθοδος της Ήρας» η οποία εφαρμόστηκε στη γέννηση των διδύμων της Αλκμήνης, μητέρας του Ηρακλή. Αναλυτικότερα, η Ήρα δεν έκανε μόνο αυτό. Ο Ιπποκράτης χρησιμοποιούσε μια μέθοδο γέννας, την οποία σύμφωνα με τον μύθο, η Ήρα είχε επινοήσει. Η μέθοδος αυτή ονομάζεται «κατακόρυφος σείση» (Οικονομοπούλου, 2007) .

Εικόνα 1: Ο τοκετός της Λητούς. Η θεά Αθηνά σκυμμένη μπροστά της την εμψυχώνει μέχρι να γεννήσει ενώ από πίσω της είναι η μαία. Η ίδια κρατά τον φοίνικα από τον πόνο.

Ως προς την ιστορική φάση της προ-ιπποκρατικής περιόδου, βλέπουμε ότι κυρίαρχη μορφή είναι ο Ασκληπιός, ο οποίος καλείται ως ιατρός της εποχής εκείνης να αντιμετωπίσει τις επιπλοκές ενός τοκετού. Η γυναικεία κυριαρχία παύει να υφίσταται σιγά-σιγά λόγω αδυναμίας αντιμετώπισης των γυναικολογικών προβλημάτων. Ο Ασκληπιός ήταν ο πρώτος που επινόησε το «ευτόκιο λουτρό» σε θαλάσσιο ύδωρ επί δυστοκίας, δηλαδή τη γέννα μέσα στο νερό, που σήμερα Γάλλοι και Ρώσοι αναφέρουν ότι επινόησαν, ενώ θεωρούνταν ευτόκιο από την αρχαία ελληνικά μυθολογία. Επίσης, ήταν ο πρώτος γιατρός ο οποίος για κάθε γέννα που θα έκανε ήθελε η αμοιβή του να είναι ένας κόκορας.

Την προσωκρατική περίοδο, οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι πλησίασαν το θέμα τοκετός επιστημονικά. Ο Εμπεδοκλής ήταν εκείνος που ανέλυσε το περιβάλλον του εμβρύου λέγοντας πως γύρω από το ίδιο το έμβρυο υπάρχει ένα λεπτό και μαλακό τοίχωμα γεμάτο υγρό. Το τοίχωμα αυτό το ονόμασε «άμνιον». Εξαιτίας της ανακάλυψης του Εμπεδοκλή τον 5^ο αιώνα π.Χ. η θεά Ειλειθυία μετονομάστηκε «Αμνιάς» και το υγρό μέσα στο «άμνιο» ονομάστηκε «ενάμνιο». Τέλος, η επόμενη επιστημονική αποκάλυψη του Εμπεδοκλή ήταν ότι το βρέφος μέσα στον άμνιο τρεφόταν από τον πλακούντα μέσω του ομφάλιου λώρου (Οικονομοπούλου, 2007).

Εικόνα 2: Πήλινες κατασκευές που απεικονίζουν τον τοκετό (Κύπρος)

Όλα τα παραπάνω έρχονται να ανατραπούν για ακόμα μια φορά μπαίνοντας πλέον στην Ιπποκρατική περίοδο, όπου ο Ιπποκράτης άλλαξε τα δεδομένα και έστρωσε τις βάσεις για τη σύγχρονη Μαιευτική και Γυναικολογία. Την εποχή που έδρασε ο Ιπποκράτης, της μαίες τις αποκαλούσαν «ιάτραινες» ή «ομφαλοτόμοι» και δρούσαν πάντα εμπειρικά (Οικονομοπούλου, 2007).

Για τον ίδιο τον Ιπποκράτη ήταν πολύ σημαντικό να μπορεί ο σωστός γιατρός να βοηθήσει την εγκυμονούσα να γεννήσει όσο το δυνατόν ανώδυνα ακόμα και σε περιπτώσεις επιπλοκών. Για ετούτο το λόγο λοιπόν, εφηύρε διάφορες εγχειρήσεις και μαιευτικές επεμβάσεις, αλλά και πέντε μαιευτικά εργαλεία.

Εικόνα 3: Εργαλεία 2500 ετών

Τα εργαλεία της εικόνας 3 είναι ενδεικτικά των εργαλείων που χρησιμοποιούσαν οι ιατροί την ιπποκρατική περίοδο ώστε να βοηθήσουν τις γυναίκες να γεννήσουν. Στα έργα του ο Ιπποκράτης αναφέρει εργαλεία διαφόρων σχημάτων από διάφορα υλικά κατασκευασμένα, όπως χαλκός ή μόλυβδος. Για την εξέταση της μήτρας χρησιμοποιούνταν εργαλεία από μόλυβδο μήκους 6-8 δακτύλων λεία και στρογγυλά (Οικονομοπούλου, 2007).

Ένα άλλο αξιοσημείωτο για εκείνη τη περίοδο ήταν η αναγνώριση του φύλου του παιδιού. Ο Ιπποκράτης μπορούσε να προβλέψει το φύλο του εμβρύου από την «χροιά του προσώπου της μητέρας». Η γυναίκα που είχε έντονο ζοηρό χρώμα στο πρόσωπο είχε αγόρι ενώ εκείνη που ήταν χλωμή και άτονη είχε κορίτσι. Εκτός από το πρόσωπο κοιτούσε και τους γυναικείους μαστούς της εγκύου καθώς εκείνη που είχε τον αριστερό μαστό μεγαλύτερο του δεξιού είχε κορίτσι ενώ το αντίθετο ίσχυε για αγόρι (Λούρος 1973, Ζερβός 1914).

Σε περίπτωση αποβολής πάλι ο Ιπποκράτης είχε ανακαλύψει κάποια σημάδια τα οποία του έδιναν τη δυνατότητα να τη προβλέπει. Οι μαστοί μπορούσαν να δείξουν με βάση το σχήμα τους και το χρώμα τους αν η έγκυος κινδύνευε να χάσει το έμβρυο. Επίσης, αναφέρει ότι ένα έμβρυο 7 μηνών σε πρόωρο τοκετό έχει μεγάλες

πιθανότητες να ζήσει, ενώ ένα έμβρυο 8 μηνών κινδυνεύει από θάνατο. Για τον Ιπποκράτη, σωστός τοκετός επιτυγχάνεται όταν το έμβρυο έρχεται με το κεφάλι λόγω βαρύτητας, ενώ οποιαδήποτε άλλη έξοδο του εμβρύου οδηγεί σε δύσκολο τοκετό (Ζερβός, 1914).

Οι μαιευτικές επεμβάσεις γίνονταν για περιπτώσεις άτυπου τοκετού. Τέτοιες επεμβάσεις είναι:

- Η μέθοδος Braxton – Hicks, όπου ύστερα από ζεστό μπάνιο και πλύσεις του κόλπου, η έγκυος τοποθετούνταν σε θέση ανάρροπη και προσπαθούσαν να φέρουν το έμβρυο στη σωστή θέση ώστε να βγει με το κεφάλι. Επίσης, εφάρμοζε και τη μέθοδο Mauriceau-Levret-Veit-Smelie.
- Σε περίπτωση εμβρυοτομίας, χρησιμοποιούσαν εμβρυουλκούς καμπυλότερους, το «πίεστρον» για τη σύνθλιψη, το «οστεολόγον» για τη σύλληψη και την εξαγωγή των οστών.
- Εμβρυοτομία με δάχτυλο (σε περίπτωση νεκρού εμβρύου) ώστε να γίνει η αποβολή τμηματικά.
- Σείση της επιτόκου σε περίπτωση εγκάρσιου ή ισχιακού σχήματος του εμβρύου για τη μετατροπή του στο φυσιολογικό (Μητρόπουλος, 1954).

Για την υστεροτοκία είτε χορηγούσε ειδικά φάρμακα είτε ασκούσε πίεση στα ρινικά πτερύγια. Σε περίπτωση που ο πλακούντας δεν έπεφτε ακολουθούσε τη μέθοδο λασάνου, τη μέθοδο ανακλίτου δίφρου ή τη μέθοδο της κλίνης και των συμμετρικών βαρών (Ζερβός, 1914).

Η τελική φροντίδα του Ιπποκράτη προς την έγκυο ήταν η καθαριότητα της περιοχής της μήτρα από τα λόγια μετά τον τοκετό, καθώς γνώριζε πως η παραμέληση της περιοχής θα οδηγούσε σε επιλόχειο πυρετό και θάνατο (Ζερβός, 1914).

Την μετα-ιπποκρατική περίοδο κυρίαρχο πρόσωπο ήταν ο Αριστοτέλης. Ο ίδιος ασχολήθηκε με την ανατομία και τη φυσιολογία του αναπαραγωγικού συστήματος της γυναίκας, την εγκυμοσύνη και το τοκετό. Μελέτησε τα στάδια του τοκετού αλλά και της κύησης (Οικονομοπούλου, 2007).

Κατά την αλεξανδρινή περίοδο, κυρίαρχο πρόσωπο ήταν μαθητής της Ιπποκράτειας Σχολής, ο Ηρόφιλος ο Χαλκηδόνιος, ο οποίος ήταν χειρουργός μαιευτήρας. Οι δικές

του μελέτες περιλαμβάνουν τους λόγους δυστοκίας και στειρώσεως, ενώ και ο ίδιος μελετά το αναπαραγωγικό σύστημα της γυναίκας (Οικονομοπούλου, 2007).

1.2 Βυζάντιο

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρατεθούν μαιευτικές μεθόδους και καινοτομίες της βυζαντινής περιόδου. Κατά τη πρώτη βυζαντινή περίοδο οι γνώσεις που είχαν οι Βυζαντινοί μαιευτήρες ήταν εκείνες των αρχαίων Ελλήνων. Ωστόσο δεν άργησε να έρθει και σε αυτή τη χρονική φάση η επιστημονική εξέλιξη του κλάδου με το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται στην υγεία και την ευημερία του βρέφους.

Η διαφορά της βυζαντινής κοινωνίας με της αρχαίας ελληνικής είναι ότι οι γυναίκες μπορούσαν να αποκτήσουν μόρφωση και γνώση πάνω στη μαιευτική και να μην είναι η άσκηση τους μόνο προϊόν εμπειρίας. Οπότε οι έγκυες γυναίκες γεννούσαν είτε σπίτι τους είτε σε ειδικά «λοχοκομεία» με την συμβολή μαιών και ιατρομαιών γένους θηλυκού. Οι ιατρομαίες έπαιρναν μέρος στο τοκετό μόνο σε περίπτωση επιπλοκών και αποβολών. Εκείνες λόγω περιορισμένων γνώσεων και προσπαθώντας να σώσουν την γυναίκα περισσότερο από το έμβρυο εκτελούσαν τη μέθοδο της εμβρυοτομίας που αναφέραμε παραπάνω στη περίοδο του Ιπποκράτη. Η καισαρική παρόλο που υπήρχε δεν ήταν ακόμα έγκυρη ιατρική επιλογή (Μώρος, 2011).

Η κοινωνική θέση της Μαίας και της Ιατρομαίας στη βυζαντινή περίοδο ήταν υψηλή καθώς αυτό αποδεικνύεται από τους υψηλούς μισθούς που λάμβαναν, οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν όμοιες με εκείνες των ανδρών ιατρών. Ωστόσο, εξίσου σημαντική ήταν και η τιμωρία που λάμβαναν σε περίπτωση έκθεσης του βρέφους σε κίνδυνο ή πραγματοποίησης εκτρώσεων χωρίς να χρήζει λόγος ιατρικής σημασίας. Η αυστηρότερη ποινή που αντιμετώπιζε η μαία στο Βυζάντιο ήταν ο θάνατος σε περίπτωση θανάτου της μητέρας κατά την έκτρωση (Μώρος, 2011).

Εικόνα 4: Βυζαντινά ιατρικά εργαλεία

Η παιδιατρική στο Βυζάντιο δεν ήταν σημαίνουσα σημασία και η φροντίδα του βρέφους κυρίως περιελάμβανε τη καθαριότητα και τη διατροφή του. Ωστόσο, το κράτος προστατεύει το παιδί.

Νομικά, έχουμε τρεις χωριστές ενότητες βάσει ηλικίας του παιδιού. Έχουμε τα νήπια τα οποία είναι από 0-7 ετών, έχουμε τους άνηθους που στα κορίτσια σήμαινε από 7-12 ετών ενώ στα αγόρια από 7-14 ετών, και τους αφίληκες για τα παιδιά από 12 ή 14 έως 25 χρόνων αντίστοιχα. Ο νόμος όμως δε προστάτευε μόνο το παιδί από την ημέρα της γέννησης του αλλά και από την μέρα της σύλληψης καθώς θεωρούνταν ζωντανό.

Ο σεβασμός προς το αγέννητο παιδί φαινόταν καθώς και οι νόμοι ήτο αυστηροί για τη τιμωρία των υπαιτίων κακής κατάστασης του εμβρύου αλλά και από την δικαστική αποχή όσων γυναικών ήταν σε ενδιαφέρουσα ώσπου να γεννήσουν. Επίσης αν κάποια έγκυος πέθαινε υπήρχε εντολή αφαίρεσης του εμβρύου καθώς υπήρχε πιθανότητα επιβίωσης του. Η μη τήρηση αυτής της εντολής αιγείρε σοβαρές ποινές καθώς συνηγορούσε με φόνο.

Σε περίπτωση εκτρώσεων αυτές ήταν απαγορευμένες τόσο από το νόμο όσο και από την εκκλησία. Όποια μητέρα, μαία και ιατρός προέβαινε σε έκτρωση χωρίς να χρήζει ιατρικός λόγος, η τιμωρία ήταν αυστηρή και δε γλίτωνε κανένας. Αν η μητέρα πέθαινε πάνω στη διαδικασία της έκτρωσης τότε μαία και ιατρός κινδύνευαν με θανατική ποινή. Η περίπτωση της έκτρωσης και της εμβρυοτομίας ήταν συνετή μόνο σε περιπτώσεις δυστοκίας και κινδύνου επιβίωσης της μητέρας (Πουλάκου – Ρεμπελάκου, 2007).

1.3 Τουρκοκρατία

Στο βιβλίο της, η Δρ. Σεβαστή Χαβιάρα-Καραχάλιου, στην ενότητα 10, αναφέρεται για τις δύο σημαντικές φάσεις της ζωής του ανθρώπου: τη γέννηση και τον θάνατο. Μάλιστα αναφέρεται στη γέννηση ως ένα αντιφατικό γεγονός το οποίο από τη μία μαρτυρά ένα θαύμα αλλά από την άλλη πλευρά το θαύμα αυτό συνοδεύεται από φριχτούς πόνους. Μάλιστα, είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί, το γεγονός ότι, εφόσον ο τοκετός είναι φυσιολογική κατάσταση στην οποία εισέρχεται η επίτοκος, δεν θεωρείται νόσος άρα δε χρειάζεται να γίνει κάτι παραπάνω ώστε να απαλυνθούν οι πόνοι της στιγμής εκείνης. Για την ακρίβεια, ως φυσιολογική κατάσταση, θεωρούσαν ότι η γυναίκα έπρεπε να βιώσει όλο αυτό το πόνο προκειμένου μετά να νιώσει το θαύμα της γενεσιουργού της φύσεως.

Με το πέρας των σελίδων, η συγγραφέας και ιατρός Σεβαστή Χαβιάρα-Καραχάλιου παραθέτει μια ιστορία για μια γέννα μιας νεαρής γυναίκας κάτοικος Χίου τον 18^ο αιώνα (επί τουρκοκρατίας). Μάλιστα τον τοκετό τον παρακολούθησε ο Γάλλος λόγιος και ερευνητής C. Sonnini και τον συνέκρινε με εκείνον που εκτελούνταν στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ο ίδιος ερευνητής χαρακτήρισε την όλη διαδικασία «πρωτόγονη και αποκρουστική» αλλά τόνισε πως σχεδόν όλες οι έγκυες ολοκλήρωναν με επιτυχία τη διαδικασία του τοκετού και ήταν υγιέστατες (Χαβιάρα – Καραχάλιου 1993).

Η διαδικασία του τοκετού είχε ως εξής: η επίτοκος έπρεπε μέχρι να ετοιμαστούν οι μαίες να κάνει βόλτες στο δωμάτιο. Όταν οι μαίες μπήκαν μέσα, κρατούσαν στο χέρι τους ένα σκαμνί στο οποίο έβαλαν να κάτσει η μέλλουσα μητέρα. Η μία μαία πήγε πίσω από την επίτοκο με σκοπό να τη στηρίξει να μη γλιστρήσει και η άλλη έσκυψε μπροστά στη νεαρή κοπέλα. Το μωρό δεν άργησε να φανεί και για να βγει ο πλακούντας και τα λόχεια η κοπέλα έπρεπε να σηκωθεί και να πέσει με δύναμη στο σκαμνί δύο με τρεις φορές. Η κοπέλα μετά σηκώθηκε μόνη της, πήγε ξάπλωσε ούσα υγιέστατη.

Η περιγραφή του Γάλλου λόγιου όμως δε σταματά σε αυτό το σημείο καθώς συνεχίζεται αναφερόμενος στη περίοδο της λοχείας. Κατά τη περίοδο ταύτη, οι μαίες

πήραν ένα μακρύ ύφασμα με σκοπό να δέσουν σφιχτά γύρω-γύρω το σώμα της λεχώνας με σκοπό να μη κρεμάσει το σώμα της μετά τον τοκετό και αποκτήσει ραγάδες. Έπειτα αναφέρεται στο τρόπο που καθάριζαν τη νέα μητέρα αλλά και το μωρό της, χρησιμοποιώντας βότανα, κρασί και μέλι σε μια περιοχή όπου αγνοούσαν πλήρως την έννοια μικρόβια και μολύνσεις.

Ο Sonnini μόλις ολοκλήρωσε το ταξίδι του πήγε πίσω στο Παρίσι και συμβουλευτήκε έναν μαιευτήρα. Φυσικά ο ιατρός αυτός, δεν απεδέχθη τις μεθόδους αυτές και τις έκρινε επικίνδυνες τόσο για τη μητέρα όσο και για το μωρό. Στην ερώτηση όμως: πως δικαιολογείται τη μεγάλη επιτυχία των τοκετών και την ικανότητα των πρακτικών να βγάζουν άντρες ρωμαλέους και γυναίκες που θα ζήλευε κάθε λαός; Απάντηση δε μπόρεσε να δοθεί. Ο λόγιος το μόνο που μπόρεσε να αναγνωρίσει είναι το πόσο πιστά συνδεδεμένοι ήταν οι άνθρωποι με τη φύση σε σύγκριση με τους μορφωμένους Ευρωπαίους τους οποίους η αστική ζωή αποχαύνωσε (Χαβιάρα – Καραχάλιου 1993). Στο βιβλίο της, η δόκτορας αναφέρει, πέρα της φυσικής ενώσεως και, την θρησκευτική παρέμβαση. Ο ελληνικός λαός τότε ήταν στενά συνδεδεμένος και με τη θρησκεία και τον Θεό. Ο τοκετός ήταν μια θρησκευτική ιεροτελεστία όπου η μαία επικαλείται διαφόρους Αγίους να βοηθήσουν την επίτοκο. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται και στο γεγονός ότι οι ίδιες δεν είχαν κάποια επιστημονική γνώση, ήταν μεγάλες σε ηλικία και το μόνο στο οποίο μπορούσαν να βασιστούν ήταν η εμπειρία.

Εικόνα 5: Τοκετός ελληίδας του Αρχιπελάγους το 1801. Χαλκογραφία του Γάλλου φιλέλληνα Sonnini de Manoncourt (1751-1812).

1.4 Μεσαίονας

Ο μεσαίονας ήταν η περίοδος του σκοταδισμού και της στασιμότητας ότι αφορά τις επιστήμες. Επιπλέον ήταν μια περίοδος όπου ο φόβος καλλιεργούνταν στις καρδιές των ανθρώπων, φόβος για τη ζωή τους, για το άγνωστο, φόβος για τον Θεό και την αμαρτία, τον παράδεισο και τη κόλαση. Μέσα σε όλες τις επιστήμες, στάσιμη έμεινε και η μαιευτική. Τους τοκετούς αναλάμβαναν μαίες μεγάλης ηλικίας και έμπειρες ως προς αυτό το τομέα, γυναίκες όπου ακολουθούν πιστά τα ήθη, τα έθιμα και τις δεισιδαιμονίες που υπήρχαν γύρω από την γέννα και χρησιμοποιούσαν διάφορα βότανα και μαντζούνια για τη καταπολέμηση γυναικολογικών προβλημάτων και άλλων επιθυμιών σύλληψης ή αντισύλληψης. Εξαιτίας των τελευταίων, και κυρίως στην επαρχία, παρατηρήθηκε να κατηγορούνται οι μαίες ως μάγισσες (Μώρος, 2010). Την ίδια περίοδο, δημιουργήθηκε η Ιερά Εξέταση, η οποία καταδίωκε οτιδήποτε ήταν ενάντια στην εξουσία του Πάπα και της θρησκείας. Καταδίκαζε τις διάφορες αιρέσεις, βασάνιζε πολίτες και έκαιγε στη πυρά βιβλία και μάγισσες. Η Ιερά Εξέταση τάχθηκε ως επί το πλείστον εναντίων των γυναικών. Οι γυναίκες ήταν η ενσάρκωση του

κακού στο κόσμο, ήταν αδύναμα και άβουλα πλάσματα τα οποία το κακό πνεύμα κατάφερνε να δελεάσει και κυριεύσει καθώς δεν είχε μορφή. Για να πείσουν για αυτές τους τις απόψεις κινητοποιούσαν το προπατορικό αμάρτημα κατηγορώντας ανοιχτά την Εύα για εσχάτη προδοσία έναντι του Θεού, ο οποίος τη τιμώρησε με την έξοδο της από τον παράδεισο. Έπειτα, αναφέρονται στο τρόπο δημιουργίας της Εύας, ότι δηλαδή εφόσον δημιουργήθηκε από το πλευρό του Αδάμ και το πλευρό από τη φύση του είναι κυρτωμένο οστό, έτσι και εκείνη θα πηγαίνει αντίθετα από τη κρίση του άντρα της. Το παραλήρημα αυτό ολοκληρώνεται με την ετυμολογία της λέξης Fe-mina όπου fe σημαίνει πίστη και το minus σημαίνει μείον. Άρα, η γυναίκα είναι εκείνο το άτομο που δεν έχει γερή πίστη (Μώρος, 2010).

Οι μαίες ήταν γυναίκες και παρόλο που έκαναν καλό, δεν εξαιρέθηκαν από τη μανία της Ιεράς Εξέτασης. Ειδικά για εκείνες, αναφέρουν ότι σε περιπτώσεις όπου δε καταφέρουν να σκοτώσουν το μωρό, το ξεγεννούν, το βάζουν έξω και το υψώνουν αφιερώνοντας το στο δαίμονα. Συνεχίζοντας το παραλογισμό τους καταπιάνονται και με όσες γυναίκες δε μπορούν να συλλάβουν παιδί, με εκείνες που κάνουν κατ' αναγκαστική έκτρωση και με όσες γεννούν νεκρό βρέφος. Ειδικά για αυτές τις τρεις περιπτώσεις, η Μαιευτική είναι μαγεία καθώς οι γυναίκες προκειμένου να τεκνοποιήσουν είτε καταφεύγουν στο Δαίμονα είτε σε άλλα δαιμονικά μαντζούνια και βότανα. Όλα όσα προαναφέρθηκαν μία τιμωρία έχουν και αυτή είναι ο θάνατος. Προκειμένου όλα αυτά να τα γνωρίζουν όλοι οι Ιερείς και οι δικαστές, αποτυπώθηκαν σε ένα βιβλίο με τίτλο «Malleus Maleficarum». Μέσα στο εν λόγω βιβλίο υπήρχαν και ιστορίες καταγεγραμμένες ως αληθινές μαρτυρίες θυμάτων και ομολογίες μαγισσών-μαιών που κάηκαν (Μώρος, 2010).

Σήμερα, κανείς δε μπορεί να γνωρίζει τον ακριβή αριθμό των θανόντων από την Ιερά Εξέταση και πόσοι ήταν άντρες πόσοι ήταν γυναίκες και πόσες από αυτές μαίες. Οι Barbara Ehrenreich και Deirdre English στο βιβλίο τους *Witches, Midwives and Nurses: A history of Women Healers*, άφησε να εννοηθεί ότι ο λόγος ο οποίος κυνηγήθηκαν οι μαίες τόσο πολύ ήταν επειδή ήταν γυναίκες θεραπεύτριες και η ανδρική ιατρική κοινότητα δεν τις αποδέχονταν λόγω των μεθόδων τους και της άγνοιας τους. Ένας άλλος λόγος ήταν ότι ήταν υπέρ της προσπάθειας να απαλύνουν

τον πόνο κατά τον τοκετό ή σε άλλα γυναικολογικά προβλήματα τη στιγμή που η ίδια η Εκκλησία θεωρούσε αυτό το πόνο ως τιμωρία για το προπατορικό αμάρτημα. Τέλος, ήταν υπέρ των εκτρώσεων κάτι που πάλι η Εκκλησία καταδίκασε (Μώρος, 2010).

1.4 Αναγέννηση

- Ιταλία

Την εποχή της Αναγέννησης, στην Ιταλία ιδρύεται από τέσσερεις απλούς ανθρώπους διαφορετικής καταγωγής η σχολή Σαλέρνο.² Η Trotoula ήταν μία από τις γυναίκες που φοίτησε από τη σχολή και η οποία έγραψε ένα βιβλίο για τη μαιευτική το οποίο περιελάμβανε οδηγίες για πριν και μετά τον τοκετό, για κάποια γυναικολογικά προβλήματα όπως πολύποδες αλλά και για την διατροφή και την επιλογή της τροφού. Το βιβλίο αυτό ονομάζεται «De mulierum passionibus ante, in et post-partum». Ωστόσο, κανείς δε γνωρίζει αν το όνομα Trotoula αντιστοιχεί σε άτομο ή όχι, καθώς συνήθιζαν να ονομάζουν έτσι κάθε μαία (Μωραΐτου, 2012).

- Γερμανόφωνες χώρες

Άξια αναφοράς είναι η ιστορία ενός ιατρού του Φίλιππου Σέμελβαϊς, ο οποίος αφού αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο της Βιέννης, διορίστηκε στο νοσοκομείο της Βιέννης ως γιατρός στο θάλαμο Νο1 όπου γεννούσαν οι φτωχές γυναίκες. Το ίδιο νοσοκομείο είχε και δεύτερο θάλαμο όπου τις γεννήσεις σε αυτόν αναλάμβαναν οι μαίες.

Μέσα στον ίδιο χρόνο του διορισμού του, το 1846, παρατήρησε σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο θαλάμων όσον αφορά τους θανάτους από επιλόχειο πυρετό. Στο θάλαμο Νο1 οι θάνατοι ήταν 451 ενώ στο θάλαμο Νο2 90. Την επόμενη χρονιά, το 1847, παρευρέθη σε νεκροτομή συναδέλφου του και παρατήρησε επίσης ότι αλλοιώσεις που βρέθηκαν στον ίδιο τις είχαν και οι θανούσες του θαλάμου Νο1.

² Η σχολή ιδρύθηκε τον 8^ο αιώνα από ένα Λατίνο του Σαλέρνο, έναν Έλληνα από τον Πόντο, έναν Εβραίο και ένα Σαρακινό.

Συνδέοντας αυτές τις δύο παρατηρήσεις προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο επιλόχειος πυρετός ήταν μεταδοτικός και μάλιστα από μικρόβια των ίδιων των γιατρών. Αυτή του η άποψη επικρίθηκε έντονα και δεν έγινε αποδεκτή ακόμα και όταν την συμπεριέλαβε στο βιβλίο του «Αιτιολογία, Παθολογία και Προφύλαξη από Επιλόχειο Πυρετό» (Ackerknecht, 1998).

- Γαλλία

Ο Παρέ, ήταν ένας απλός χωρικός που εξελίχθηκε σε σημαντικό γιατρό εκείνη την εποχή. Στο νοσοκομείο «Hotel Dieu» ίδρυσε γυναικολογική πτέρυγα στην οποία ο τοκετός γινόταν αποκλειστικά από τις μαίες. Ο ίδιος δημιούργησε και καθιέρωσε την ειδική γυναικολογική καρέκλα τοκετών. Σημαντική μαία της και κόρη μαθητή του Παρέ ήταν η Louise Bourgeois, η οποία εξέδωσε βιβλίο με τίτλο «Παρατηρήσεις» το οποίο αποτελείτο από 242 σελίδες παρατηρήσεων πάνω σε τοκετούς και άλλα γυναικολογικά, χωρισμένες σε 50 κεφάλαια. Άλλες μαίες με διακεκριμένα συγγράμματα ήταν οι Angeliqye Marguerite du Coudray, Madame Marie Louise la Chapelle & Madame Marie Anne Vict Boivin (Μωραΐτου, 2012).

- Αγγλία

Στην Αγγλία το θέμα της ασθένειας και του τοκετού ρυθμίζονταν από την εκκλησία στα χρόνια του μεσαίωνα. Ωστόσο και εκεί σιγά-σιγά οι μαίες πήραν τη θέση που τους αρμόζει (με διάταγμα του Ερρίκου του 8^{ου}) αν και αργότερα με την άνοδο της επιστημονικής γνώσης των ιατρών δημιουργήθηκε κόντρα. Γνωστές μαίες ήταν η Anne Hutchinson, η Mrs. Jane Sharp & η Elizabeth Nihell. Όλες τους μετέδωσαν τις γνώσεις τους με αυταπάρνηση και ανταποκρινόμενες σε κάθε δυσκολία. Τα συγγράμματα τους είχαν επίσης μεγάλη απήχηση (Μωραΐτου, 2012).

1.5 Η θέση της μαίας ανά τους αιώνες

Η Μαία στην αρχαιότητα αποτελούσε μυθικό πρόσωπο, μια νύμφη, τη μεγαλύτερη κόρη του Άτλαντα και της Πλειόνης. Ζούσε απομονωμένη σε μια σπηλιά στη Κυλλήνη, όταν πήγε και τη βρήκε ο Δίας και του χάρισε ένα γιο, τον Ερμή.³ Οι Ρωμαίοι προκειμένου να τιμήσουν και τους δύο, και τη Μαία και τον Ερμή, ονόμασαν ένα μήνα με το όνομα «Μάιος». Τη Πρωτομαγιά την αφιέρωσαν στη δοξασία της Μαίας και τη γιορτή ονόμασαν «Μαιουμάς» (Μωραΐτου, 2012).

Οι μαίες έχαιραν εξέχουσα θέση μέσα στη κοινωνία λόγω του έργου που παρήγαγαν. Ο ίδιος ο Σωκράτης, γόνος μαίας, δε παρέλειπε να τονίσει το γενναίο και καλοσυνάτο χαρακτήρα της μητρός του⁴, κάτι που μας δείχνει και την υπερηφάνεια του για την ίδια του τη μητέρα αλλά και το γενικότερο κλίμα γύρω από τη θέση των μαιών στη κοινωνία της αρχαίας Ελλάδας. Ένα άλλο στοιχείο που έρχεται και μας επιβεβαιώνει τα λόγια του Σωκράτη είναι η επιτύμβια στήλη που αναγράφεται επάνω της το εξής: «Φανοστράτη Μελιτέως γυνή, Μαία και ιατρός. Φανοστράτη ενθάδε κείται ουθενί λυπηρά, πάσιν δε θανούσα ποθεινή». Επιπλέον, αναφορικό ιστορικό παράδειγμα είναι και η μαία ως γυναίκα μέσα από τις κωμωδίες, όπου οι μόνες που δε διακωμωδούσε ο Αριστοφάνης ήταν οι μαίες. Μόνο ο Αντιφάνης στο έργο του «Μισοπόνηρος» καταφέρεται αρνητικά απέναντι σε αυτές (Μωραΐτου, 2012).

Στα Ρωμαϊκά χρόνια, η μαία ήταν δούλα. Όμως μέσα από επιτύμβιες πλάκες αντιλαμβανόμαστε το σπουδαίο κοινωνικό τους ρόλο. Οι μαίες όντως δε προέρχονταν από ελεύθερες οικογένειες, ωστόσο, έχαιραν τέτοιας κοινωνικής καταξίωσης, που χρηματίζονταν αρκετά καλά για τις υπηρεσίες που προσέφεραν κατά τον τοκετό ώστε να μπορούν να εξαγοράσουν την ελευθερία τους. Για το σπουδαίο ρόλο και τη θέση της μαίας στη ρωμαϊκή κοινωνία αναφέρονται και διάφορα ρωμαϊκά νομικά κείμενα. Τέλος, οι μαίες έγραφαν διάφορα συγγράμματα πάνω σε γυναικολογικά και μαιευτικά

³ «Ζηνί τέκε κύδιμον Ερμήν, ιερόν λέχος εισαναβάσα» που σημαίνει «γέννησε στον Δία τον δοξασμένο θεό Ερμή, από τον ύπνο στο ιερό κρεβάτι»

⁴ «Ουκ ακήκοας ως εγώ εμί υιός Μαίας μάλα γενναίας και τε και βλοσυράς Φαιναρέτης ότι επιτηδεύω την αυτήν τέχνην»

θέματα, συγγράμματα τα οποία διαβάζονταν και από άντρες ιατρούς (Μωραΐτου, 2012).

Στο Βυζάντιο η μαία ήταν μέλος του ιατροφαρμακευτικού και νοσοκομειακού συστήματος. Στην Εκκλησία, στην αναπαράσταση της γέννησης του Ιησού, απεικονίζονται ως σεβαστές οντότητες κάτι που μαρτυρά στους σύγχρονους την εξέχουσα και σημαίνουσα θέση τους στη τότε κοινωνία. Για τον Σωρανό, ιατρός στην Αλεξάνδρεια, οι μαίες έπρεπε να είναι μορφωμένες και έξυπνες γυναίκες, με ισχυρή μνήμη και εργατικές. Ο ίδιος παρότρυνε τις γυναίκες να γίνουν μαίες καθώς ήτο οι μόνες που μπορούσαν σε τέτοιες στιγμές να είναι ψύχραιμες, νηφάλιες και συγκροτημένες ώστε να αντιμετωπίζουν με επιτυχία την όποια δυσκολία προέκυπτε (Μωραΐτου, 2012).

Κατά τον Μεσαίωνα, ο σκοταδισμός δεν άργησε να σκεπάσει και αυτό το επάγγελμα. Δυστυχώς, ο ρόλος των μαιών ταυτίστηκε με το γυναικείο φύλο με αποτέλεσμα να θεωρούνται κακές, δαιμονισμένες μάγισσες. Η Εκκλησία δεν επέτρεπε τη χρήση βοτάνων για να μαλακώνει ο πόνος στις έγκυες κατά τη διάρκεια του τοκετού γιατί κατά αυτούς, ότι ένιωθε η γυναίκα εκείνη τη στιγμή ήταν απολύτως φυσιολογικό και φυσικό αλλά και τιμωρία για το αμάρτημα της Εύας. Κατά αυτό το λόγο, ο τοκετός συνδέθηκε με το θάνατο και οι ιερείς συμβούλευαν τις επίτοκες να εξομολογηθούν και να ετοιμάσουν τα σάβανα τους. Πολλές ήταν και οι αποφάσεις κατά των μαιών, όπου όριζαν ποινές σε όσες δεν ασκούσαν σωστά το επάγγελμα, με τη μέγιστη να είναι ο θάνατος. Ο θάνατος εφαρμόζόταν μόνο σε περιπτώσεις όπως μια έκτρωση χωρίς κανέναν επιφανή ιατρικό λόγο, ο θάνατος του μωρού ή ο θάνατος της επιτόκου. Σε περίπτωση θανάτου του βρέφους ή της μητέρας, θεωρούνταν πως έγιναν μάγια και ο σατανάς πήρε τις ψυχές τους (Μωραΐτου, 2012).

Τέλος, την Αναγέννηση, η ιστορία αποκαθιστά το ρόλο και τη θέση της μαίας, καθώς ιδρύονται σχολές όπου μπορεί κάποια γυναίκα να μορφωθεί και να σπουδάσει το αντικείμενο καθώς και να εργαστεί πάνω σε αυτό. Αρκετές μαίες είχαν σπουδαίους διοικητικούς ρόλους στα νοσοκομεία αλλά και έγραψαν συγγράμματα πάνω σε γυναικολογικά και μαιευτικά θέματα αλλά και τη περιποίηση μητέρας και βρέφους και διατροφή αυτών. Πολλά από αυτά τα συγγράμματα ενέπνευσαν την ιστορία με

αποτέλεσμα να έχουμε τη σημερινή εξέλιξη της μαιευτικής. Άλλωστε, είναι γνωστό πως, στη περίπτωση των μαιών, οι θάνατοι των επιτόκων και των βρεφών, μειώθηκαν αισθητά (Μωραΐτου, 2012).

Εικόνα 6 : βυζαντινή εικόνα της Γεννήσεως από τη Μονή Σταυρονικήτα. Κάτω δεξιά διακρίνονται οι μαίες που κάνουν το λουτρό του νεογέννητου Χριστού.

Κεφάλαιο 2^ο: Μαιευτική στη Νεότερη Ελλάδα (20^{ος} αιώνας)

2.1 Εκπαίδευση των μαιών

Η εκπαίδευση των μαιών στην Ελλάδα έρχεται σαν μια ιστορική εξέλιξη μέσα στους καιρούς της και μέσα από τις κακουχίες που πέρασε και που θα περάσει. Σύμφωνα με τον Ρηγάτο (2011), οι πρώτοι σοβαροί κανονισμοί που αφορούν νομοθετικά τα επαγγέλματα υγείας, ψηφίστηκαν τη δεκαετία 1830-1839. Η τότε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους ήταν το Ναύπλιο. Το 1833 και συγκεκριμένα αρχές Απριλίου, ιδρύεται το «Οθώνειο» Πανεπιστήμιο αποτελούμενο από τέσσερες σχολές τότε.⁵

Το 1834 με Διάταγμα του ο Όθωνας αναγνωρίζει και επίσημα το επάγγελμα της μαιίας και τον Δεκέμβρη του ίδιου έτους με ένα νέο Διάταγμα αποφασίζει πως όσοι και όσες θέλουν να εργάζονται ως ιατροί, χειρουργοί, κτηνίατροι, φαρμακοποιοί, οδοντίατροι και μαιευτείς θα πρέπει να έχουν δίπλωμα από το Ιατροσυνέδριο (Μωραΐτου, 2012).

Το «Ιατροσυνέδριο» ίδρυσε ένα «Πρακτικό Σχολείο Χειρουργίας, Φαρμακευτικής και Μαιευτικής». Τα μαθήματα επίσημα ξεκίνησαν το Δεκέμβριο του 1835 υπό τη καθοδήγηση του Δημήτριου Μαυροκορδάτου. Οι φοιτητές έκαναν την πρακτική τους τότε σε στρατιωτικά νοσοκομεία και προσωρινές υγειονομικές δομές. Μετά από έξι μήνες φοίτησης, οι φοιτητές έδιναν εξετάσεις και έπαιρναν διπλώματα όσοι περνούσαν επιτυχώς.

Το επόμενο βήμα στην εκπαίδευση των μαιών δόθηκε το 1838, όπου και ιδρύεται το «Δημόσιο Μαιευτήριο Αθηνών» υπό την αιγίδα του κράτους και διευθυντής ήταν ο εκάστοτε διδάκτωρ της Μαιευτικής γυναικολογίας του Πανεπιστημίου. Το εν λόγω νοσοκομείο ήταν υπεύθυνο και για την εκπαίδευση των μαιών. Η εξέλιξη της σχολής αυτής ήταν η Σχολή Μαιευτών του «Μαιευτηρίου Αλεξάνδρα».

⁵ Οι 4 σχολές σύμφωνα με τη Κουρκούτα (2010) ήταν οι Γενικές Επιστήμες, η Θεολογία, η Νομική και η Ιατρική. Την αναφορά τη βρίσκουμε στο βιβλίο της Μάρθας Μωραΐτου «Δεοντολογία, Νομοθεσία, Ιστορία των μαιών-μαιευτών».

Το ίδιο έτος εκδίδεται ένα ακόμα Βασιλικό Διάταγμα με στόχο την εκπαίδευση των μαιών. Στον αριθμό 9 του διατάγματος της 16^{ης} Μαρτίου 1838, ιδρύεται σχολή τετράμηνης φοίτησης για μαιές με στόχο τη θεωρητική και πρακτική τους εκμάθηση. Η φοίτηση ήταν δωρεάν και καθηγητές ήταν ο καθηγητής Μαιευτικής και μια έμπειρη μαιά.

Το 1856 τα πράγματα σοβαρεύουν και βελτιώνονται περισσότερο. Η διάρκεια σπουδών της μαιίας είναι ένας χρόνος πλέον και κατά την αποφοίτηση της παίρνει το τίτλο «Επιστήμων Μαιά». Σκοπός αυτής της αλλαγής ήταν να αποκτήσει η χώρα σε κάθε σημείο και μια μαιά με σκοπό να αντικατασταθούν σιγά-σιγά οι έμπειρες από άλλες νέες μαιές. Αυτή τη θέση έρχεται να ενισχύσει το διάταγμα του 1856 όπου ορίζει ότι σε οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδας ανεξαρτήτως πληθυσμού θα υπάρχει μια μαιά. Σε περίπτωση που οι επιστήμονες μαιές δεν επαρκούν, τη μαιευτική επιτρέπεται να την ασκήσουν όσες έμπειρες μαιές έχουν χαρτί εκ του Ιατροσυνεδρίου. Οι προϋποθέσεις αυτού του χαρτιού ήταν η επαγγελματική κατάρτιση, η σωματική και νοητική υγεία του επαγγελματία και η αρτιμέλεια του. Ηλικιακές προδιαγραφές οριζόντουσαν από 40 έως 60 ετών και θα έπρεπε να ήταν ηθικές και καλής διαγωγής (Μωραΐτου, 2012).

Το 1887, ο Αλέξανδρος Τριάντης υπήρξε ο πρώτος μαιευτήρας γυναικολόγος ο οποίος έγραψε το βιβλίο «Εγχειρίδιον Μαιευτικής προς χρήσιν των Μαιών και των μαθητριών του Μαιευτηρίου». Το 1891 ο Αντώνης Κονδύνης εκδίδει μονογραφία με θέμα «Δοκίμιον Μαιευτικής των αρχαίων Ελλήνων Ιατρών». Το 1895, ο Κ. Λούρος εκδίδει βιβλίο με τίτλο «Περασμένα Χρόνια» και αναφέρεται στη παλιά μαιά, η οποία αγράμματη και βρώμικη άλειφε τα γεννητικά όργανα της γυναίκας με λάδι ώστε να γλιστρήσει γρήγορα το παιδί και να βγει. Ωστόσο, στο τέλος του βιβλίου του παραδέχεται ότι υπάρχουν πρακτικές μαιές οι οποίες με τις εμπειρικές γνώσεις τους μπορούν να αποτελέσουν το φως στο μέλλον του επαγγέλματος (Οικονομάκου, Παπαζαχαριάκη, 2000).

Έπειτα, το 1907, για πρώτη φορά δημιουργείται το καταστατικό των Μαιών με τίτλο «Πανελλήνιος Ένωσις Πτυχιούχων Μαιών» με 30 άρθρα. Το 1909, εκδίδεται Βασιλικό Διάταγμα περί «των προσόντων και της διδασκαλίας των εφιεμένων να

μετελθώσι το επάγγελμα της επιστήμονος ή πρακτικής μαιίας» με στόχο τη βελτίωση της εκπαίδευσης των μαιών, περισσότερη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση και μείωση του αριθμού των εισηγμένων φοιτητών.

Το 1916, για πρώτη φορά με διάταγμα διαχωρίζονται οι πρακτικές μαιίες από τις επιστήμονες. Η φοίτηση των δεύτερων από μονοετής γίνεται διετής ενώ των πρακτικών παραμένει μονοετής. Οι πρακτικές μαιίες περιορίζονται μόνο στο χώρο από τον οποίο προέρχονται. Τέλος, με αυτό το διάταγμα ορίζονται και τα θεωρητικά στα οποία θα εξετάζονται. Οι άδειες ασκήσεως επαγγέλματος εκδίδονται από το Ιατροσυνέδριο.

Το 1926 δημιουργείται το καταστατικό των μαιών του Μαιευτηρίου «Μαρίκα Ηλιάδη» ή αλλιώς «Έλενα Βενιζέλου». Το καταστατικό ορίζει το σκοπό και η επιστημονική κατάρτιση των μαιών. Επίσης, με δικά της έξοδα η Έλενα Βενιζέλου αναλαμβάνει την εκπαίδευση 8 μαιών με σκοπό την στελέχωση του νοσοκομείου. Το 1932 χτίζεται η Σχολή Μαιών «Βιργινία Σκυλίτση⁶» η οποία κατόρθωσε και άλλαξε τη πορεία της μαιευτικής στη χώρα μας (Μωραΐτου, 2012).

Η επόμενη εξέλιξη ως προς την εκπαίδευση των μαιών ήρθε το 1940 με τον νόμο «Περί Ασκήσεως Μαιευτικού Επαγγέλματος και Εκπαιδεύσεως των Μαιών». Ο νόμος ξεκίνησε να εφαρμόζεται το 1946 για ευνόητους λόγους και καθόριζε την εκπαίδευση των μαιών σε 3 χρόνια και επιπλέον ένας χρόνος πρακτικής άσκησης. Την ίδια χρονιά σταματά και η λειτουργία του Μαιευτικού Σχολείου. Το 1942, στη Θεσσαλονίκη, ιδρύεται σχολή μαιών στο Δημόσιο Μαιευτήριο Θεσσαλονίκης. Η σχολή αυτή κάλυπτε την επιμόρφωση των μαιών που θα εργάζονταν στη Βόρεια Ελλάδα.

Το 1953 εκδίδεται νομοθετικό διάταγμα «Περί ασκήσεως του μαιευτικού επαγγέλματος και περί εκπαιδεύσεως των μαιών». Το διάταγμα αυτό ορίζει ότι οι μαιίες αναγνωρίζονται έτσι έχοντας σπουδάσει σε μαιευτικές σχολές και έχοντας πάρει την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος από τον υπουργό Κοινωνικής Πρόνοιας. Η

⁶ Εις μνήμη της μητέρας της Έλενας Βενιζέλου, η οποία κατέθεσε 30.000 λίρες Αγγλίας τότε για την ανέγερση, τον εξοπλισμό και τη λειτουργία της Σχολής Μαιών στην αυλή του Μαιευτηρίου «Μαρίκα Ηλιάδη».

φοίτηση των μαιών είναι 3 χρόνια όπως είπαμε, οι φοιτήτριες μένουν μέσα στη σχολή και εκεί τρέφονται. Μετά την απόκτηση άδειας επαγγέλματος (απαιτείτο πρακτική άσκηση ενός έτους) οι μαιές εργάζονταν για τρία χρόνια στην επαρχία όπου υπήρχε και έλλειψη επαγγελματιών μαιών. Στο ίδιο διάταγμα, ορίζονται οι καταστάσεις εκείνες που οδηγούν στην ανάκληση της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος. Οι μαιές οι οποίες εργάζονται οφείλουν να τηρούν βιβλίο τοκετών και να καταγράφουν μαιευτικό ιστορικό. Οι μαιές οι οποίες δεν είναι διπλωματούχες αλλά ασκούν το επάγγελμα τιμωρούνται με πρόστιμο και φυλακή ενός χρόνου ενώ έξι μήνες φυλάκισης προβλέπονται για όσες μαιές δεν έχουν άδεια άσκησης επαγγέλματος. Επιπλέον υποχρέωση των μαιών είναι η καταγραφή τους στο μητρώο μαιών της περιφέρειας-κοινότητας στην οποία ανήκουν.

Το 1955 εκδίδεται βασιλικό διάταγμα στο οποίο ορίζεται το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών των φοιτητριών της Σχολής Μαιών (Μωραΐτου, 2012).

Σε άρθρο της, η κυρία Ελένη Σαμαριτάκη (το οποίο δημοσιεύθηκε στο ΕΛΕΥΘΩ το Γενάρη του 2002, σελ. 14-17), αναφέρεται στα προβλήματα του κλάδου των Μαιών και Μαιευτών με μια μικρή αναφορά περί της εκπαίδευσης τους από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα (σελ 15) (Σαμαριτάκη, 2002). Το 1966 ο αριθμός των εκπαιδευμένων μαιών έφτασε τις 724 με διετή εκπαίδευση και τις 2600 με τριετή, ενώ μέχρι το 1974 ο αριθμός έφτασε τις 4629 εκπαιδευμένες μαιές. Το 1981 για πρώτη φορά καθιερώθηκε η πενθήμερη απασχόληση για το κλάδο παρά τις δυσκολίες κάλυψης των τρεχόντων αναγκών (1 μαία ανά 30 μητέρες και 30 νεογνά).

Από το 1970 και έπειτα ωστόσο, ο κλάδος άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα. Όλο και περισσότερα Ιδιωτικά Μαιευτήρια λειτούργησαν με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των απόφοιτων μαιών και μαιευτών. Η αύξηση του αριθμού των μαιών συνοδεύτηκε και από τη ραγδαία μείωση των γεννήσεων με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι να μένουν ανεκμετάλλευτοι. Προκειμένου η κυβέρνηση να τους απασχολήσει αλλά και να καλύψει άλλα κενά στο χώρο της υγείας, επέτρεψε να εργάζονται ως νοσηλευτές (καθότι υπάρχει έλλειψη απασχόλησης στο συγκεκριμένο χώρο).

Χρονολογία	Νομοθεσία
1838	Βασιλικό Διάταγμα «Περί συστάσεως σχολής δια τας μαιίας»
1856	Βασιλικό Διάταγμα «Περί εκτελέσεως του νόμου περί εμπειρικών μαιών»
1907	ΦΕΚ 22 της 31/1/1907: έγκριση του καταστατικού του «εν Αθήναις Συλλόγου υπό την επωνυμίαν <i>Πανελλήνιος Ένωσις Πτυχιούχων Μαιών</i> »
1909	Βασιλικό Διάταγμα «περί των προσόντων και της διδασκαλίας των εφιεμένων να μετελθώσι το επάγγελμα της επιστήμονος ή πρακτικής μαιίας»
1912	Βασιλικό Διάταγμα «περί των απαιτούμενων προς απόκτηση αδείας προς ενάσκησιν του επαγγέλματος της μαιίας»
1916	Βασιλικό Διάταγμα «περί φοιτήσεως εις το Μαιευτικόν Σχολείον»
1932	Ν. 5474/16.5.1932 ΦΕΚ 159 «περί ιδρύσεως Μαιευτικής Σχολής εν τω εν Αθήναις Μαιευτηρίω <i>Μαρίκα Ηλιάδη</i> ιδρυθέντι υπό της Ελένης Ελευθερίου Βενιζέλου»
1940	Ν. 2448/1940 «περί ασκήσεως Μαιευτικού Επαγγέλματος και Εκπαιδεύσεως των Μαιών»
1951	ΒΔ 8/ 16.6.1951 ΦΕΚ 176 «περί καθορισμού στολής των Διπλωματούχων Μαιών»
1953	ΝΔ 2593 της 17/18 Σεπτεμβρίου 1953 ΦΕΚ 256 «περί ασκήσεως του μαιευτικού επαγγέλματος και περί εκπαιδεύσεως των Μαιών»
1955	ΒΔ 15/28.12.1955 ΦΕΚ 347 «περί Συλλόγου Επιστημόνων Μαιών»
1970	ΝΔ 781/31.12.1970: οι σχολές των μαιών εντάσσονται στην Ανωτέρα Βαθμίδα Εκπαίδευσης
1986	ΠΔ 97, 31.3.1986 ΦΕΚ Α' 35 «άσκηση του δικαιώματος εγκατάστασης και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών από μαιίες

	<p>ή μαιευτές, υπηκόους κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και ρύθμιση συναφών θεμάτων σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αρ. 80/154/ΕΟΚ και 80/155/ΕΟΚ της 21^{ης} Ιανουαρίου 1980 και υπ' αριθμ. 80/1273/ΕΟΚ της 22ας Δεκεμβρίου 1980»</p>
--	---

Πηγή: Μάρθα Μωραΐτου (2012), Δεοντολογία, Νομοθεσία, Ιστορία των Μαιών-Μαιευτών. Προστασία Μητρότητας, Εκδόσεις Βήτα, σελ 22-31

Γεωγραφική κατανομή Μαιών -1926

Ο νομός της Αττικο-Βοιωτίας εμφανίζεται να κατέχει με διαφορά τα σκήπτρα, διαθέτοντας 148 μαιές (εκ των οποίων 79 βρίσκονται στην Αθήνα, 48 στον Πειραιά ενώ 21 είναι διεσπαρμένες στον υπόλοιπο νομό). Ακολουθεί ο νομός Χίου με 57, ενώ ο νομός Θεσσαλονίκης έρχεται τρίτος με 50 μαιές (εκ των οποίων οι 35 βρίσκονται μέσα στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

...Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο αριθμός των μαιών υπερβαίνει κατά πολύ εκείνον των μαιευτήρων-γυναικολόγων. Συγκεκριμένα, οι μαιές είναι 2,5 φορές περισσότερες από τους μαιευτήρες. Από την αναλογία αυτή προκύπτει ότι στην περίοδο του Μεσοπολέμου το επάγγελμα της μαιίας διατηρεί ακόμη την αίγλη του όσον αφορά την παροχή βοήθειας κατά τον τοκετό και η ειδικότητα του μαιευτήρα-γυναικολόγου μόλις που αρχίζει να κερδίζει έδαφος, ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις.

ΠΗΓΗ: Αρχαιολογία και Τέχνες, 2007, τεύχος 104.

Περιοδικό Αρχεία Υγιεινής

Ιατρικά Επαγγέλματα

Εν τη επαρχία Κορινθίας κατά το έτος 1936 ήσαν εγγεγραμμένοι εις το μητρώον του Ιατρικού Συλλόγου 118 Ιατροί.

.....Μαίαι. ο αριθμός των μαιών των επιστημόνων και εμπειρικών ανέρχεται εις 21, εκτός όμως τούτων πρέπει να ληφθί υπ' όψιν ότι πολλάί ακόμη δεκάδες γυναικών επαγγέλλονται την μαιάν εις τα διάφορα χωρία.

Αρχεία Υγιεινής, 1937

2.1.1 Δεοντολογία Μαιών

Η Δεοντολογία αποτελεί το επιστέγασμα της εφαρμοσμένης επαγγελματικής ηθικής. Ως δέον ορίζεται το πρόπον, το ορθό και το αναγκαίο. Η Δεοντολογία ορίζει τις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την άσκηση κάποιου επαγγέλματος. Ο Κώδικας Μαιευτικής Δεοντολογίας περιλαμβάνει νομικούς, κοινωνικούς, επαγγελματικούς κανόνες και άλλες οντότητες οι οποίες σχετίζονται με τη συμπεριφορά της μαιίας κατά την άσκηση του επαγγέλματός της.

Ο Κώδικας Μαιευτικής Δεοντολογίας στοχεύει: (α) Στη διαφύλαξη της ασφάλειας και στην προστασία των ατόμων και της κοινωνίας γενικότερα, που είναι αποδέκτες της φροντίδας υγείας και παράλληλα των μαιευτικών υπηρεσιών υγείας. (β) Στην προστασία του μαιευτικού επαγγέλματος ρυθμίζοντας τις σχέσεις τόσο των μαιών μεταξύ τους, όσο και με άλλους επαγγελματίες φροντίδας.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Μαιών αναφέρεται στις μαιίες σε όλους τους τομείς επαγγελματικής απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της κλινικής άσκησης, διοίκησης, ρύθμισης, εκπαίδευσης και έρευνας στη μαιευτική. Οι μαιίες φέρουν την ευθύνη της εφαρμογής του Κώδικα και Δεοντολογίας Μαιών, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις αναδυόμενες ανάγκες της άσκησης της μαιευτικής.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Μαιών έχει σχεδιαστεί για να απευθύνεται σε πολλαπλά κοινά, όπως μαιίες, μαιευτές, φοιτητές της μαιευτικής, γυναίκες και οικογένειές τους που είναι αποδέκτες μαιευτικής φροντίδας και υπηρεσιών, τη κοινωνία γενικά,

εργοδότες των μαιών, μαιευτικές ρυθμιστικές αρχές και παράγοντες προστασίας καταναλωτών. Επίσης επισημαίνεται ότι οι έννοιες «ηθική» και «δεοντολογία» είναι θεμελιωδώς ίδιες και γι' αυτό εναλλάσσονται εξίσου στον Κώδικα.

Η φιλοσοφία των μαιών και του μαιευτικού επαγγέλματος αποτελεί παράλληλα και το φιλοσοφικό υπόβαθρο του Κώδικα. Αυτή η φιλοσοφία δεσμεύει τις μαιές στο σεβασμό, προαγωγή, διαφύλαξη και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών και των νεογνών τους που είναι αποδέκτες των υπηρεσιών και της φροντίδας των μαιών (Μωραΐτου, 2012).

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 686 της 14ης Σεπτ./4 Οκτ. 1960 (ΦΕΚ Α' 159)

« Περὶ Δεοντολογικῶν Κανονισμῶν Μαιῶν ».

ΠΑΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες υπ' ὄψιν:

- 1) Τας διατάξεις του άρθρου 20 του Ν.Δ. 2593/53 « Περὶ ἀσκήσεως του Μαιευτικῶν επαγγέλματος » και « Περὶ ἐκπαιδύσεως Μαιῶν ».*

...Ἄρθρον μόνον. Ἐγκρίνομεν τον κατωτέρω ἐξ ἄρθρων 12 Δεοντολογικῶν Κανονισμῶν Ἀσκήσεως του Μαιευτικῶν Επαγγέλματος, καταρτισθέντα ὑπὸ του Συλλόγου Ἐπιστημόνων Μαιῶν Περιφέρειας Ἐφετείου Ἀθηνῶν , αι διατάξεις του οποίου καθίστανται υποχρεωτικά διά τας καθ' ἅπαν το Κράτος Μαιίας.

Πηγή: Ελευθώ, 2000, τεύχος 1.

Διεθνής Ορισμός της Μαίας της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Μαιών (ΔΣΜ)

Μαία είναι το άτομο το οποίο έχει επιτυχώς ολοκληρώσει εκπαιδευτικό πρόγραμμα στη μαιευτική πλήρως αναγνωρισμένο στη χώρα που εκπονείται και το οποίο είναι βασισμένο στις Θεμελιώδεις Δεξιότητες της Βασικής Μαιευτικής Πρακτικής της ΔΣΜ και στο πλαίσιο των Διεθνών Προτύπων Μαιευτικής Εκπαίδευσης της ΔΣΜ, έχει αποκτήσει τα απαιτούμενα προσόντα για να εγγραφεί στο Μητρώο Μαιών ή/και είναι νόμιμα αδειούχος για να ασκεί τη μαιευτική και να χρησιμοποιεί το τίτλο

«μαία», και η οποία επιδεικνύει ικανότητα στην άσκηση της μαιευτικής (Μωραΐτου, 2012).

Πεδίο άσκησης

Η μαία αναγνωρίζεται ως αρμόδιος και υπεύθυνος επαγγελματίας που εργάζεται σε συνεργασία με τις γυναίκες για να δώσει την απαραίτητη υποστήριξη, φροντίδα και συμβουλές κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, του τοκετού και της μετά τον τοκετό περιόδου, να διαχειρίζεται τους τοκετούς με ίδια ευθύνη και για να παρέχει φροντίδα στο νεογέννητο και το νήπιο. Αυτή η φροντίδα περιλαμβάνει προληπτικά μέτρα, την προώθηση της φυσιολογικής γέννησης, την ανίχνευση επιπλοκών στη μητέρα και το παιδί, την πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα η άλλη κατάλληλη βοήθεια και τη λήψη μέτρων έκτακτης ανάγκης.

Η μαία έχει σημαντικό ρόλο στην συμβουλευτική και την αγωγή υγείας, όχι μόνο για τη γυναίκα, αλλά και εντός της οικογένειας και την προγεννητική εκπαίδευση και προστασία για την γονεϊκότητα και μπορεί να επεκταθεί την υγεία των γυναικών, τη σεξουαλική ή αναπαραγωγική υγεία και τη φροντίδα των παιδιών.

Η μαία μπορεί να ασκήσει το επάγγελμά της σε οποιοδήποτε περιβάλλον συμπεριλαμβανομένου του σπιτιού, της κοινότητας, των νοσοκομείων, των κλινικών ή των μονάδων υγείας (Μωραΐτου, 2012).

Η σχέση της μαίας με τα άτομα

Η μαία: (α) αναπτύσσει εταιρική σχέση με τις γυναίκες και μοιράζονται σχετικές πληροφορίες οι οποίες οδηγούν σε ενημερωμένη λήψη απόφασης, συγκατάθεση σε πρόγραμμα φροντίδας και ανάληψη και αποδοχή ευθύνης για τα αποτελέσματα των αποφάσεων και των επιλογών τους. (β) στηρίζει το δικαίωμα των γυναικών και των οικογενειών να συμβάλλουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη φροντίδα τους. (γ) ενδυναμώνει τις γυναίκες να προασπίζονται τους εαυτούς τους σε ζητήματα που επηρεάζουν την υγεία τους στη δική τους κοινωνία και κουλτούρα. (δ) αλληλοϋποστηρίζεται στη διατήρηση του επαγγελματικού της ρόλου και τροφοδοτεί ενεργά το δικό της αίσθημα αυτοεκτίμησης και των άλλων. (ε) συνεργάζεται με

σεβασμό με τους άλλους επαγγελματίες υγείας παραπέμποντας και αναφέροντας όπου χρειάζεται όταν οι ανάγκες υγείας της γυναίκας υπερβαίνουν τις ικανότητες της μαίας. (στ) αναγνωρίζει την ανάγκη ανθρώπινης αλληλεξάρτησης στο δικό της πλαίσιο άσκησης και ενεργά επιζητά την επίλυση υπαρχόντων συγκρούσεων. (ζ) έχει ευθύνες ως προς τον εαυτό της ως άτομο με ηθική αξία και δραστηριότητας που ενέχουν ηθική και αυτοσεβασμό και διατήρηση της αξιοπρέπειας.

Η σχέση της μαίας με την άσκηση της μαιευτικής

Η μαία: (α) παρέχει μαιευτική φροντίδα στις γυναίκες και στις οικογένειές τους, με σεβασμό της πολιτισμικής τους διαφορετικότητας, ενώ ταυτόχρονα αγωνίζεται για την εξάλειψη των επιβλαβών πρακτικών εντός των ίδιων πολιτισμών ή κοινωνιών. (β) ενθαρρύνει ρεαλιστικές προσδοκίες γέννας από τις γυναίκες μέσα από τη δική της κοινωνία, με ελάχιστη προσδοκία το ότι καμία γυναίκα δεν θα υποστεί βλάβη λόγω της σύλληψης ή της εγκυμοσύνης ή του τοκετού. (γ) χρησιμοποιεί σύγχρονη και ερευνητικά τεκμηριωμένη επαγγελματική γνώση για να διασφαλίσει ασφαλές μαιευτικές πρακτικές σε όλες τις κουλτούρες και συνθήκες. (δ) ανταποκρίνεται στις ψυχολογικές, σωματικές, ψυχικές και πνευματικές ανάγκες της γυναίκας σε οποιοσδήποτε συνθήκες και αν βρίσκεται. (ε) δρα ως επαγγελματικό πρότυπο στην προαγωγή της υγείας των γυναικών, των οικογενειών του και των άλλων επαγγελματιών υγείας καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. (στ) ενεργά αποζητάει προσωπική, διανοητική και επαγγελματική ανάπτυξη καθ' όλη την επαγγελματική της ζωή, ενσωματώνοντας αυτή την ανάπτυξη στη μαιευτική της πρακτική.

Η σχέση της μαίας με το επάγγελμα

Η μαία: (α) διατηρεί εμπιστευτικές τις πληροφορίες των γυναικών που φροντίζει, ώστε να διαφυλάττει το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και χρησιμοποιεί την κρίση τη στη χρήση αυτών των πληροφοριών, εκτός από ό, τι προστάζει ο Νόμος. (β) είναι υπεύθυνη για τις αποφάσεις και τις ενέργειες για τις οποίες διατηρεί βαθιούς ηθικούς φραγμούς, όμως η έμφαση στην προσωπική ηθική δεν πρέπει να στερεί τις γυναίκες από ουσιώδεις υπηρεσίες υγείας. (δ) αναγνωρίζει και κατανοεί τις ανεπιθύμητες

επιπτώσεις που ενέχονται σε παραβιάσεις των δεοντολογικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη υγεία των γυναικών και βρεφών και αγωνίζεται για την εξάλειψη αυτών των παραβιάσεων. (ε) η μαία συμμετέχει στην ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών για την υγεία που προάγουν την υγεία των γυναικών και των αναπαραγωγικών οικογενειών.

Η σχέση της μαίας με την επαγγελματική ανάπτυξη

Η μαία: (α) διασφαλίζει ώστε η ανάπτυξη της μαιευτικής γνώσης βασίζεται σε δραστηριότητες ή ενέργειες που προστατεύουν τα ατομικά δικαιώματα των γυναικών. (β) αναπτύσσει και μοιράζεται τη μαιευτική γνώση, μέσα από διάφορες διαδικασίες, όπως την μεταξύ τους αξιολόγηση και την έρευνα. (γ) συμμετέχει στην τυπική ή επίσημη εκπαίδευση των φοιτητών της μαιευτικής και στη συνεχή εκπαίδευση και ανάπτυξη των επαγγελματιών μαιών (Μωραΐτου, 2012).

2.2 Καθήκοντα Μαιών

Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με τα ήθη και τα έθιμα του ελλαδικού χώρου όσο αφορά τη κύηση, τον τοκετό και τη λοχεία. Επίσης, θα γνωρίσουμε διάφορες πρακτικές τοκετού που εφαρμόζονταν στην Ελλάδα τον καιρό εκείνο. Αξίζει να σημειώσουμε ότι τα ήθη και τα έθιμα της χώρας μας είναι συνδεδεμένα με την άγνοια του λαού της αλλά παράλληλα και με το αίσθημα της αγάπης και της φροντίδας. Όπως αναφέρει και ο καθηγητής Δ. Λουκάτος (1977) στο «Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία «ο φόβος οδηγεί στη δεισιδαιμονία, οι προφυλάξεις στη μαγεία, αλλά και με το θρησκευτικό αίσθημα, στην επιζήτηση της θεϊκής προστασίας και στη λατρεία» (Λουκάτος, 1977).

Ο λόγος ύπαρξης της δεισιδαιμονίας είναι ο φόβος και τον φόβο τον καλλιεργεί η άγνοια αλλά και η αγάπη για το νέο ζευγάρι και το νέο μέλος που πρόκειται να έρθει στο κόσμο. Οι λόγοι ανησυχίας επικεντρώνονται γύρω από την έγκυο και αργότερα λεχώνα αλλά και γύρω από το βρέφος. Ο λαός δεν εφησυχάζεται αν δεν σαραντίσει η

γυναίκα και το μωρό δε μεγαλώσει λίγο και βαπτισθεί (Λουκάτος, 1977).

Ο Ιπποκράτης (460-360 π.Χ.), ήταν ο πρώτος που απέρριψε τις προλήψεις και δεισιδαιμονίες, επινόησε μαιευτικές επεμβάσεις για τις περιπτώσεις επιπλοκών, καθώς και χειρουργικά εργαλεία, που χρησιμοποιούνται ως και σήμερα ελαφρώς τροποποιημένα. Ο ρόλος των μαιών αυτήν την περίοδο περιορίζεται στη διεξαγωγή γυναικολογικών εξετάσεων, στις οποίες οι γιατροί συμμετείχαν μόνο σε περιπτώσεις δυστοκίας και άτυπων τοκετών.

Αργότερα, ο ρόλος των μαιών αναβαθμίζεται και πάλι και αποκτούν κυρίαρχο ρόλο στις τοπικές κοινωνίες με τις γνώσεις τους και τη συμπαράσταση που παρέχουν στις γυναίκες. Η πρακτική τους στηριζόταν στην εμπειρία και τη χρήση βοτάνων, αλλά και σε ένα μείγμα προλήψεων και δεισιδαιμονιών. Ήταν γυναίκες λαϊκής καταγωγής, συνήθως ηλικιωμένες και μετέδιδαν τις γνώσεις τους σε μαθητευόμενες που συνέχιζαν την παράδοση. Ουσιαστικά κάλυπταν όλο το φάσμα της μαιευτικής. Βοηθούσαν την επίτοκο και εκτελούσαν τον τοκετό και αργότερα ασχολούνταν με την περιποίηση του νεογνού και τη φροντίδα της λεχώνας. Σ' αυτές κατέφευγαν οι γυναίκες για να αντιμετωπίσουν κάθε γυναικολογικό πρόβλημα και για να προμηθευτούν τα μαγικά γιαιτροσόφια. Οι μαιές ήταν σεβάσμια πρόσωπα και είχαν μεγάλη κοινωνική αποδοχή.

Όσπου οι «μαγικές» τους μέθοδοι και κυρίως η πρόκληση εκτρώσεων και η εφαρμογή αντισυλληπτικών μεθόδων, τράβηξαν την προσοχή της Ιεράς Εξέτασης. Οι μαιές κατηγορήθηκαν για άσκηση μαγείας, άρα και αιρετικής πρακτικής, θεωρήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις εχθροί της εκκλησίας και απειλή για την επιστήμη. Σύμφωνα με έρευνες, το 2-20% των 15.000 εκτελέσεων που έγιναν από την Ιερά Εξέταση, αντιστοιχεί στις γυναίκες-θεραπεύτριες, δηλαδή σε αυτές που ασκούσαν καθήκοντα πρακτικών μαιών της εποχής.

Στην Ελλάδα, μέχρι την καθιέρωση του νοσοκομειακού συστήματος, η προσφορά των μαιών και ειδικά στην επαρχία, υπήρξε καθοριστική, αν και δεν έχει εκτιμηθεί επαρκώς και παραμένει ελαφρώς λησμονημένη. Τα προβλήματα του επαγγέλματος υπήρξαν πολλά, ειδικά σε εποχές που χαρακτηρίζονταν από έλλειψη υποδομών και κοινωνική δυσπιστία. Σε μια επιστολή μαιίας στο περιοδικό «ΕΛΕΥΘΩ» το 1961

διαβάζουμε: «*Δυο χρόνια διορισμένη σ' ένα απόμερο χωριουδάκι του νομού Σερρών αντιμετωπίζω ό,τι οι ιεραπόστολοι σε παλαιότερες εποχές και απολίτιστες περιοχές. Πρακτικές και πεπαλαιωμένες μαίες, ήθη και έθιμα όλως αντίθετα με τις γνώσεις μας, ξεχωριστή κοινωνία σε κάθε σπίτι που μπαίνω. Μέσον μετακινήσεως από το ένα χωριό στο άλλο το τρακτέρ, το κάρο – και τις περισσότερες φορές ούτε κι αυτό...*». Στην προπολεμική Ελλάδα, οι περισσότερες γυναίκες γεννούσαν στο σπίτι συνεπικουρούμενες από τη μαία, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις θήλαζε η ίδια το μωρό (Λυμπέρη & Μώρος, 2010).

Ο ρόλος της μαίας επεκτείνεται σε τρία βασικά χρονικά στάδια: στη κύηση, στο τοκετό και στη λοχεία.

Από μια μαρτυρία ενός χωρικού καταγόμενου από χωριό της Κόνιτσας όσον αφορά τις μαμές αντιλαμβανόμαστε τη θέση και τη σημασία τους στο κόσμο. Τα λόγια του τα πλαισίωσε η ευγνωμοσύνη για το έργο τους. Μάλιστα άφησε να εννοηθεί και σύγκριση μεταξύ των τότε μαιών. Επιπρόσθετα, τονίζει ότι δεν ήταν γριές αλλά πάνω από 40 ετών. Μια άλλη συνήθεια ήταν να μη φωνάζουν την μαμή σε περίπτωση που υπήρχε κοντά κάποια μεγαλύτερη καθώς εκείνα τα χρόνια της δεκαετίας του 1910 πολλές εγκυμονούσες την ώρα του τοκετού φωνάζανε κάποια μεγαλύτερη παρά την μαμή. Άλλες πάλι ξεγεννούσαν μόνες ίσως γιατί δε γνώριζαν πότε ακριβώς θα γεννήσουν αλλά και γιατί εκείνα τα χρόνια δούλευαν από το πρωί ως το βράδυ. Ένα έθιμο που μαρτυράται για τον τοκετό είναι ότι έπρεπε τα νύχια όλων των σχετιζόμενων με την εγκυμονούσα να είναι κομμένα (Τσίου, 2000).

Σε αυτό το σημείο καλό είναι να αναφερθούμε σε προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες που μαρτυρούνται στις τότε κοινωνίες. Κάποιες από αυτές σχετίζονται με τη θνησιμότητα των εμβρύων. Τότε οι αποβολές και οι εμβρυικοί θάνατοι ήταν περισσότεροι από τις γέννες και την επιβίωση του βρέφους. Μερικοί λόγοι που απέδιδαν οι άνθρωποι τότε ήταν η βαριά εργασία των γυναικών, η έλλειψη ειδικής φροντίδας και προσοχής, η έλλειψη σωστής διατροφής αλλά και τροφής γενικότερα, οι καιρικές συνθήκες και οι συνθήκες γέννας (πολλές γεννούσαν στο δρόμο απάνω ή στα χωράφια), το μάτι και οι λοιπές βασκανίες (μώρα και ίσκιωμα) (Τσίου, 2000).

Ως προς τον τοκετό, ένα σημαντικό έθιμο που τηρούνταν ήταν να μη μάθει το χωριό

ότι τη συγκεκριμένα ώρα γεννά κάποια. Επίσης, η μαμή έβαζε νερό στο στόμα της και όταν έφτανε στην ετοιμόγεννη το έφτυνε στο στήθος της και καθώς κυλούσε έλεγε: σαν το νερό να φύγει το μικρό. Κάποιες που δε χρησιμοποιούσαν το νερό, χρησιμοποιούσαν ένα αυγό (Τσίου, 2000).

Κατά τη διάρκεια του τοκετού σε κάποια ορεινά χωριά ή και στην ύπαιθρο και τη νησιωτική Ελλάδα ακόμα, έχουν σημειωθεί μαρτυρίες οι οποίες αναφέρουν ότι κρατούν φωτιά αναμμένη ώστε να παίρνει δύναμη η επίτοκος. Επίσης, είχαν αναμμένα κάρβουνα ή μαγκάλι ώστε όποιος έμπαινε στο δωμάτιο να περνά από πάνω και να εξαγνίζεται για να μη κάνει κακό στην έγκυο που γεννούσε (Χανιωτάκη, 1996).

Εκείνες οι γυναίκες που επέλεξαν να γεννήσουν μόνες με τη βοήθεια κάποιας μεγαλύτερης γυναίκας και όχι με τη μαμή αλλά δε μπορούσαν να γεννήσουν, τότε ερχόταν η στιγμή να δράσει ο πιο πρακτικός. Το χωριό την εξέλιξη αυτή τη μάθαινε τελευταία στιγμή (ότι δηλαδή η έγκυος δε μπορεί να γεννήσει). Η μαμή για να λάβει μέρος στη γέννα έπρεπε πρώτα να κόψει τα νύχια, να πλυθεί, να αλλάξει και να πλύνει τα χέρια της καλά με σαπούνι και να τα αλείψει λάδι. Μετά έσκυβε στην έγκυο για να καταλάβει τη θέση του παιδιού και αν είναι και έρχεται καλά.

Ο γέννες τότε δεν γίνονταν σε καθιστή στάση αλλά οι γυναίκες στέκονταν όρθιες. Σε τούτες τις ώρες πολλά γίνονταν προκειμένου η γυναίκα να γεννήσει. Σε δύσκολες περιπτώσεις έπρεπε να προκληθούν σπασμοί εξωθήσεως και για το λόγο αυτό η μαμή έπρεπε να προκαλέσει στην επίτοκο με οποιοδήποτε τρόπο εμετό ή φτέρνισμα ή βήχα ώστε να πέσει το παιδί. Σε δύσκολες γέννες που κρατούσαν πάνω από μια μέρα κυρίως γιατί η γυναίκα ήταν στενή και το παιδί δεν έβγαινε εύκολα, η μαμή έβαζε τα δάχτυλα και τραβούσε αργά-αργά το βρέφος μέχρι να πέσει. Εκείνη τη στιγμή δύο ξεγεννούν και δύο βαστάζουν την επίτοκο.

Το αφαλοκόψιμο ήταν μια διαδικασία που μόνο η μαμή ήξερε πώς να γίνει. Μετρούσαν δύο δάχτυλα και έκοβαν με το ψαλίδι και το έδεναν με μια κλωστή. Το θέμα με το κόψιμο του αφαλού το πρόσεχαν ιδιαίτερα διότι γνώριζαν ότι είναι σημαντικό για τη ζωή του παιδιού. Πρώτα έπρεπε να βεβαιωθεί η μαμή ότι το παιδί θα ζήσει και μετά θα κοπεί και θα δεθεί ο αφαλός. Επίσης, άλλες μαμές τα έπλεναν τα

μωρά μετά το τοκετό προσέχοντας μη πάει νερό στον αφαλό ενώ άλλες τα έπλεναν μετά από 3 μέρες. Το σημείο δεσίματος του αφαλού το άλειφαν με λάδι και έπειτα από 3-4 μέρες μαραινόταν και έπεφτε. Η μαμή που έκοβε τον αφαλό του μωρού ήταν σεβαστό και τιμώμενο πρόσωπο για εκείνη την εποχή (Τσίου, 2000).

Ο πλακούντας είναι το επόμενο αντικείμενο το οποίο είχε σχέση με τις προκαταλήψεις της εποχής. Τον πλακούντα μετά από τη γέννα δεν τον πετούσαν, παρά τον θυμιάτιζαν και το παράχωναν μέσα στο σπίτι για τη περίπτωση που η γυναίκα κάνει μόνο κορίτσια. Σε αυτή τη περίπτωση, μετά τη γέννα αλλάζανε θέση στο πλακούντα και λέγανε έτσι η επόμενη γέννα θα είναι παιδί (δηλ. αγόρι) (Τσίου, 2000).

Το επόμενο στάδιο μετά τη γέννα και το αφαλοκόψιμο ήταν το πλύσιμο του βρέφους όπως αναφέρθηκε σε παραπάνω γραμμές. Κατά καιρούς και ανά περιοχές το πλύσιμο ήταν συνοδευόμενο από το αλάτισμα. Παλαιότερα αντί για νερό και σαπούνη χρησιμοποιούσαν κρασί ζεσταμένο σε φύλλα μυρτιάς ή άλλα αρωματικά φυτά. Οι μέρες που διεξάγονταν το τελετουργικό του λουσίματος του βρέφους ποικίλουν από περιοχή σε περιοχή. Αλλού το πλένουν αμέσως το μωρό και έπειτα επαναλαμβάνουν τη διαδικασία τρεις και οχτώ μέρες αργότερα και αλλού περιμένουν να περάσουν πρώτα τρεις μέρες και έπειτα το πλένουν και επαναλαμβάνουν μετά από τρεις και οχτώ μέρες. Κατά τη διάρκεια του λουτρού διεξαγόταν και το λιβάνισμα (Ρηγάτος, 1992).

Έπειτα ακολουθούσε το αλάτισμα το οποίο είτε γινόταν με χοντρό αλάτι είτε με αλάτι σε σκόνη. Από εκεί και μετά είτε αλάτιζαν όλο το μωρό είτε επέλεγαν συγκεκριμένα σημεία να αλατίσουν. Ο λόγος που γινόταν αυτό το τελετουργικό ήταν καθαρά ιατρικός καθώς προστάτευαν το παιδί από δερματικές μολύνσεις. Ένας άλλος πιο μεταφορικός λόγος που αλατίζανε το βρέφος ήταν για να είναι το παιδί «νόστιμο», «έξυπνο» και να μη λέει «ανάλατες κουβέντες». Σε κάποιες περιοχές το αλάτισμα συνεχιζόταν μέχρι το παιδί να σαραντίσει. Το αλάτισμα παρέμεινε ως έθιμο ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα (Ρηγάτος, 1992).

Μια άλλη δεισιδαιμονία σχετιζόμενη με το μπάνιο του μωρού συναντάμε στο Σούλι όπου λίγο πριν έρθει η στιγμή του λουτρού το νερό που θα πλύνει το βρέφος

στέλνεται στο παπά και το διαβάζει. Έτσι το παιδί θα είναι και προστατευμένο από μολύνσεις αλλά και από τα δαιμόνια. Έπειτα η μαμή μετά το μπάνιο θα αλείψει το βρέφος με αλοιφή που περιέχει λάδι, κρασί και καμένη μυρτιά. Το ίδιο βράδυ ο παπάς θα περάσει για να διαβάσει στη λεχώνα και το μωρό ειδική ευχή (Ρηγάτος, 1992).

Άλλες συνήθειες που εντοπίζονται στη χώρα μας είναι η αφαίρεση βλεννών και αντισηψία των ματιών (Κρήτη - με λεμόνι), το χάραγμα του μωρού (για να φύγει το κακό αίμα) και τα «ποτίσματα» (σε περίπτωση ξεματιάσματος έπρεπε να φτύσουν 40 άτομα και να συγκεντρωθεί το σάλιο τους ώστε να «ποτίσουν» το μωρό) (Ρηγάτος, 1992).

- Το μαγιάτικο στεφάνι

Για τη μαμή εκείνων των χρόνων ο Μάης ήταν ένας επικίνδυνος μήνας για τις νέες κοπέλες, τις εγκυμονούσες και τις λεχώνες, τα βρέφη και τα παιδιά. Προκειμένου λοιπόν να ξορκίσουν το κακό έφτιαχναν το μαγιάτικο στεφάνι με επιλεγμένα λουλούδια και βότανα τα οποία θεωρούσαν ότι είχαν ευεργετικές ιδιότητες για τις γυναίκες. Ακόμα και το κυκλικό του σχήμα ήταν τέτοιο ώστε να παρομοιάζεται με έναν κύκλο προστασίας γύρω από τη γυναίκα (Οικονομόπουλος, 1996).

Η Μαμή έπαιρνε τα κορίτσια, τις έγκυες και τις λεχώνες, τη μέρα της Πρωτομαγιάς, αφού ο ήλιος είχε δει τα λουλούδια, με σκοπό να μαζέψουν ιαματικά φυτά. Συνήθως μάζευαν συγκεκριμένα είδη, με συγκεκριμένες ιδιότητες.⁷ Η χρήση των βοτάνων για θεραπευτικούς σκοπούς όπως το χαμομήλι, φασκόμηλο, φύλλα από πορτοκαλιά και λεμονιά, κανέλλα και λάδι αμυγδάλου έχουν μακρά ιστορία. Άλλα βότανα ήταν μοσχοκάρυδο, γλυκάνισο, ελαιόλαδο, φύλλα από κυπαρίσσι και προϊόντα από σταφύλι όπως κρασί και ρακί, χρησιμοποιούνταν για ιατρικούς λόγους. Η Κρήτη είναι ακόμα πλούσια σε βότανα που έχουν θεραπευτική δράση. Έχει αποδειχτεί ότι οι μαίες συνήθιζαν να χρησιμοποιούν βότανα για θεραπευτικούς σκοπούς. Αυτό οφείλεται σε μια μακρά παράδοση, η οποία σήμερα φθίνει στην περιοχή. Τα κρητικά βότανα ήταν πολύ διαδεδομένα από την αρχαιότητα (Σπυριδάκης, 1992).

⁷ Χαμομήλι, μολόχα, μαντζουράνα, δεντρολίβανο, δυόσμος, γαλατσίδα, σκορπιδόχορτο, πεντάνευρο, αγριάδα, λιβιθόχορτο, παπαρούνα, θερμασοβότανο, λαγοκοιμηθιά, παναγιόχορτο, σουφροχόρτι, νινάκια, χαμαϊδριό, ψειροχόρτι, φλισκούνη, ρίγανη, απήγανο, τσάι του βουνού κ.ά.

Η κοινωνία τότε πίστευε πως τα στεφάνια αυτά από το χέρι της μαίας είχαν μαγικές ιδιότητες και για αυτό το λόγο της φέρονταν με σεβασμό και η θέση της ήταν σημαίνουσα σημασίας, καθώς δίδασκε στα νέα κορίτσια τις ιδιότητες των ιαματικών φυτών.

Μια άλλη υποχρέωση της μαμής τη Πρωτομαγιά ήταν η επίσκεψη στα σπίτια με βρέφη και παιδιά ώστε να τα κόψει βεντούζες για να «τους πάρει το κακό γαίμα του Μάη». Επίσης, επισκεπτόταν και τις λεχώνες ώστε να τους βάλει αβδέλλες στα «ριζάφτια» για να μη βγάζουν τα παιδιά τους βρεφικό έκζεμα.

Τέλος, η μαμή τάζε με σκοπό τελετουργικό τις έγκυες, μέλι, γάλα και γλυκό τριαντάφυλλο για να έχουν ρόδινα μάγουλα και ως λεχώνες να καρδαμώσουν (Οικονομόπουλος, 1996).

Τα βότανα της Μαμής και το στεφάνι είναι ένα έθιμο που κρατάει από την αρχαιότητα. Η μυθολογία μας αναφέρει πως θεωρούσαν την προέλευση τους θεϊκή.⁸ Η Μαμή είχε και έδειξε ότι κατείχε την ικανότητα να προσδιορίσει ποια βότανα της χρειάζονταν και για ποιο λόγο σε κάθε περίπτωση της διαδρομής της εγκύου (Οικονομόπουλος, 2001).

Ο Μάης είναι ένας μήνας με πολλές σημασίες. Είναι ο μήνας της εργατικής πρωτομαγιάς, ο τελευταίος μήνας της άνοιξης, ο μήνας που γιορτάζεται η Παγκόσμια μέρα της Μαίας και της Αδερφής Νοσοκόμου, αλλά και πολλών άλλων εορτών (Τσιτσιλώνη – Λιούλια, 1998).

Παρά τα όσα έθιμα αναφέραμε μέχρι τώρα και αφορούσαν το παρελθόν, σε έρευνα της η Βασιλεία Νικολοπούλου, μαία του 1^{ου} νοσοκομείου ΙΚΑ «Η Πεντέλη», σε μια συζήτηση της με ηλικιωμένη ενός χωριού της Λαμίας, αποκάλυψε ότι μέχρι τις μέρες μας συνεχίζονται μερικές ιεροτελεστίες. Ορισμένες από αυτές είναι: το σερνικοβότανο ή σερνικόσκη, το οποίο το πίνουν οι νιόπαντρες για να γεννήσουν αρσενικά παιδιά. Σε περίπτωση που γυναίκα γεννήσει κορίτσι τη θεωρούν υπεύθυνη

⁸ Για παράδειγμα, το κόκκινο τριαντάφυλλο και η κόκκινη ανεμώνη θεωρούσαν ότι προέρχονταν από τον εραστή της Αφροδίτης, τον Άδωνη. Ο υάκινθος θεωρούσαν ότι προέρχεται από τον Υάκινθο, τον οποίο ζήλευε ή σκότωσε άθελα του ο Απόλλωνας. Ο χρυσαφένιος κρίνος έγινε λευκός από το γάλα της Ήρας.

ενώ αν κάνει δίδυμα ή τρίδυμα τότε ο άντρας θεωρείται καρπερός. Αν ζευγάρι δε τεκνοποιήσει τότε η γυναίκα είναι η στείρα και όχι ο άντρας. Στη κατηγορία της αμαρτίας συγκαταλέγεται η εγκυμοσύνη πριν το γάμο αλλά και η γέννα ή η έκτρωση. Σε περίπτωση εγκυμοσύνης, αυτή ανακοινώνεται το 5^ο μήνα με στόχο το παιδί να γίνει όμορφο. Απαγορεύεται στην έγκυο να περάσει από φουρνόξυλο για να μη τυλιχτεί ο λώρος του παιδιού γύρω από το λαιμό του. Τέλος, της απαγορεύεται να φάει λαγό ώστε τη στιγμή της γέννας το παιδί να μη λαγοκοιμάται και να μη ξυπνάει αργότερα με το παραμικρό.

Οι προκαταλήψεις συνεχίζονται ως προς το φύλο του μωρού το οποίο θα είναι αγόρι σε περίπτωση που η μητέρα «ασχημύνει» ενώ κορίτσι σε περίπτωση που ομορφύνει και γλυκάνει.

Τη στιγμή της γέννας, όταν σπάνε τα νερά, τη βάζουν να περάσει 3 φορές πάνω από ένα κουβά νερό για να κυλίσει το παιδί εύκολα σα το νερό. Η συνέχιση της γέννας έχει ως εξής: προκαλούν στη κοπέλα εμετό βάζοντας τη κοτσίδα της στο στόμα και παράλληλα πιέζοντας τη κοιλιά προς τα κάτω πιέζουν τα πόδια προς τα πάνω στη κοιλιά για να βγει το μωρό. Σε περίπτωση που η μητέρα γεννήσει σε άλλο μέρος από αυτό που ζει τότε επιστρέφει σπίτι της μετά από 4 μέρες.

Μετά τη γέννα ακολουθείται άλλη διαδικασία. Προκαλούν κλάμα στο παιδί και το φασκιώνουν, τη μητέρα τη ταΐζουν σούπες και υγρά ώστε να κατεβάσει γάλα και λουΐζα για να το παράγει. Τις επόμενες μέρες, συνεχίζει πίνοντας κρασί και τρώγοντας κρέας για να δυναμώσει.

Αλλα έθιμα τα οποία συνεχίζονται είναι το σαραντάρισμα και το αεροβάπτισμα σε περίπτωση που το μωρό αρρωστήσει όσο είναι νεογέννητο ακόμα (Νικολοπούλου 2002, Νούσια 2001). Με σκοπό να προετοιμάσουν το ζευγάρι τη μέρα του γάμου, ώστε να αρχίσουν τις διαδικασίες για απόκτηση απογόνου και μάλιστα αρσενικού, ο λαός θέσπισε κάποια τελετουργικά. Τέτοια είναι τα εξής: ένα αγόρι να βοηθά τη νύφη τη μέρα του γάμου, πάνω στα προικιά της να ρίξουν ένα αγόρι ώστε το πρώτο τους παιδί να είναι αγόρι, στο γαμήλιο τραπέζι αν η σύζυγος εκτός από τη δική της φέτα ψωμί προλάβαινε και έτρωγε και από του συζύγου της τότε το πρώτο παιδί θα ήταν αγόρι ή στη περίπτωση του ψωμιού ο σύζυγος έπρεπε να φάει τη γωνία γιατί είναι

σκληρή και στερεή και το πρώτο παιδί θα γεννηθεί αγόρι ώστε να συνεχιστεί το όνομα.

Το επόμενο στάδιο καθορισμού του φύλου είναι το νυφικό κρεβάτι τη πρώτη νύχτα του γάμου τους. Εκεί ο λαός έχει βγάλει τελετουργίες από το πώς θα ξαπλώσει το ζευγάρι μέχρι και για το πώς θα σπάσει ο παρθενικός υμένας. Επίσης, εξέταζαν και τη συμπεριφορά της νύφης κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής πράξης προκειμένου να δουν τι θα είναι το πρώτο τους παιδί.

Υπάρχουν και άλλες εθιμοτυπικές διαδικασίες οι οποίες «προκαλούν» τη γέννηση αρσενικών παιδιών και σχετίζονται πλέον με τη καθημερινή ζωή της γυναίκας. Για παράδειγμα, αν μια γυναίκα κρατάει συνέχεια αρσενικά παιδιά θα κάνει αρσενικά παιδιά, αν μια στείρα βοηθήσει μια να ξεγεννήσει άλλη γυναίκα και η άλλη γυναίκα βγάλει αγόρι τότε η στείρα θα μείνει έγκυος σύντομα και μάλιστα θα κάνει και αγόρι. Όλα αυτά τα έθιμα, τα τελετουργικά και οι προκαταλήψεις κρατούσαν καλά τον 20^ο αιώνα αλλά και σήμερα. Την ίδια στιγμή που γνωρίζουμε ότι στην αρχαιότητα κανείς δε θεωρούσε σημαντικό το φύλο του παιδιού, την ίδια στιγμή στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα είναι σημαντικό το πρώτο παιδί να είναι αγόρι σε κάθε οικογένεια καθώς αυτό θα συνεχίσει το όνομα (Νούσια, 2001).

Περιοδικό «Αρχαία Υγιεινής»

I. Προστασία Μητρότητας και παιδικής ηλικίας

A. Πατριωτικόν Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως

Το Υπουργείον, εκκινούν από την ανωτέρω εκτεθείσαν αρχήν της εντατικής χρησιμοποιήσεως των υφισταμένων οργανισμών, απέβλεψε πρωτίστως προς το Πατριωτικόν Ίδρυμα, εις ο και προ της 4^{ης} Αυγούστου ήτο ανατεθειμένη κυρίως, αλλά με πενιχρά μέσα η Προστασία της Μητρότητας και της Παιδικής Ηλικίας και ενίσχυσεν

αυτό δι' αφθόνων μέσων, όπως δυνηθή να επεκτείνη ευρέως την ενεργητικήν του δράσιν.

Το Πατριωτικόν Ίδρυμα ασκεί την προστασίαν της Μητέρας και του Παιδιού εν Αθήναις και ταις επαρχίαις δια των εξής τμημάτων του:

- 1) τμήμα Επιτόκων
- 2) τμήμα Προστασίας Βρεφών
- 3) τμήμα Ασθενείας Βρεφών
- 4) τμήμα Προστασίας Νηπίων
- 5) τμήμα Προστασίας Μαθητών
- 6) τμήμα Παιδικών Εξοχών
- 7) τμήμα Πληροφοριών, Καθοδηγήσεων και Προσωρινής Περιθάλψεως
- 8) Ειδικά Ιατρεία
- 9) Νοσοκομείον Παίδων

Εις τα τμήματα ταύτα επηρέχθησαν αι ακόλουθαι βελτιώσεις:

1^{ον}. Τμήμα Επιτόκων

Απεφασίσθη η ίδρυσις δύο νέων Συμβουλευτικών Σταθμών εν Αθήναις, ως και η προμήθεια δύο μαιευτικών αυτοκινήτων, αποσκοπούντων εις την κατ' οίκον μαιεύσεων των επιτόκων των συμβουλευτικών σταθμών του Πατριωτικού Ίδρύματος. Τα αυτοκίνητα ταύτα θα παρέχουν άπαντα τα μέσα της επιστημονικής φυσιολογικής μαιεύσεως και θα εξυπηρετούνται έκαστον υφ' ενός μαιευτήρος, μιας διπλωματούχου μαίας και μιας βοηθού, κατά τρόπον ώστε και μετά το πέρας του τοκετού η λεχών ν' απολαμβάνη πάσης επολιχείου περιθάλψεως. Επί πλέον το Πατριωτικόν Ίδρυμα θα παρέχη δωρεάν τα απαιτούμενα σπάργανα εις τα νεογνά των απόρων οικογενειών.

2^{ον}. Τμήμα Προστασίας Βρεφών

Προβλέπεται η βελτιώσις της λειτουργίας των συμβουλευτικών σταθμών, ήτοι αύξησις της χορηγούμενης ποσότητος γάλακτος, ήτις ήδη είναι ανεπαρκής και συμπλήρωσις των εγκαταστάσεων. Απεφασίσθη η ίδρυσις δύο νέων Βρεφικών Σταθμών εις Τζιτζιφιές και Παγκράτι.

..... (Αρχεία Υγιεινής, 1936)

2.3 Κοινωνική θέση της Μαίας

Κάθε μέλος της κοινωνίας κατέχει μια θέση μέσα σε αυτή. Για άλλους η θέση αυτή είναι σημαντική με κάποια σοβαρή σημασία και για άλλους απλή εποικοδομητική. Οι μαίες εκτός από μια σοβαρή κοινωνική θέση κατέχουν και έναν σημαντικό κοινωνικό ρόλο. Η δουλειά της μαίας και οι συμβουλές της αποτελούν λειτούργημα.

Η μαία είναι ένα σύμβολο για την ελληνική κοινωνία. Κατόρθωσε να ξεπεράσει όλες τις κακουχίες της κατοχής και το σκοταδισμό του μεσαίωνα και να φτάσει μέχρι σήμερα να θεωρείται μια μεγάλη προσωπικότητα στον ιατρικό και όχι μόνο χώρο. Πριν 30-40 χρόνια η ιατρική στην χώρα μας ήταν μηδαμινή και τα μαντζούνια και τα βότανα θεράπευαν τον άρρωστο. Η μαία κατόρθωσε να δαμάσει όλη αυτή τη πληθώρα ιαματικών φυτών με σκοπό να ανακουφίσει την έγκυο και να τη βοηθήσει να γεννήσει όσο το δυνατόν ανώδυνα και για εκείνη και για το παιδί της. Οι δεισδιαιμονίες και οι προκαταλήψεις που υπήρχαν και υπάρχουν ακόμα, είναι άρρηκτα συνυφασμένες με τη κοινωνική της θέση και το ρόλο της.

Η παραδοσιακή μαμή είχε δημιουργήσει μια καινοτομία μεγάλης ανθρωπολογικής σημασίας. Είχε την έμπνευση να δημιουργήσει σε κάθε κλειστή μικρή κοινότητα το λεγόμενο «γονιμικό περιβάλλον», που μούσε το κάθε κοριτσάκι από τα τρίχρονα γενέθλιά του στη μητρότητα με το έθιμο της παιδικής κουτσούνας, που της έφτιαχνε η μάνα μαζί με τη μαμή. Η μαμή λοιπόν ήταν εκείνη που σε συνεργασία με τη μητέρα μετέδιδαν στο μικρό κορίτσι την «έγνοια να γίνει μάνα» και αργότερα να παντρευτεί και να γεννήσει. Παράλληλα, όλη η κοινωνία ήταν ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη απέναντι στη λεχώνα και προσπαθούσε να τη βοηθήσει με ένα καταγιισμό από παροιμίες, παραμύθια, συμβουλές, ιστορίες, παραδόσεις κτλ. Τη νέα μητέρα κανείς δε την άφηνε μόνη να αντιμετωπίσει αυτό που είχε μπροστά της και ειδικά η μαμή. Έτσι, η μαία είχε την ικανότητα να εμπνεύσει τα νέα κορίτσια να θέλουν να γίνουν μάνες αλλά και να έχουν αυτοπεποίθηση ότι θα τα καταφέρουν.

Τότε οι μαίες δεν ήταν γραμματιζόμενες, ήταν απλές γυναίκες που ήξεραν τη τέχνη ας πούμε. Επομένως, ανά πάσα στιγμή ήταν υπεύθυνες για τη βιωσιμότητα της μητέρας και του παιδιού της, για την ομαλή έκβαση της γέννας και των επόμενων 40 ημερών και για την αντιμετώπιση οποιασδήποτε δυσκολίας είτε κατά τη διάρκεια του τοκετού είτε μετά. Ο λόγος που μια μαμή μπορούσε στη πλειοψηφία των γεννήσεων που διεκπεραιώσε να έχει επιτυχία είναι η στενή σχέση με το ζευγάρι. Όπως ο γιατρός σήμερα, έτσι και η μαμή τότε, ήταν σε θέση να γνωρίζει το πλήρες ιστορικό της νέας μητέρας. Η στενή επαφή της με το ζευγάρι, οι πρακτικές της γνώσεις και η εμπειρία της μέσα από τα χρόνια της, την οδήγησαν να είναι σεβαστό πρόσωπο στη κοινωνία (Οικονομόπουλος & Οικονομοπούλου 2003).

Στο Συνέδριο Μαιών - Μαιευτών που διοργανώθηκε το Μάιο του 1996, η κυρία Χανιωτάκη αναφέρει μια μαρτυρία πάνω σε ένα κοινωνικό γεγονός που αφορούσε το θάνατο μιας Μαιάς σε ένα ορεινό χωριό. Η μαρτυρία είναι ενός κοριτσιού το οποίο παρευρέθηκε σε μια ολονυχτία μιας πρακτικής Μαιάς του χωριού. Ήταν μια κρύα νύχτα και όλα ήταν κλειστά, ωστόσο το δωμάτιο ήταν γεμάτο από το φως των κεριών. Κάθε επισκέπτης άναβε και ένα κεριά ανάλογο του αριθμού των παιδιών που είχε ξεγεννήσει η μαμή. Επίσης, έκανε μετάνοια και φιλούσε το χέρι της αποθανούσας μαίας. Η κατάνυξη και ο σεβασμός που της έδειχναν ήταν σαν να πέθανε κάποια αγία. Το κοριτσάκι φεύγοντας είπε στη μητέρα του: «Μάνα, όταν μεγαλώσω μαμή θα γίνω»(Χανιωτάκη, 1996).

Οι μαίες συμβόλιζαν τη γονιμότητα αυτή καθαυτή, λόγω της σύνδεσής τους με τον τοκετό. Αυτό φαίνεται από τον εορτασμό της Μέρας της Μπάμπως σε χωριά του βορειοελλαδικού χώρου, όπου ακόμα τελείται το έθιμο αυτό. Στις 8 Ιανουαρίου, γιορτή της Αγίας Δομνίκης, γυναίκες σε αναπαραγωγική ηλικία τιμούσαν τη μαμή του χωριού τους, καθίζοντας την σε θρόνο, στολίζοντας τη με καρπούς και προσφέροντας της δώρα, ενώ οι ίδιες μεταμφιέζονταν και κρατούσαν γονιμικά σύμβολα (Μέγας, 1952, Τερζοπούλου, 2002).

Αξιοσεβαστες στην κοινότητα, οι μαμές θεωρούσαν τη συνδρομή τους στην επίτοκο ως προσφορά « για την ψυχή τους» και καμάρωναν βλέποντας τα παιδιά που είχαν βοηθήσει να έλθουν στον κόσμο να μεγαλώνουν: « τον έχω κρατημένον», έλεγαν,

αναφερόμενες στην ανάδυση του μωρού από το σώμα της γυναίκας στα χέρια τους (Χρυσανθοπούλου, 2007).

Σε εργασία του ο κύριος Μάνος Σπυριδάκης μας παραθέτει το δύσκολο κοινωνικό έργο της μαίας στη κοινωνία του Ρεθύμνου τον 20^ο αιώνα. Οι μαίες τότε όποια γνώση είχαν την είχαν κερδίσει μέσα από την δούλεψη τους κοντά σε κάποιο γιατρό νοσοκομείου (Σπυριδάκης, 1992). Κατά τη διάρκεια μεταξύ του 1930 και 1950 υπήρχε μεγάλη ανάγκη για ιατρική φροντίδα είτε σε νοσοκομεία και κλινικές, είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Έτσι, όταν ο κόσμος τελείωνε το σχολείο, στέλνονταν για εθελοντική εκπαίδευση σε νοσοκομεία της Αθήνας ή του Ηρακλείου ώστε να σπουδάσουν δίπλα σε γιατρούς και νοσηλεύτριες. Μέσα από την παρατήρηση και τη διδασκαλία αποκόμιζαν ένα ικανοποιητικό επίπεδο γνώσης ώστε να το εφαρμόσουν αργότερα στη περιοχή που θα εργάζονταν. Άλλες μαίες έμαθαν πολλά από τις μητέρες τους που ήταν και αυτές μαίες.

Το επιστημονικό επίπεδο των γνώσεων τους εμπλουτίστηκε από παραδοσιακές μεθόδους. Αυτό προέκυψε εξαιτίας της περιορισμένης πρόσβασης τους σε ιατροφαρμακευτικό εξοπλισμό. Μέθοδοι όπως η ψηλάφηση της κοιλιάς για να διαγνώσουν τη θέση του εμβρύου, η εφαρμογή σάουνας με βότανα, η χρησιμοποίηση τοπικών θεραπευτικών ποτών, η παροχή ψυχολογικής βοήθειας, εφαρμόζονταν σε παραδοσιακή βάση από όλες τις μαίες. Επιπρόσθετα, ο κοινωνικός ρόλος και η σπουδαιότητα που αποδόθηκε σε αυτές δεν αλλάζει από μαία σε μαία. Ένα γυναικείο δίκτυο αναπτύχθηκε στις πόλεις αλλά και στα χωριά όπου γυναίκες επισκέπτονταν τις μαίες για συμβουλές και υπηρεσίες.

Λέγοντας ότι οι μαίες ακολούθησαν παραδοσιακές μεθόδους για να διαχειριστούν γυναικολογικά προβλήματα εννοούμε ότι χρησιμοποιούσαν μεθόδους και φαρμακευτικά βότανα που κληρονόμησαν είτε από τους συγγενείς τους είτε από την τοπική κοινωνία. Αυτή η γνώση, τους μεταδόθηκε, όπως ανέφερα, από την παρατήρηση. Αν και πολλές από αυτές συνήθιζαν να παρακολουθούν γιατρούς κατά την εργασία τους στα νοσοκομεία, δεν απέκτησαν ένα δίπλωμα που να επιβεβαιώνει τις ικανότητες τους οι οποίες, όπως θα δούμε ήταν τρομερές (Σπυριδάκης, 1992).

Η μαιευτική και οι αντιλήψεις που την συνοδεύουν είχαν μια συγκεκριμένη έκφραση

και λειτουργία που οφείλονταν σε βασικές αρχές των αρχαίων χρόνων. Έτσι υπήρχε η πίστη ότι εάν το έμβρυο κουνηθεί μέσα σε 70 μέρες, τότε θα γεννηθεί μέσα στις επόμενες 210 μέρες. Επιπλέον, η πεποίθηση ότι «το φύλο του εμβρύου καθορίζει τη συμπεριφορά της εγκύου» ήταν πολύ διαδεδομένη και ισχυρή.

Παγανιστικές αντιλήψεις οι οποίες στις μέρες μας έχουν ενσωματωθεί στην χριστιανική θρησκεία έχουν αλλάξει από τα χρόνια. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η δημοφιλής πεποίθηση, ότι η δύναμη που έχει η Παναγία να δίνει γονιμότητα στις γυναίκες ή ότι λατρεύεται διαφορετικά σύμφωνα με τις αναμενόμενες επιθυμίες. «Τον 19ο αιώνα, ακόμα, τοποθετούσαν ένα αποξηραμένο δέρμα φιδιού στην κοιλιά της γυναίκας που γεννούσε. Αλλά επειδή το φίδι ήταν επίσης σύμβολο του Σατανά και ήταν γνωστό ότι η εκκλησία αποδοκίμαζε αυτή την πράξη, υπήρχε συμβιβασμός: έπαιρναν το φίδι από την κοιλιά όταν το μωρό γεννιόταν ώστε να μην ανήκει το παιδί στο Σατανά.» (Σπυριδάκης, 1992)

Εντούτοις η γέννα ενός νεκρού μωρού ήταν ένα συχνό φαινόμενο. Τότε οι γυναίκες δεν είχαν τους συνηθισμένους πόνους. Η μαία ήξερε από την αρχή το άσχημο τέλος αυτής της γέννας, αλλά δεν ήθελε να απογοητεύσει την μητέρα. Προχωρούσε στο τοκετό και στο τέλος ανακοίνωνε το άσχημο γεγονός (Σπυριδάκης, 1992).

Οι κοινωνικές της υπηρεσίες συνεχίζονταν για μεγάλο διάστημα μετά τη γέννα. Αναμφίβολα, αυτό το γεγονός, μαρτυρά τη συνεισφορά που ο κοινωνικός περίγυρος πρόσφερε για την επίλυση των προβλημάτων της μητέρας. Η συλλογικότητα ήταν ζωτική σε αυτό το στάδιο.

Για αποφυγή της γονιμοποίησης οι μαίες συνιστούσαν προληπτικά μέτρα, τα οποία ήταν τα πιο αποτελεσματικά προς αυτή την κατεύθυνση. Συνιστούσαν στις γυναίκες να μην ακολουθούν ανθυγιεινές μεθόδους για να μην μείνουν έγκυες όπως για παράδειγμα να βάζουν σπόγγους και προειδοποιούσαν τους άντρες να είναι προσεκτικοί κατά την σεξουαλική επαφή.

Οι μαίες όμως πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους και στις αντίθετες περιπτώσεις. Οι γυναίκες που δεν μπορούσαν να μείνουν έγκυες ζητούσαν τη βοήθεια των μαιών. Συγκέντρωναν 45 βότανα, τα έβραζαν και έβαζαν το ζεστό νερό κάτω από το σώμα της γυναίκας. Η γυναίκα καθόταν σε δύο καρέκλες και καλυπτόταν από ένα σεντόνι.

Αυτό ήταν ένα είδος θεραπείας και το σώμα της γυναίκας απορροφούσε όλους τους θεραπευτικούς ατμούς. Μερικά από τα βότανα που χρησιμοποιούσαν ήταν φύλλα από κυπαρίσσι, από λεμονιά, από καρυδιά και φασκομηλιά, τα οποία έβραζαν μαζί. Έκαναν αυτή τη θεραπεία για 4 μέρες.

Κατά τη διάρκεια αυτή η μαία καθάριζε το αιδοίο της γυναίκας χρησιμοποιώντας ζεστό νερό με τα βότανα και με ζάχαρη. Η ζάχαρη είχε την ιδιότητα να μαλακώνει τη βρωμιά και έτσι μπορούσε να αφαιρεθεί εύκολα η βρωμιά. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του καθαρισμού, χρησιμοποιούσαν επίσης φαρμακευτική πούδρα. Επιπλέον, έφτιαχναν υπόθετα που περιείχαν μπαχαρικά όπως κανέλλα και μοσχοκάρυδο με μέλι και τα έβαζαν στον κόλπο της γυναίκας. Αυτές οι δύο διαδικασίες ήταν αποτελεσματικές στην περίπτωση που η γυναίκα δεν είχε πολύ σοβαρό πρόβλημα αφού η μήτρα άνοιγε περισσότερο και ήταν πολύ πιθανόν να μείνει έγκυος.

Οι μαίες έπαιρναν ενεργό ρόλο στα πιο σοβαρά γυναικολογικά προβλήματα γιατί είχαν πολλές γνώσεις για το γυναικείο σώμα και τη λειτουργία του. Επιπλέον, προσπαθούσαν να εφαρμόσουν ένα είδος τεχνητής γονιμοποίησης. Πιο σπουδαία, όμως, είναι η ψυχολογική υποστήριξη προς τη στείρα γυναίκα. Η προθυμία να βοηθήσουν και να υποστηρίξουν αυτές τις γυναίκες στην προσπάθειά τους, τοποθετούσε τις μαίες σε θέση κλειδί μέσα στην κοινότητα, στην οποία κοινότητα το να έχεις παιδιά σου έδινε ένα κύρος. Τα στείρα ζευγάρια ήταν στιγματισμένα και ακόμα είναι, όπως και αυτά που ακολουθούν το μονοπάτι της έκτρωσης (Σπυριδάκης, 1992).

- Η πρώτη «μητέρα»

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η μαία θεωρούνταν ως η πρώτη μητέρα του μωρού. Μόλις το μωρό γεννηθεί, συναντάει τη «πρώτη μητέρα», δηλαδή τη μαία. Πίστευαν ότι αυτή υποστήριζε την απόφαση του μωρού να βγει στον έξω κόσμο και το πρόσωπό της ήταν το πρώτο που αντίκρυζε. Ήταν σαν μητέρα για το χωριό και ενέπνεε σεβασμό. Στο κοινωνικό γεγονός του τοκετού οι μαίες είχαν τον πρώτο ρόλο να δράσουν.

Η μαία πρέπει να εκτιμηθεί όχι μόνο για τη βιολογική προσφορά της αλλά και την κοινωνική. Η μαιευτική αποδίδεται με κοινωνική σημασία που συνδέεται με τα ευρύτερα πιστεύω που ακολουθεί μια κοινωνία. Η θέση και το prestige που κέρδισαν αυτές οι γυναίκες αντανακλά την φήμη που είχαν. Η φήμη συνεπάγεται θετικές ή αρνητικές κρίσεις, που σχετίζονται με το αν οι μαίες ήταν αποτελεσματικές για την κοινότητα ή όχι.

Είτε στην πόλη είτε στην ύπαιθρο, η κοινωνική φήμη ήταν το κρίσιμο τεστ του επαγγέλματος καθώς και της συμπεριφοράς των μαιών. Αυτές οι γυναίκες ήταν κοινωνικά πρόσωπα, από τη στιγμή που αναλάμβαναν ένα σοβαρό και υπεύθυνο κοινωνικό καθήκον. Το τελευταίο συνάγεται από το γεγονός ότι αυτό ήταν ένα αυτόνομο επάγγελμα από το οποίο ζούσαν αυτές οι γυναίκες.

Οι άνθρωποι που συναναστρέφονταν την βοηθούσαν και την προστάτευαν όταν βρισκόταν σε δύσκολες καταστάσεις. Μια αίσθηση αμοιβαιότητας ήταν αναπτυγμένη προς την κοινωνική της θέση. Έτσι δημιουργήθηκαν ανταλλάξιμες υπηρεσίες.

Η αποζημίωση που κέρδιζε, της δινόταν είτε αμέσως είτε μετά από μια περίοδο χρόνου, όταν η οικογένεια είχε τη δυνατότητα. Επιπλέον το ποσό που της έδιναν ήταν σε σχέση με τη φήμη που είχε.

Το καλύτερο «εισόδημα» ήταν η καλλιέργεια και η ανάπτυξη μιας καλής φήμης. Για να το πετύχει αυτό η μαία συνήθιζε να δρα μέσα σε ένα κοινωνικό και γεωγραφικό πλαίσιο, το οποίο επεκτεινόταν πέρα από τα όρια της δικής της κοινότητας. Ασκούσαν το επάγγελμά τους όχι μόνο στο δικό τους χωριό αλλά και στα γύρω χωριά. Επιπλέον οι μαίες που εργάζονταν στην πόλη ήταν υποχρεωμένες να επισκέπτονται και τα χωριά της υπαίθρου για να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους. Όσο καλύτερα ασκούσε το ρόλο της τόσο καλύτερη η κοινωνική της φήμη (Σπυριδάκης, 1992).

- Η σύγχρονη μαία

Μια μαία πρέπει να φέρεται με τέτοιο τρόπο και απέναντι στη κοινωνία και απέναντι

στους υπόλοιπους συνεργάτες της ώστε να φανερώνεται το ήθος και η αξιοπρέπεια τόσο της ίδιας όσο και του επαγγέλματός της.

Το έργο της μαίας οφείλει να είναι ακέραιο και υψηλού επιπέδου. Η ίδια έχει χρέος να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί σωστά όλο το τεχνολογικό και μη εξοπλισμό και τέλος, πρέπει να μεριμνά ώστε το βρέφος και η έγκυος και λεχώνα γυναίκα να χαίρουν όλες τις ανέσεις και τις φροντίδες που απαιτούνται για όσο καιρό απαιτείται.

Η συνεργασία της με τους συναδέλφους της οφείλει να είναι άψογη τόσο για τη σωστή άσκηση του επαγγέλματος όσο και για την ηθική της πλευρά. Η κάθε πλευρά πρέπει να κάνει σωστά τη δουλειά της χωρίς να επεμβαίνει σε άλλες που δεν επιτρέπεται αλλά ούτε να αφήνει μισοτελειωμένες τις δικές της υποχρεώσεις με αποτέλεσμα αν επιβαρύνονται άλλοι που δε θα έπρεπε. Η σωστή συνεργασία καλλιεργεί και ανάλογο ευχάριστο κλίμα εργασίας. Τέλος, είναι σημαντική η σχέση ανάμεσα στη μαία και στον γιατρό μαιευτήρα (Μωραΐτου, 2012).

- Αμειβόμενη ή όχι εργασία;

Η μαμή στη κοινωνία του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα δεν αμειβόταν χρηματικά πάντα. Αυτό βέβαια συνέβαινε κυρίως στις αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές όπου η πληρωμή σε είδος της ήταν χρησιμότερη. Στα μεγάλα αστικά κέντρα η αμοιβή ήταν χρηματική. Ωστόσο, ο κόσμος έδειχνε το σεβασμό του απέναντι στη μαία από τα δώρα που της έκανε και από το πόσο ακολουθούσε τις οδηγίες της. Ήταν πρόσωπο σεβαστό που έκανε ότι περνούσε από το χέρι της να προφυλάξει την υγεία τόσο της γυναίκας όσο και του βρέφους. Ακολουθούσε πιστά και ευλαβικά όλες τις τελετουργίες, τα ήθη και τα έθιμα ώστε όλα να ολοκληρωθούν καλώς (Ρηγάτος 1992, Τσίου 2000).

2.4 Νομοθετικό πλαίσιο

Οι επαγγελματικοί τίτλοι που είχαν οι μαίες ανά διαστήματα ποικίλλουν και θα αναφερθούν περιληπτικά όλοι παρακάτω συγκεντρωτικά.

- **Μαία:** Το συναντάμε για πρώτη φορά το 1833 στο άρθρο 304 Π.Ν., άρθρο 4. Νομοθετικά το βρίσκουμε νομοθετημένο στα άρθρα 4,5 παρ. 2 (ι'), (8 και 20) ΠΔ. 97/ 1986. Επίσης, τον όρο θα τον βρούμε και στο άρθρο 21 παρ 2 Οδηγίας 89/594/ΕΟΚ και άρθρο 8 β.δ. 686/1960.
- **Διπλωματούχος Μαία:** με τον όρο αυτό χαρακτηρίζεται εκείνη η γυναίκα που είχε άδεια ασκήσεως επαγγέλματος και αργότερα για όσες είχαν δίπλωμα αποφοίτησης από τη Μαιευτική Σχολή ή κάποιο τμήμα της.⁹
- **Εμπειρική Μαία:** τον όρο τον συναντάμε σε νομοθέτημα του 1856 και αναφέρεται σε όσες έχουν στοιχειώδη επαγγελματική μόρφωση.
- **Επιστήμων Μαία:** παράλληλα με την εμπειρική μαία, θεσπίζεται και ο τίτλος της επιστήμονος μαίας, η οποία έχει την απαραίτητη επαγγελματική μόρφωση. Παρόλα αυτά ο τίτλος καταργήθηκε και συνεχίζεται να χρησιμοποιείται από τους Συλλόγους Μαιών – Μαιευτών.
- **Πρακτική Μαία:** σε νομοθέτημα του 1909 συναντάμε αυτό τον όρο και έχει την ίδια έννοια με εκείνο της εμπειρικής μαίας.
- **Πτυχιούχος Μαία:** όπως δηλώνει και η ίδια η λέξη, εννοούμε εκείνες τις γυναίκες που κατέχουν τίτλο σπουδών από κάποια μαιευτική σχολή της Ελλάδας ή του εξωτερικού.
- **Μαιεύτρια:** τον όρο αυτό τον εντοπίζουμε σε αρκετά νομοθετήματα από το 1833 έως το 1845. Δεν έχει κατοχυρωθεί νομικά.
- **Εμπειρική Μαιεύτρια:** ο όρος οδηγεί στην εμπειρική ή πρακτική μαία και συναντάται σε διάταξη νομοθετήματος του 1836.
- **Μαμμή ή Μαμή:** τον όρο τον συναντάμε σε δύο διατάξεις (1833 & 1836) αλλά πουθενά αλλού μεταγενέστερα. Ο όρος χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα

⁹ Βλ. άρθρο 20 του ΠΔ. 97/1986

από κατοίκους αγροτικών περιοχών για να ονομάζουν την πρακτική μαία.

- **Μαιευτής:** δημιουργήθηκε ο όρος αυτός ώστε να χαρακτηρίζει τους άντρες σπουδαστές των μαιευτικών σχολών. Από το 1983 έως το 1986 το συναντάμε σε νομοθετικά διατάγματα και αποτελεί έναν επίσημο τίτλο.
- **Διπλωματούχος Μαιευτής:** από το 1986 έως το 1989 ήταν ένας επίσημος τίτλος για τους άρρενες απόφοιτους των μαιευτικών σχολών, αντίστοιχος της διπλωματούχου μαίας που συναντήσαμε παραπάνω.
- **Πτυχιούχος Μαιευτής:** παρόμοιος με τη πτυχιούχο μαία τίτλος
- **Μάμμος ή Μάμος:** παλαιότερα χαρακτήριζαν έτσι τον πρακτικό μαιευτή αλλά μέχρι σήμερα χρησιμοποιείται για τον μαιευτήρα (Μανουράς, 1996).

Σήμερα ο μόνος νόμιμος επαγγελματικός τίτλος είναι εκείνος της Μαίας και του Μαιευτή. Η διάρκεια αυτού του όρου προϋποθέτει και τη παραμονή του ατόμου στο εν λόγω επάγγελμα. Έπειτα, στο κλάδο της υγείας θα συναντήσουμε διάφορους προσδιοριστικούς όρους όπως «διευθύνουσα μαία» κτλ ή όρους δημοσιούπαλληλικού χαρακτήρα όπως «δόκιμη μαία» κτλ. (Μανουράς, 1996)

Οι τίτλοι που αποκτούσαν οι απόφοιτοι των Μαιευτικών Σχολών ήταν οι εξής:

- Πτυχιούχος Ανώτερης Σχολής Μαιών – Μαιευτηρίου Αθηνών «Αλεξάνδρα»¹⁰
- Πτυχιούχος Τμήματος Μαιευτικής ΚΑΤΕΕ Αθήνας ή Θεσσαλονίκης
- Πτυχιούχος Τμήματος Μαιευτικής ΤΕΙ Αθήνας ή Θεσσαλονίκης (Μανουράς, 1996)

Οι τρεις ανώτερες σχολές μαιών και τα δύο Τμήματα Μαιευτικής των ΚΑΤΕΕ καταργήθηκαν με διατάξεις του νόμου 1404/1983 για τα ΤΕΙ και έπαυσαν να λειτουργούν οριστικά το Μάιο του 1985. Έτσι η εκπαίδευση των μαιών παρέχεται τώρα από τα Τμήματα Μαιευτικής των ΤΕΙ (Παραδάκη - Μανουρά, 2000).

Παρακάτω θα δούμε ποια γενικά και ειδικά καθήκοντα έχουν θεσπιστεί νομικά τον 20^ο αιώνα για το επάγγελμα της Μαίας. Σύμφωνα με το υπ. αριθμ 349/14-6-1989 άρθρο 2 Προεδρικό Διάταγμα και στην παράγραφο 2.1, τα καθήκοντα των πτυχιούχων των Τμημάτων Μαιευτικής των ΤΕΙ ορίζονται ως εξής:

¹⁰ Η «Βιργινία Ηλιάδη», «Μαρίκα Ηλιάδη» ή του Δημόσιου Μαιευτηρίου Θεσσαλονίκης «Αγία Σοφία»

Γενικά Καθήκοντα

1. εκτέλεση φαρμακευτικής αγωγής κατόπιν ιατρικής οδηγίας και παρασκευή παρεντερικών διαλυμάτων (από το στόμα, ορθό, κόλπο, ενέσεις υποδόριες, ενδομυϊκές, ενδοδερμικές, ενδοφλέβιες)
2. καθετηριασμός ουροδόχου κύστεως
3. τοποθέτηση καθετήρα Levain κατόπιν ιατρικής οδηγίας
4. περιποίηση τραύματος και χειρουργικών τομών σε περιπτώσεις ανάγκης
5. συρραφή μικροτραυμάτων σε περίπτωση ανάγκης
6. λήψη αίματος για εργαστηριακές εξετάσεις
7. λήψη επιχρισμάτων για έγκαιρη διάγνωση του Ca των γεννητικών (Pap Test) και κολπικού εκκρίματος για μικροβιολογική εξέταση
8. προετοιμασία και αποστείρωση εργαλείων και υγειονομικού υλικού
9. εξέταση ούρων εγκύου γυναίκας για την εξακρίβωση σακχάρου, οξόνης και λευκόματος κατά την εξέταση
10. λήψη και καταγραφή μαιευτικού ιστορικού
11. παροχή ολοκληρωμένης νοσηλευτικής φροντίδας της εγκύου, επιτόκου, λεχώνας και νεογέννητου στο νοσοκομείο και το σπίτι, σύμφωνα με το καθηκοντολόγιο
12. τήρηση απαραίτητων εγγράφων, διαγραμμάτων, μητρώων, ιστορικών και αρχείων και με χρήση σύγχρονης τεχνολογίας
13. συνταγογράφηση φαρμάκων βιταμίνη, σίδηρο, σπασμολυτικά, πεθιδίνη, μητροσυσταλτικά, μητροσυσπαστικά και τοπικά αναισθητικά
14. σωστή πληροφόρηση, παροχή οδηγιών σε θέματα οικογενειακού προγραμματισμού και εφαρμογή καθορισμένων μεθόδων αντισύλληψης
15. ενημέρωση της οικογένειας σε θέματα της αρμοδιότητάς τους
16. εκτέλεση γραπτών οδηγιών που έχουν ορισθεί από το γιατρό
17. λήψη μέτρων για την πρόληψη και καταστολή των ενδονοσοκομειακών λοιμώξεων
18. έκδοση πιστοποιητικού γέννησης (δήλωση) σε περίπτωση τοκετού από την ίδια

Ειδικά καθήκοντα

1. κατά την εγκυμοσύνη
2. διάγνωση της εγκυμοσύνης και κλινική παρακολούθηση της φυσιολογικής εγκυμοσύνης
3. έγγραφη ή συμβουλευτική παροχή οδηγιών για τις απαραίτητες εργαστηριακές εξετάσεις με σκοπό την όσο γίνεται έγκαιρη διάγνωση κάθε εγκυμοσύνης υψηλού κινδύνου και τη μεταφορά στα ειδικά κέντρα ή κλήση του γιατρού
4. παροχή οδηγιών στον τομέα της υγιεινής και της διατροφής
5. κατάρτιση προγράμματος προετοιμασίας γονέων για το μελλοντικό τους ρόλο και εξασφάλιση πλήρους προετοιμασίας για τον φυσικό τοκετό (ψυχοπροφυλακτική)
6. παρακολούθηση, φροντίδα, προετοιμασία και βοήθεια της επιτόκου κατά τον τοκετό
7. έλεγχο της κατάστασης του εμβρύου και της λειτουργίας της μήτρας με όλα τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (monitors κλπ) κατόπιν ιατρικής οδηγίας
8. εκτέλεση φυσιολογικού τοκετού, περιναιοτομίας μετά από τοπική αναισθησία και συρραφή περινέου όπου χρειάζεται και μέχρι ρήξεως II βαθμού
9. εκτέλεση τοκετού επί ισχιακής προβολής σε περίπτωση ανάγκης και απουσίας μαιευτήρος
10. έγκαιρη διάγνωση παθολογικών συμπτωμάτων στην επίτοκο και το έμβρυο που απαιτούν παρέμβαση γιατρού, όπως είναι δακτυλική αποκόλληση πλακούντα και επισκόπηση μήτρας
11. επισκόπηση τραχήλου κόλπου
12. παρακολούθηση και νοσηλευτική φροντίδα λεχώνας στο νοσοκομείο και το σπίτι μέχρι 6 εβδομάδες
13. παρακολούθηση και νοσηλευτική φροντίδα του νεογέννητου μέχρι την 28η ημέρα
14. παροχή βοήθειας και καθοδήγησης για την εγκατάσταση και διατήρηση του μητρικού θηλασμού

15. παροχή οδηγιών για την τεχνητή διατροφή όπου χρειάζεται
16. φροντίδα του νεογέννητου αμέσως μετά τον τοκετό, λήψη όλων των μέτρων που επιβάλλονται σε περίπτωση ανάγκης
17. σε περίπτωση πρόωρου ή προβληματικού νεογέννητου αναλαμβάνει τη μεταφορά του στην κατάλληλη μονάδα
18. προετοιμασία για την υποδοχή πρόωρου ή προβληματικού νεογνού και νοσηλευτική φροντίδα αυτού στις Νοσηλευτικές Μονάδες (Μωραΐτου, 2012)

2.4.1 Ποινική προστασία του μαιευτικού επαγγέλματος

Το νομικό τμήμα του κλάδου δε άφησε το επάγγελμα της Μαίας ανοχύρωτο· το επάγγελμα της Μαίας κατοχυρώνεται νομικά και ποινικά. Όποιος ασκεί το επάγγελμα της Μαίας χωρίς την ανάλογη άδεια ασκήσεως επαγγέλματος διώκεται από το νόμο και του επιβάλλεται πρόστιμο και κράτηση. Η φυλάκιση μπορεί να διαρκέσει από 10 μέρες έως ένα χρόνο σε περίπτωση που κάποια αυτοχαρακτηρισθεί μαία και ασκήσει το επάγγελμα χωρίς πτυχίο και άδεια. Σε περίπτωση κατοχής πτυχίου αλλά όχι άδειας ασκήσεως επαγγέλματος η τιμωρία έχει την ανάλογη ποινή φυλάκισης αλλά και καταβολή προστίμου.¹¹ Τέλος, ήδη από το 1953 σε νομοθετικό διάταγμα (άρθρο 12 παρ 2 του ν.δ. 2593/1953) όποια κυκλοφορεί δημόσια κάνοντας χρήση της μαιευτικής στολής ή κάποιο σήμα άλλης σχολής εκτός εκείνης στην οποία εκπαιδεύτηκε, τότε τιμωρείται με κράτηση και πρόστιμο. Δηλαδή, η ποινική αξιολόγηση για την παράνομη άσκηση του μαιευτικού επαγγέλματος είναι αυστηρότερη από την παράνομη άσκηση άλλων επαγγελμάτων (Μανουράς, 1996).

2.4.2 Ποινικές διατάξεις για την άσκηση της Μαιευτικής

- Το άρθρο 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας εξασφαλίζει το επαγγελματικό απόρρητο σε ιατρούς, φαρμακοποιούς καθώς και στις μαίες, σχετικά με όσα εμπιστευτικά πληροφορήθηκαν κατά την άσκηση του λειτουργημάτων τους, εκτός αν ειδικός νόμος τους υποχρεώνει να τα

¹¹ Άρθρο 414 του Ποινικού Κώδικα

αναγγείλουν στην αρχή.

- Το άρθρο 371 του Ποινικού Κώδικα τιμωρεί την παραβίαση επαγγελματικής εχεμύθειας με χρηματική ποινή ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους, αν φανερώσουν ιδιωτικά απόρρητα που τους τα εμπιστεύτηκαν ή τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματός τους.
- Το άρθρο 221 του Ποινικού Κώδικα τιμωρεί ιατρούς, οδοντιάτρους, κτηνιάτρους, φαρμακοποιούς και μαίες που εν γνώσει εκδίδουν ψευδείς ιατρικές πιστοποιήσεις με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και με χρηματική ποινή.
- Σύμφωνα με το άρθρο 441 του Ποινικού Κώδικα ιατροί και μαίες, που χωρίς δικαιολογημένο κώλυμα αρνούνται την επιτέλεση του έργου τους ή που αναφορικά με αυτήν γίνονται υπαίτιοι οποιασδήποτε αμέλειας από την οποία μπορεί να προκύψει κίνδυνος για άλλον, τιμωρούνται με πρόστιμο ή με κράτηση μέχρι τριών μηνών αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη. (Μωραΐτου, 2012).

Κεφάλαιο 3ο: Ιατρικοποίηση του τοκετού

Ο τοκετός είναι μία συναισθηματική κατάσταση της ανθρώπινης ύπαρξης, σύνθετη και η εμπειρία της έχει μεγάλη σημασία για την υγεία της γυναίκας, του παιδιού της και της οικογένειας.

Ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στο πως ακριβώς θα βιώσουν οι γονείς και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον την στιγμή της τεκνοποίησης έχει να κάνει και η επιλογή του τόπου τοκετού. Ο τόπος τοκετού έχει τεκμηριωθεί ερευνητικά ότι είναι ουσιαστικός παράγοντας για να βιώσει η γυναίκα τη γέννηση του παιδιού της σαν θετική και ευχάριστη εμπειρία.

Οι γυναίκες έχουν πολλές επιλογές όσο αφορά τον τόπο στον οποίο θα φέρουν στον κόσμο το παιδί τους αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει αυτό. Επιπρόσθετα μπορούν να επιλέξουν τα άτομα που επιθυμούν να βρίσκονται μαζί τους την ώρα του τοκετού και τον ρόλο που αυτά θα διαδραματίζονται. Μερικές από τις επιλογές που έχουν στις οποίες ωστόσο θα αναφερθούμε εκτενέστερα και στα επόμενα κεφάλαια της εργασίας μας είναι ο τοκετός στο μαιευτήριο, φυσιολογικός ή με καισαρική τομή, ο τοκετός στο σπίτι, σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο ή και στο νερό κα.

Στην σημερινή κοινωνία παρά την ταχεία ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό που φέρνει μαζί της η εξέλιξη της τεχνολογίας και των επιστημών, η ενημέρωση για τον τρόπο τεκνοποίησης αλλά και τον τόπο φαίνεται να είναι ελλιπής και να στηρίζεται κυρίως σε παρωχημένες απόψεις και ιδέες που επικρατούν ανάμεσα στις οικογένειες και τις κοινωνίες. Τα τελευταία χρόνια μπορούμε να πούμε πως η πληροφόρηση ξεπερνά ίσως τα στενά όρια των παραδόσεων των κοινωνιών και εκτείνεται στην ενημέρωση μέσω του διαδικτύου η οποία ωστόσο είναι ελλιπής και μπορεί να επιφέρει κινδύνους, ασάφειες και ανακρίβειες μαζί του.

Είναι αδήριτη ανάγκη να υπάρξει ενημέρωση των γυναικών και των νέων γονιών για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να τεκνοποιήσουν, αναφέροντας τα θετικά και τα αρνητικά της κάθε μεθόδου και αφήνοντας την ελεύθερη επιλογή στο ζευγάρι μακριά

από οικονομικές ή άλλες σκοπιμότητες (Romano & Lothian, 2008).

3.1 Ιστορική αναδρομή

Η αρχή της ζωής, δηλαδή η γέννηση, και η αρχή μίας νέας ταυτότητας για τη γυναίκα και τον άνδρα, η γονεϊκότητα δηλαδή, έχει πέρα από κάθε αμφιβολία καθοριστική σημασία για κάθε άνθρωπο, όπως και για την κοινωνία γενικότερα. Σε παραδοσιακές προβιομηχανικές κουλτούρες τον ρόλο της υποδοχής του νέου μέλους της κοινωνίας στον κόσμο και της μετάβασης στη μητρότητα και την πατρότητα τον αναλάμβανε η οικογένεια και ένας στενός κύκλος της κοινότητας.

Όμως, τα τελευταία 100 με 150 χρόνια στις δυτικές κοινωνίες και σε όσες τις ακολουθούν αυτός ο ρόλος έχει μεταφερθεί στους φορείς της υγειονομικής περίθαλψης, στους ανθρώπους που την παρέχουν και στα κτίρια όπου εκτελούνται οι υπηρεσίες της μαιευτικής φροντίδας. Ως εκ τούτου, ο τομέας της Δημόσιας Υγείας είναι ο κατεξοχήν υπεύθυνος για τον τοκετό και την περίθαλψη του μωρού και της μητέρας, με τα όποια πλεονεκτήματα και προβλήματα μπορεί να εμπεριέχει αυτή η μετατόπιση της αρμοδιότητας από την οικογένεια στους ειδικούς της ιατρικής.

Η πορεία της μετάβασης από τον παραδοσιακό τοκετό, που συνέβαινε στο σπίτι, στην επιστημονική περίθαλψη στα μαιευτήρια υπό τον έλεγχο του ιατρικού κλάδου και στα προβλήματα που αυτή εμπεριέχει, καθώς και την περιστασιακή αναβίωση του μοντέλου του τοκετού στο σπίτι (Χρονάκη, 2012).

Ο παραδοσιακός τοκετός στο σπίτι

Όσον αφορά την ιστορία των τρόπων και των τόπων της γέννας, διαπιστώνουμε από τις έρευνες της ανθρωπολογίας και της ιατρικής ότι στις περισσότερες κουλτούρες του κόσμου, του δυτικού και του μη-δυτικού, ο προβιομηχανικός τοκετός συνέβαινε πάντοτε σε μέρη γνωστά και οικεία στη μητέρα: στο σπίτι της, το σπίτι της μητέρας ή της πεθεράς της, ή σε έναν ειδικό χώρο προετοιμασμένο από την ίδια, όπου συνήθως παρέμενε τις πρώτες μέρες μετά τη γέννα.

Ήταν μέρη της καθημερινής ζωής όπου τον έλεγχο είχε η ίδια η μητέρα, και τον μοιραζόταν με άλλες έμπειρες γυναίκες της οικογένειας ή της κοινότητας, όπως την πρακτική μαμή. Μέχρι την βιομηχανική επανάσταση, η γέννα παρέμενε μία γυναικεία υπόθεση, και εκτυλισσόταν με μία σχετική ασφάλεια, σε ένα ποσοστό 99,5%. Στην Ελλάδα, μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα τα δεδομένα ήταν παρόμοια με αυτά που αναφέρονται σε άλλα μέρη.

Οι γυναίκες γεννούσαν στο σπίτι τους, ή σε ακραίες περιπτώσεις στο χωράφι. Επέλεγαν κατακόρυφες στάσεις, στηριζόμενες σε έπιπλα ή στα πρόσωπα της οικογένειας τους, και έτσι η γέννα ήταν ευκολότερη, με λιγότερους τραυματισμούς. Συνήθως, γεννούσαν με μέλη της οικογένειας τους ή με εμπειρικές μαίες (μαμές), οι οποίες παρείχαν μαιευτική φροντίδα με περιορισμένα τεχνικά μέσα, και με ελάχιστες παρεμβάσεις (Χρονάκη, 2012).

Το 1951 οι καθηγητές Ν. Λούρος και Ν. Καΐρης σε άρθρο τους στο *British Medical Journal* αναφέρονται στους τοκετούς που γίνονταν στο σπίτι στην Αθήνα πριν τον πόλεμο. Χαρακτηριστικά γράφουν τα εξής: *«Για να εκτελούνται οι τοκετοί στα σπίτια των επιτόκων ήταν προετοιμασμένο με τον απαραίτητο εξοπλισμό ένα αυτοκίνητο. Πέντε σερ τοκετού υπήρχαν στο αυτοκίνητο, ώστε να μπορούν να εκτελεστούν περισσότεροι από ένας τοκετοί σε μια διαδρομή. Ένας ειδικευμένος γιατρός και δύο μαίες, μαζί με τον οδηγό, ήταν σε υπηρεσία για εικοσιτέσσερις ώρες. Μπορούσαν να ακολουθήσουν ειδικευόμενοι γιατροί και μαθητευόμενες μαίες... Πέντε τοκετοί μπορούσαν να εκτελεστούν καθημερινά. Αν, κατά τη διάρκεια του τοκετού, παρουσιαζόταν οποιαδήποτε επιπλοκή μετέφεραν τη γυναίκα με το αυτοκίνητο στο νοσοκομείο. Δυστυχώς ο πόλεμος μας στέρησε το πολύτιμο αυτοκίνητο, αφού επιτάχθηκε από τους Γερμανούς, και από τον πόλεμο και μετά δεν μπορούμε να βάλουμε σε λειτουργία το σύστημα ζανά».*

Τα πλεονεκτήματα του τοκετού στο σπίτι, η οικειότητα, η συναισθηματική σχέση, ο έλεγχος, δεν έπαψαν ποτέ να ελκύουν τις γυναίκες.

3.2 Ιατρικοποίηση του τοκετού

Ο όρος «ιατρικοποίηση» αναφέρεται στη μετατροπή της γέννας από ένα γυναικείο φυσιολογικό και καθημερινό γεγονός που αποτελεί προϋπόθεση για την συνέχιση της ζωής, σε ιατρικό πρόβλημα που απαιτεί εξειδικευμένη περίθαλψη και αγωγή. Οι διαδικασίες του τοκετού επαναπροσδιορίζονται ως κάτι που «βρίσκεται στην ιατρική σφαίρα ευθύνης» (van Esterik 1989:114) και η αρμοδιότητα και η ευθύνη μετατοπίζονται από τη γυναίκα και την οικογένεια στους επαγγελματίες της υγείας.

Η απαξίωση των 'παραδοσιακών' μεθόδων φροντίδας στον τοκετό, ο «υποβιβασμός και η απόρριψη της υπάρχουσας γνώσης για το σώμα» που βασιζόταν στην άμεση εμπειρία και στην υποκειμενική αντίληψη ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την καθιέρωση της ιατρικοποιημένης γέννας. Αυτό το σώμα γνώσης αντικαταστάθηκε «με νέους λόγους βασισμένου στη βιολογία και στην ιατρική».

Το νέο «παράδειγμα» της αντικειμενικής επιστήμης σταδιακά κυριάρχησε πάνω στο προηγούμενο. Οι χώροι των ιδρυμάτων ιατρικής περίθαλψης, και όχι πια οι οικείοι χώροι της καθημερινής ζωής, προσδιορίζονται ως οι κατάλληλοι τόποι για τη γέννα.

Η ιατρικοποίηση του τοκετού ακολούθησε την πορεία της ιατρικοποίησης άλλων ζητημάτων υγείας και έχει κοινά χαρακτηριστικά με αυτήν. Η ιστορική βιβλιογραφία δείχνει ότι η μαιευτική ήταν από τις πρώτες ιατρικές ειδικότητες, και ο τοκετός η πρώτη φυσιολογική διαδικασία που ιατρικοποιήθηκε. Η φροντίδα της γέννας, ενός καθημερινού φαινομένου με συνήθως θετική έκβαση, εξασφάλιζε στους γιατρούς την πρόσβαση στις οικογένειες της μεσαίας τάξης και συνεπαγόταν αυξημένο κύρος για τον νέο επαγγελματικό κλάδο. Η διαδικασία της ιατρικοποίησης συνήθως γινόταν αποδεκτή ως μια θετική εξέλιξη, «ως μέρος της ευρύτερης πανηγυρικής ιστορίας της προόδου και του εκσυγχρονισμού μέσω της επιστήμης και της τεχνολογίας». Εν τούτοις η ιατρικοποίηση του τοκετού αρχικά συνοδεύτηκε από πολλές απώλειες τόσο ως προς την ασφάλεια όσο ως προς την ποιότητα της εμπειρίας.

«Η μητρική όσο και η βρεφική θνησιμότητα αυξήθηκε στην περίοδο ανάμεσα στο

1910 και το 1930», και η γυναικεία εμπειρία «αλλοτριώνεται γιατί οι κοινωνικές σχέσεις και η εργαλειοποίηση του ιατρικού περιβάλλοντος απομακρύνουν τον έλεγχο της γυναίκας» πάνω στις διαδικασίες του τοκετού.

Η μετατροπή της γέννας σε ιατρικό ζήτημα ξεκίνησε ουσιαστικά τον 18ο αιώνα με την είσοδο των ανδρών στη μαιευτική. Με την παράλληλη δυσφήμιση και καταδίωξη των πρακτικών μαιών, η μαιευτική «αναβαθμίστηκε» σε επαγγελματικό κλάδο και αντικείμενο της επιστήμης. Οι χειρουργικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται ήδη από την αρχαιότητα σε δύσκολες περιπτώσεις εξελίχθηκαν σε μια ιατρική πρακτική που εφαρμοζόταν ευρέως στους ομαλούς τοκετούς.

Από τον 18ο αιώνα οι ευκατάστατες οικογένειες στη Γαλλία, στην Αγγλία και στην Αμερική αρχίζουν να προτιμούν τους άνδρες γιατρούς για τη φροντίδα του τοκετού, και πάλι όμως στο σπίτι. Οι γιατροί θεωρούνται πιο κατάλληλα πρόσωπα, πιο μορφωμένοι και με περισσότερο κύρος από τις μαιές, και παρευρίσκονται σε όλο και περισσότερους τοκετούς στο σπίτι. Στις αρχές του 20ου αιώνα στις ΗΠΑ, περίπου στο 50% των τοκετών παρευρίσκονταν γιατροί. Τα «χέρια από σάρκα» των μαιών αντικαταστάθηκαν από «τα χέρια από σίδηρο» από τους εμβρυολογούς που χρησιμοποιούσαν οι άνδρες γιατροί, ακόμα και στο 50% των τοκετών.

Η ιατρική διαχείριση του τοκετού δεν περίμενε τη μεταφορά του στο νοσοκομείο για να αρχίσει να εφαρμόζεται. Τα ιστορικά στοιχεία δείχνουν ότι είχε αρχίσει ήδη στο σπίτι πολύ πριν τη μεταφορά στο νοσοκομείο. Πρόκειται για δύο παράλληλες διαδικασίες: από τη μία η σταδιακή αντικατάσταση των μαιών από τους γιατρούς στους τοκετούς στο σπίτι, και από την άλλη η παροχή μαιευτικής φροντίδας στο νοσοκομείο-άσυλο.

Η παρουσία του άνδρα γιατρού στον οικείο χώρο της γυναίκας, οι απαιτήσεις και οι παρεμβάσεις του, συναντούσαν αντιδράσεις από τη μητέρα και την οικογένεια της, γεγονός που εμποδίζει την άσκηση του μαιευτικού επαγγέλματος. Αυτό το πρόβλημα λύθηκε μόνο με την καθιέρωση του νοσοκομείου ως του πιο κατάλληλου τόπου για τον τοκετό.

Στη μεταβατική φάση των απαρχών της ιατρικοποίησης στις αρχές του εικοστού αιώνα στην Αγγλία, το σπίτι είχε αρχίσει να χρησιμοποιείται διαφορετικά γιατί οι

αντιλήψεις είχαν αλλάξει. Ο χώρος και ο εξοπλισμός του σπιτιού θεωρήθηκαν εστίες μόλυνσης και γινόταν μεγάλη προσπάθεια αποστείρωσης τους. Η επίτοκος και η λεχώνα δεν είχαν πια ελευθερία κίνησης και έλεγχο σε ότι συμβαίνει. Το οικείο υπνοδωμάτιο μετατράπηκε σε χειρουργείο, σε θέατρο, με το ψηλό κρεβάτι να γίνεται μία σκηνή για τη γέννα και ένα κλουβί για τη λεχώνα.

Οι συνθήκες που χαρακτηρίζουν τα νοσοκομεία είχαν ήδη συγκροτηθεί στο οικείο περιβάλλον της κατοικίας. Υπήρχαν οι πρακτικές του χώρου, χωρίς το χώρο. Η ιατρικοποίηση αναζητούσε απλώς τη στέγη της. Δεν προϋπέθετε, σε αυτή την περίπτωση, την παρουσία εκπροσώπου του ιατρικού κλάδου ούτε τη χρήση εξειδικευμένου ιατρικού εξοπλισμού, αλλά συνίστατο στις αλλαγές των αντιλήψεων για το χώρο της καθημερινής ζωής. Περισσότερο ίσως και από τις τεχνοϊατρικές παρεμβάσεις, η νέα εννοιολόγηση του σπιτιού ως «ακάθαρτου» τόπου και εστίας μόλυνσης που έπρεπε να ‘αποστειρωθεί’ για να γίνει κατάλληλο μέρος για τη γέννα προετοίμασε το έδαφος για τη μετακίνηση στο νοσοκομείο, σε ένα «καθαρό», «άσηπτο» μέρος.

Παράλληλα με την απαξίωση των πρακτικών μαιών, ο τοκετός στο σπίτι ταυτίστηκε με τον κίνδυνο, την άγνοια, την «καθυστέρηση» και την ανευθυνότητα,. Από ένα σημείο και μετά φαίνεται ότι έπαψε να αποτελεί μέρος της φυσιολογικής καθημερινής ζωής της κοινότητας. Δεν ήταν πια «κοινωνικός». Οι συνθήκες ήταν ώριμες για τη μεταφορά του στο νοσοκομείο.

Στην Ευρώπη μία αποδυνάμωση του δικτύου αλληλοβοήθειας των γυναικών αντίστοιχη με αυτή των ΗΠΑ συνέβη με τη βιομηχανική επανάσταση και την έντονη αστικοποίηση του 18ου και 19ου αιώνα. Οι γυναίκες που είχαν μετοικήσει στις πόλεις δυσκολεύονταν να βρουν υποστήριξη και μαιευτική φροντίδα, και ήταν αναγκασμένες να καταφύγουν στα νοσοκομεία.

Τα μαιευτήρια αρχικά ιδρύθηκαν σε μεγάλες πόλεις όπως η Βιέννη, το Παρίσι και το Λονδίνο, και στεγάζονταν μέσα στα παραδοσιακά νοσοκομειακά ιδρύματα που έπαιζαν κυρίως το ρόλο φτωχοκομείου-ασύλου. Τον 18ο και 19ο αιώνα το νοσοκομείο «μητρότητας» (maternity hospital) αποτελούσε έναν «φιλανθρωπικό οργανισμό για τις άπορες και ανύπαντρες γυναίκες που γεννούσαν «μέσα στην

αμαρτία». Εκεί μπορούσαν να βρουν στέγη και μια στοιχειώδη μαιευτική φροντίδα. Το μαιευτήριο επιπλέον επιτελούσε έναν ρόλο ηθικής αποκατάστασης για αυτές τις γυναίκες, ήταν «ένα περιβάλλον που τις «εξύψωνε ηθικά» και όπου μπορούσαν να μάθουν να είναι ευπρεπείς γυναίκες δουλεύοντας για να κρατούν το νοσοκομείο καθαρό».

Ο «κανονικός» τύπος τοκετού όμως συνέχιζε να είναι το σπίτι. Τον 18ο αιώνα στην Πενσυλβανία ο κόσμος θεωρούσε ότι «το να γεννηθεί ένα νόμιμο παιδί εκτός σπιτιού ήταν απρεπές». Οι συνθήκες της γέννας στο νοσοκομείο-άσυλο όμως δεν παρείχαν εγγυήσεις ασφάλειας από την άποψη της υγιεινής.

«Ήταν ιδρύματα εγκληματικότητας και τρόμου, όπως και κατάλληλου εδάφους για μετάδοση λοιμώξεων και θανάτου». Το σπίτι ακόμη και αν ήταν «μια τρώγλη», ήταν πολύ πιο ασφαλές. Ακόμη και η γέννα στους δρόμους της Βιέννης προσέφερε μεγαλύτερες πιθανότητες επιβίωσης.

Αντίθετα η μεταφορά στο νοσοκομείο για τον τοκετό και η αντικατάσταση των μαιών από τους μαιευτήρες είχαν ως συνέπεια την αύξηση της θνησιμότητας μητέρων και μωρών, ακόμη και κατά δέκα φορές. Το μαιευτήριο αποτελούσε ένα πραγματικά επικίνδυνο περιβάλλον τον 19ο αιώνα. Από τον 19ο μέχρι σχεδόν τα μέσα του 20ου αιώνα, η μεταφορά του τοκετού στα νοσηλευτικά ιδρύματα μπορεί να είχε αρχικά αρνητικά αποτελέσματα, όμως στα νοσοκομεία-άσυλα είχε ξεκινήσει ήδη η διαδικασία μετατροπής τους σε έδρες της μελέτης της φυσιολογίας και της ασθένειας, της ανάπτυξης του «κλινικού βλέμματος», και της συστηματικής αύξησης των γνώσεων γύρω από τη φυσιολογία του τοκετού (αν και σε αυτή τη διαδικασία οι γνώσεις των μαιών αγνοήθηκαν).

Αυτή η εξέλιξη βασίστηκε στο γεγονός ότι στα νοσοκομεία έβρισκαν καταφύγιο και φροντίδα γυναίκες κατώτερων τάξεων που δεν είχαν τη δυνατότητα να αντιδράσουν. Τα κριτήρια της υγιεινής, της καθαριότητας, της διαφάνειας και της ορατότητας διαμόρφωσαν τις απαιτήσεις από τους χώρους και καθόρισαν τον σχεδιασμό των νεωτερικών νοσοκομείων και μαιευτηρίων, και ταυτόχρονα επηρέασαν τον τρόπο με τον οποίο το κτίριο αλληλεπιδρά με το σώμα και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τον τοκετό. Ο αυθόρμητος τοκετός, ως ένα εγγενώς απρόβλεπτο,

ανεξέλεγκτο και «ακάθαρτο» φαινόμενο δεν έχει θέση στο «καθαρό» περιβάλλον του νοσοκομείου.

Η μεταφορά της γέννας σε αυτόν τον τόπο αποτελεί έναν πολύ αποτελεσματικό τρόπο για να απαλλαγεί από τις λανθάνουσες αρνητικές συμπαραδηλώσεις της μιαιρότητας και της επικινδυνότητας. Εκεί μετατρέπεται σε τεχνο-ιατρικό δράμα, που δεν εξαρτάται πια από το σώμα και τα συναισθήματα της γυναίκας. Η γέννα συγκροτείται εννοιολογικά ως ένα μηχανικό φαινόμενο, στη «μεγάλη τεχνο-επιστημονική μονάδα (του μαιευτηρίου) που «δεν έχει ανάγκη τα γήινα σώματα μας (και) τα πάθη»(Χρονάκη, 2012).

Ο Gabe (2004) επισημαίνει ότι η ιατρικοποίηση σύμφωνα με την κοινωνιολογία της υγείας και της ασθένειας, δίνει έμφαση στην παραγωγή «πειθήνιων σωμάτων», δηλαδή ατόμων που θα ακολουθήσουν τις οδηγίες αυτών που έχουν εξουσία χωρίς διαμαρτυρία.(Χατζηγεωργίου, 2012).

Για τα πειθήνια σώματα έχει αναφερθεί και ο Φουκώ στη δική του θεωρία η οποία επικεντρώθηκε στις μεγάλες μεταμορφώσεις των δυτικών κοινωνιών, που έλαβαν χώρα στα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Αποτέλεσμα αυτών των μεταμορφώσεων ήταν η ανάδυση μιας νέας μορφής ισχύος , που η άσκησή της εστιαζόταν στα σώματα των ατόμων τα οποία μετατρέπονταν σε πειθήνια σώματα. Η πειθαρχική ισχύς εκδηλώθηκε μέσω των διαδικασιών της κανονικοποίησης και της πειθάρχησης. Μέσω των επιστημών, είχε εφαρμοσθεί η πειθαρχική ισχύς κατά την οποία επέβαλλε στα σώματα ότι θα πρέπει να είναι πειθήνια (Foucault, 1977).

Ο Φουκώ είχε εξηγήσει ότι η ιατρική αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου μηχανισμού πειθάρχησης, ο οποίος αναπτύχθηκε στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και πρόκειται για ένα μηχανισμό που σχετίζεται με το πανοπτικό. Το πανοπτικό ήταν μια φυλακή που σχεδίασε ο Bentham το 1787 στην Αγγλία και αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό δημιούργημα βασισμένο στην απλή συλλογιστική της αόρατης και συνεχούς παρακολούθησης των κρατουμένων από την εξουσία. Η «πανοπτική» παρακολούθηση των σωμάτων καθιστά το άτομο αντικείμενο πληροφόρησης και πηγή γνώσης και όχι υποκείμενο επικοινωνίας (Foucault, 1977).

Η γυναίκα με την εισαγωγή της στο νοσοκομείο μετατρέπεται σε άβουλο άτομο στο

οποίο στο οποίο εξασκούνται πάνω του εξουσιαστικοί λόγοι. Οι εξουσιαστικοί λόγοι εξασκούνται από τους επαγγελματίες υγείας διότι έχουν την περισσότερη δύναμη(Χατζηγεωργίου, 2012).

Ο Φουκώ (1977) εξηγεί αυτό το φαινόμενο διατυπώνοντας την άποψη ότι η γνώση, η δύναμη και η εξουσία συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται. Οι γιατροί, οι οποίοι έχουν γνώση, έχουν δύναμη και εξουσία. Αυτή η εξουσία χρησιμοποιείται από τους γιατρούς ή τις μαίες στο νοσοκομείο όπου με τη γνώση και τη δύναμη τους επιβάλλουν στις γυναίκες τις απόψεις τους. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι ο τοκετός είναι μια φυσιολογική διαδικασία αλλά μπορεί να έχει επιπλοκές. Αυτή η προσέγγιση έχει ως αποτέλεσμα να γίνονται παρεμβάσεις για να αποφευχθούν οι πιθανές επιπλοκές με αποτέλεσμα να ενισχύεται περισσότερο το φαινόμενο της ιατρικοποίησης και η μετατροπή μιας φυσιολογικής διαδικασίας όπως ο τοκετός σε ασθένεια(Davis-Floyd, 1994).

Η μετακίνηση λοιπόν από το σπίτι στο νοσοκομείο ήταν απαραίτητη για να εδραιωθεί ο νέος κλάδος της μαιευτικής: «οι γιατροί έγιναν μια ισχυρή ελίτ όταν η γέννα απομακρύνθηκε από το σπίτι και ιδρυματοποιήθηκε στο νοσοκομείο».

Τα φάρμακα και τα εργαλεία, που θα επέτρεπαν στους γιατρούς να ελέγχουν τον τοκετό και να φαίνονται αναντικατάστατοι, ήταν πιο άμεσα διαθέσιμα στους ειδικούς χώρους της ιατρικής περίθαλψης. Η εδαφοκυριαρχία του γιατρού ήταν κατά πολύ ευκολότερη στην έδρα του, στο νοσοκομείο, και η μεταφορά του τοκετού καθιέρωσε το ιατρικοποιημένο μοντέλο της μαιευτικής. Στο σύγχρονο μαιευτήριο του τέλους του 20ου και των αρχών του 21ου αιώνα ο τοκετός είναι εξ ορισμού μία ιατρική πράξη που εκτελείται σε τυποποιημένα στάδια, τα οποία τοποθετούνται σε αντίστοιχους χώρους.

Η παραδοξότητα της μεταφοράς του τοκετού (ενός γυναικείου, ιδιωτικού, αναπαραγωγικού συμβάντος) σε δημόσιο χώρο μπορεί να έχει μία βάση στον προϋπάρχοντα ορισμό του ως κοινωνικού γεγονότος, αλλά καθορίστηκε από τις νέες αντιλήψεις για τη θέση και τη φύση της γυναίκας και την επιστήμη στη βιομηχανική κοινωνία. Όσο το σπίτι γινόταν λιγότερο δημόσιο, τόσο το γυναικείο σώμα μετατρέποταν σε «δημόσιο τόπο».

Ως γεγονός δημόσιου ενδιαφέροντος, η εγκυμοσύνη και η γέννα έπρεπε να βρουν τον κατάλληλο χώρο για να διεξαχθούν. Πρόκειται για μια αμφίδρομη διαδικασία: η μεταφορά του τοκετού σε δημόσια νοσοκομεία ήδη από τον δέκατο όγδοο αιώνα για άπορες μητέρες ορίζει το γυναικείο σώμα ως δημόσιο τόπο, ως πεδίο πρακτικής εξάσκησης και πειραματισμών για τους γιατρούς. Από την άλλη πλευρά, εφόσον το σώμα της γίνεται «το φόρουμ του οποίου οι διεργασίες είναι άμεσου ενδιαφέροντος για το κράτος και την κοινωνία», δεν μπορεί η φροντίδα του να διεξάγεται στον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας. Επιβάλλεται η μεταφορά σε ένα δημόσιο ίδρυμα όπως το νοσοκομείο, όπου κυριαρχούν οι αρχές της επιστήμης, η αντικειμενικότητα, η αποτελεσματικότητα, η ποσοτικοποίηση και οι αφηρημένες αρχές. Η αναπαραγωγική διαδικασία επανεννοιολογήθηκε ως παραγωγή, ως ένα ακόμη έργο του ανδρικού πολιτισμού και απέκτησε χαρακτηριστικά της βιομηχανικής παραγωγής όπως τυποποίηση, ταχύτητα, επαναληπτικότητα και μαζικότητα. Η γεωγραφία του τοκετού με βάση «ένα ιεραρχικό σύστημα κεντρικού ελέγχου».

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να συμβεί αυτός ο επανακαθορισμός ήταν το να αποκτήσει η νέα εννοιολόγηση του τοκετού ως παραγωγή μία υλική έδρα. Οι επίτοκοι χρειάζεται να μεταφερθούν σε δημόσιους χώρους της πόλης, έτσι ώστε ο τοκετός να εντοπιστεί στους νέους ανδροκρατούμενους χώρους των νοσοκομείων και να μπορεί να ελεγχθεί με τους όρους της παραγωγής (Χρονάκη, 2012).

Η Julie Nusbbaum σε έρευνά της για τη διαδικασία της γέννας στην Αθήνα αναφέρει δύο μαρτυρίες γυναικών οι οποίες είχαν γνώση των μεθόδων γέννας στο εξωτερικό. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες αυτές η επιλογή να γεννήσει μια γυναίκα στο σπίτι δεν υφίσταται όπως επίσης και να επιλέξει να μη της χορηγηθούν φάρμακα πριν την ώρα του τοκετού παρά μόνο αν κριθεί απαραίτητο.

Είναι γεγονός ότι με τη μετακίνηση του τοκετού από το σπίτι στο νοσοκομείο η έννοια «φυσιολογικός» τοκετός έχει αλλάξει. Για το γιατρό ένας φυσιολογικός τοκετός συνεπάγεται την είσοδο της γυναίκας στο νοσοκομείο, τη χορήγηση παυσίπονων φαρμάκων ή ακόμα και φαρμάκων πρόκλησης πρόωρου τοκετού χωρίς να συντρέχει έκτακτος ιατρικός λόγος. Η γυναίκα πρέπει να κάνει ότι ακριβώς της λέει ο γιατρός της και να αφηθεί στα χέρια του. Σε αυτή τη περίπτωση της αφαιρείται

κάθε δικαίωμα εξουσίας του σώματος της και όλες τις αποφάσεις τις παίρνει ο γιατρός χωρίς τη συγκατάθεση της. Σε περίπτωση άρνησης αποφάσεων του γιατρού και αντίδρασης της εγκυμονούσας, το ιατρικό προσωπικό και οι οικείοι της την αντιμετωπίζουν σαν τρελή και προσπαθούν να τη μεταπείσουν.

Αντίθετα για τη γυναίκα που ετοιμάζεται να γεννήσει ακόμα και αν το κάνει σε νοσοκομείο ώστε να πετύχει τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και για την ίδια και για το παιδί της, ο όρος «φυσιολογικός» έχει άλλη διάσταση. Καταρχήν θεωρεί ότι έχει την δυνατότητα και την ικανότητα να παίρνει εκείνη τις αποφάσεις για το σώμα της ακόμα και τη στιγμή της γέννας. Επιπλέον, η χορήγηση των φαρμάκων δεν είναι επιθυμητή καθώς θα επηρεάσει την υγεία του παιδιού και γενικά για την έγκυο γυναίκα όσο το δυνατόν λιγότερες παρεμβάσεις γίνονται στην διαδικασία της γέννησης ενισχύουν την ορολογία του φυσικού τοκετού.

Σύμφωνα με την έρευνα της Nusbaum, η γυναίκα εκείνη που επιλέγει το νοσοκομείο από το τοκετό στο σπίτι, είναι φοβισμένη και θέλει ο γιατρός να έχει την ευθύνη της υγείας τόσο της δικής της όσο και του παιδιού της. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτή τη περίπτωση, μπορεί να διαθέτει τον έλεγχο του σώματος της και των επιλογών της καθώς ο μαιευτήρας που θα τη ξεγεννήσει θα είναι δική της επιλογή και σύμφωνα με τις δικές της πεποιθήσεις.

Ένα άλλο αρνητικό συμπέρασμα που προέκυψε από την έρευνα της Nusbaum ήταν ότι πλέον δεν υπάρχει ηθική και συναισθηματική υποστήριξη της εγκυμονούσας. Από τη στιγμή που η γυναίκα γεννήσει είναι μόνη της χωρίς κάποιος να της δείξει πώς να αποφύγει λάθη και πως πρέπει να φερθεί. Αυτό παλαιότερα δεν ίσχυε καθώς τα νέα ζευγάρια είχαν πάντα την υποστήριξη των δικών τους ανθρώπων και οι μαιές παρακολουθούσαν τις μητέρες και μετά το τοκετό. Συγκεκριμένα, μέσα στην έρευνα βρίσκουμε τη μαρτυρία της Ελένης, για μια γυναίκα με AIDS, η οποία είπε τα εξής:

«(μτφρ) Η [γυναίκα που είχε AIDS] το εξέφρασε αυτό πολύ καλά όταν, χωρίς να γνωρίζει πως πρέπει να φροντίσει το νεογέννητο της, ξέσπασε σε κλάματα λέγοντας, 'Κάποιος έπρεπε να ήταν εδώ, μαζί μου, κάποια μητέρα ή γιαγιά, κάποιος που θα γνωρίζει και θα μπορούσε να μου πει.' Εννοούσε μια συνεχή παρουσία, μέχρι να μάθει να είναι μητέρα. Το μόνο που μπορούσα να πω ήταν, 'Ναι, έχεις δίκιο. Κάποιος

έπρεπε να ήταν εδώ.» (Nusbaum, 2006).

3.3 Ο χώρος του Μαιευτηρίου

Η γεωγραφική και αρχιτεκτονική οργάνωση των μαιευτηρίων παίζει καθοριστικό ρόλο στην ιατροκοποίηση του τοκετού. Οι χώροι τους σχεδιάζονται ως ουδέτερα δοχεία για ένα σώμα-αντικείμενο ή μηχανή, ακολουθούν τις προδιαγραφές του μαιευτικού πρωτόκολλου, στεγάζουν τον ιατρικό εξοπλισμό, εξυπηρετούν το προσωπικό, και υποστηρίζουν το σώμα της επιτόκου και του νεογνού βάσει μιας μηχανιστικής εργονομίας, και σε μεγάλο βαθμό προδιαγράφουν την πορεία της γέννας.

Τα μαιευτήρια βρίσκονται συνήθως σε μεγάλη απόσταση από το οικείο περιβάλλον της μητέρας, το σπίτι, τη γειτονιά. Είναι συνήθως μεγάλα συγκροτήματα όπου συνυπάρχουν πολλές ειδικότητες, χώροι κλεισμένοι στον εαυτό τους, με μικρή επαφή με το εξωτερικό περιβάλλον.

Η εσωτερική τους οργάνωση είναι τυποποιημένη αλλά διακρίνεται και από μια πολυπλοκότητα. Οι αίθουσες τοκετού σε όλα τα μαιευτήρια είναι οργανωμένες με βάση όχι την πρόληψη, αλλά την επίλυση παθολογικών καταστάσεων.

Ο σχεδιασμός τους εξαντλείται στον προσδιορισμό ενός αυστηρά ορθογωνικού περιγράμματος σε κάτοψη, με τυποποιημένες διαστάσεις και γεωμετρία, χωρίς επεξεργασία της τομής, με σκληρά τεχνητά υλικά και ψυχρά χρώματα. Διαρρυθμισμένες σαν χειρουργεία, είναι εξοπλισμένες με μηχανήματα υψηλής τεχνολογίας και εργαλεία για χειρουργικές παρεμβάσεις, έχουν έντονο εργαστηριακό φωτισμό και συχνά βρίσκονται στο υπόγειο. Η χρήση του χώρου και οι μαιευτικές πρακτικές που εφαρμόζονται σε αυτόν δημιουργούν δυσκολίες στην εξέλιξη του τοκετού.

Η μεταφορά σε άλλο μέρος κατά την ώρα του τοκετού προκαλεί αναστάτωση και αύξηση του άγχους, παρακωλύει τη φυσιολογική ορμονική λειτουργία και επηρεάζει αρνητικά την εξέλιξη του τοκετού. Η μεγάλη κλίμακα και η πολυπλοκότητα

δυσχεραίνουν την εξοικείωση με το περιβάλλον. Η επίτοκος απομακρύνεται από τους οικείους της ανθρώπους, υποβάλλεται σε συνεχείς εξετάσεις, εκτίθεται παθητικά ως αντικείμενο σε αγνώστους, ενώ έχει πρωτίστως ανάγκη για ιδιωτικότητα και για έλεγχο στο τι συμβαίνει στο σώμα της.

Βρίσκεται περιορισμένη σε ένα μικρό κλειστό δωμάτιο η διαρρύθμιση του οποίου δυσκολεύει την κίνηση που είναι απαραίτητη για την γέννα, ή στην καλύτερη περίπτωση επιτρέπει μόνο γραμμικές διαδρομές. Στη γυναικολογική τράπεζα ή τραπέζι τοκετού η γυναίκα βρίσκεται σε μια σκηνή, είναι εκτεθειμένη, ευάλωτη. Δεν έχει τη δυνατότητα να ορίσει υποπεριοχές όπου θα νιώσει ανακούφιση ή ανάταση και να επιλέξει κάποιο ιδιαίτερη, ιδιωτική 'γωνιά' για να γεννήσει το παιδί της. Τα υλικά της επίπλωσης και του εξοπλισμού δεν προσαρμόζονται στις καμπύλες και τις κινήσεις του σώματος. Αποτελεί πρακτική ρουτίνας η επίτοκος να συνδέεται με ενδοφλέβιους ορούς και με τον καρδιοτοκογράφο, και να της χορηγούνται φάρμακα που υποκαθιστούν και συχνά παρεμποδίζουν τις φυσιολογικές λειτουργίες του σώματος της.

Σπανίως το σώμα της παραμένει ακέραιο: οι βίαιες επεμβάσεις στα εσωτερικά (καισαρική τομή) ή στα εξωτερικά (περινεοτομή) γεννητικά της όργανα αποτελούν τον κανόνα. Μετά τη γέννα, συνηθίζεται ακόμη στην Ελλάδα να απομακρύνεται το υγιές βρέφος από τη μητέρα του και να παραμένει στο θάλαμο νεογνών, παρόλο που έχει αποδειχτεί ότι έτσι δημιουργούνται πάρα πολλά προβλήματα στην υγεία του μωρού και της μητέρας όπως και στη σχέση τους.

Οι συνθήκες του χώρου αλληλεπιδρούν με τις μαιευτικές πρακτικές και προκαλούν δυσκολίες στην πορεία του τοκετού και της λοχείας που ίσως να μην είχαν παρουσιαστεί αν συνέβαιναν σε άλλους χώρους και με άλλον τύπο φροντίδας. Τα μαιευτικά προβλήματα μπορούν να θεωρηθούν ο ορισμός της «κλινικής ιατρογένεσης» (Χρονάκη, 2012).

3.4 Τα εννοιολογικά μοντέλα τοκετού και ο ρόλος του χώρου

Στη βιβλιογραφία και στις έρευνες για τους χώρους του τοκετού διακρίνονται δύο βασικές κατηγορίες αντιμετώπισης της αναπαραγωγής με τις διάφορες ενδιάμεσες πρακτικές και τη συχνή άρθρωση τους. Οι διαφορετικές απόψεις και πρακτικές για τη γέννα βασίζονται στα αντίστοιχα επιστημολογικά παραδείγματα για την υγεία: το βιοϊατρικό και το ολιστικό.

Οι ασφαλιστικές εταιρείες ή τα ταμεία ενδέχεται όμως να μην καλύπτουν το κόστος ενός τοκετού εκτός νοσοκομείου παρ' όλο που είναι υποπολλαπλάσιο αυτού του νοσοκομείου, και οι γυναίκες και οι οικογένειες τους να πρέπει να το επωμιστούν εξ ολοκλήρου.

Η γεωγραφία του τοκετού που αντλούν τις απόψεις τους από το καρτεσιανό μοντέλο και τη νευτώνεια φυσική ή τη συστηματική θεωρία και την κβαντική φυσική αντίστοιχα.

Σε όλες τις μαιευτικές διαδικασίες ενυπάρχει μια ιδεολογία για τη φυσιολογία του τοκετού που βασίζεται στην αντίστοιχη εννοιολόγηση του σώματος και ειδικότερα του γυναικείου σώματος, είτε ως ένα είδος μηχανής είτε ως ένα ενεργειακό πεδίο. Στη ανθρωπολογική βιβλιογραφία αυτά τα δύο μοντέλα αναφέρονται συχνά ως το ιατροκεντρικό ή τεχνοκρατικό, και το ολιστικό ή φυσικό.

Στο τεχνοκρατικό μοντέλο ο νους είναι κάτι ξεχωριστό και ανώτερο από το σώμα το οποίο αποτελεί μία μηχανή, το νοσοκομειακό μαιευτήριο είναι ένα είδος εργοστασίου, η θέση την επιτόκου είναι στο κρεβάτι, και το περιβάλλον θεωρείται άνευ σημασίας.

Η ολιστική προσέγγιση βασίζεται σε μια γυναικεία οπτική, ο νους και το σώμα αποτελούν μία ενότητα, ένα πεδίο ενέργειας, οι φυσικές διεργασίες είναι ανώτερες από την τεχνολογία, η σωματική και διαισθητική γνώση εκτιμάται όσο και η τεχνική γνώση, η επίτοκος είναι ελεύθερη να δράσει σύμφωνα με τη δική της κρίση, και η ατμόσφαιρα του περιβάλλοντος είναι το κλειδί για τη γέννα.

Ο διαχωρισμός τους σε δύο διακριτά συστήματα αφορά τις ακραίες εκδοχές τους στη μαιευτική. Με αυτή τη διάκριση μπορούν να αποσαφηνιστούν τα διαφορετικά

χαρακτηριστικά τους και να αποφευχθεί η εξασθένηση του νοήματος με έναν σχετικισμό του τύπου ‘όλα παίζουν’ που μπορεί να φτάσει στον κυνισμό.

Σε μέρη που ακολουθούν το αμερικανικό πρότυπο, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, η διατύπωση τέτοιων ακραίων θέσεων μπορεί να είναι απαραίτητη για να συγκροτηθεί ένα εναλλακτικό σώμα λόγου και πρακτικής. Η σχηματοποίηση στα δύο αυτά βασικά παραδείγματα, το «τεχνοκρατικό» και το «ολιστικό», βασίζεται στη συσχέτιση τους με τη διάσταση του χώρου. Τα δύο μοντέλα αλλά και οι ενδιάμεσες παραλλαγές τους συγκροτούνται εννοιολογικά και οι διαφορές τους γίνονται άμεσα εμφανείς όταν αποκτούν υλική μορφή στο χώρο.

Ο παραδειγματικός τύπος για τον τεχνοκρατικό τοκετό είναι το σύγχρονο εξοπλισμένο νοσοκομείο, και ο τύπος του ολιστικού τοκετού είναι η ιδιωτική κατοικία. Αντιπροσωπεύουν τους δύο αντιτιθέμενους πόλους που ορίζουν τις ίδιες τις έννοιες του «τεχνοκρατικού» και του «ολιστικού». Το νοσοκομείο και το σπίτι εμφανίζονται επίσης ως δύο αντιτιθέμενοι πόλοι λόγω του ποιος/ποια έχει τον έλεγχο της κατάστασης. Οι γέννες που συμβαίνουν σε νοσοκομείο είναι εξ ορισμού κάτω από τον έλεγχο των γιατρών, ακόμη και αν το περιβάλλον έχει διαμορφωθεί για να είναι πιο ‘φιλικό’ προς τις μητέρες και τις οικογένειες τους.

Ανάμεσα σε αυτά τα δύο άκρα περιγράφονται και άλλοι χώροι: τα κέντρα τοκετού μέσα ή έξω από νοσοκομείο, ο τοκετός σε πισίνα, οι μικρές μαιευτικές κλινικές, με διαφορετικές διαβαθμίσεις εφαρμογής του ενός ή του άλλου μοντέλου. Συχνά εμφανίζονται και περιπτώσεις διαπλοκής ή άρθρωσης των δύο παραδειγμάτων, ή επιλεκτικής εφαρμογής στοιχείων από το ένα στο άλλο, όπως στο ενδιάμεσο ‘ανθρωπιστικό’ μοντέλο ή σε ‘μεταμοντέρνες’ (Davis-Floyd, 1994) εκδοχές του ‘ενεργού τοκετού. Η συνηθέστερη περίπτωση άρθρωσης είναι η επείγουσα μεταφορά της επιτόκου από το σπίτι στο νοσοκομείο.

Η αντίληψη για το ρόλο που παίζει ο χώρος στη διαδικασία του τοκετού είναι ριζικά διαφορετική στα δύο μοντέλα. Στο λόγο των εκπροσώπων του τεχνοκρατικού μοντέλου ο χώρος αποτελεί ένα ‘δοχείο’ για τη στέγαση του εξοπλισμού. Πολύ σημαντικό στοιχείο θεωρείται η εγγύτητα του χειρουργείου για άμεση επέμβαση. Η αντίληψη της γυναίκας για το περιβάλλον απαξιώνεται ως υποκειμενικό στοιχείο.

Ενώ όμως θεωρείται ότι ο χώρος δεν παίζει κανένα ιδιαίτερο ρόλο, ταυτόχρονα οι μαιευτήρες είναι απόλυτοι ως προς το ότι οι γυναίκες μπορούν να γεννούν μόνο μέσα στον ειδικό χώρο του μαιευτηρίου. Δεν είναι οι ιδιότητες του ίδιου του χώρου που θεωρούνται σημαντικές αλλά η ύπαρξη του ιατροφαρμακευτικού και τεχνολογικού εξοπλισμού και η παρουσία του εξειδικευμένου προσωπικού. Η σχέση του υλικού περιβάλλοντος με το σώμα και η αλληλεπίδραση τους δεν αναφέρονται σχεδόν ποτέ.

Οι μαιευτήρες, οι μαίες, συνήθως και οι μητέρες έχουν μόνο ένα είδος εικόνας από τον τοκετό. Σύμφωνα με τις γνώσεις και την εμπειρία τους, ο τοκετός είναι μία επέμβαση την οποία διεξάγουν οι γιατροί. Η ιατρική φιλολογία, αυτή που διδάσκεται στις σχολές και κυκλοφορεί σε εκλαϊκευμένη μορφή, αναφέρεται σχεδόν πάντα σε ένα μόνο είδος τοκετού, τον ελεγχόμενο, ένα είδος μαιευτικής περίθαλψης, το παρεμβατικό, και ένα είδος τόπου, το τεχνολογικό νοσοκομείο.

Αυτή η άποψη αποτελεί μια ταυτολογία: το μοντέλο του τεχνοκρατικού τοκετού μπορεί να εφαρμοστεί μόνο στο τεχνοκρατικό νοσοκομείο. Θα πρέπει ο χώρος να είναι κατάλληλα διαρρυθμισμένος για τις μαιευτικές παρεμβάσεις. Οι επιπλοκές που παρουσιάζονται εξαιτίας τους συχνά μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με περισσότερες παρεμβάσεις.

Σε αυτό το σώμα λόγου, το τεχνοκρατικό μοντέλο ταυτίζεται με την περίθαλψη την ίδια. Οι συζητήσεις που γίνονται για την μαιευτική αφορούν σχεδόν πάντοτε αυτό το μοντέλο. Οι αρνητικές του επιδράσεις καταλήγουν να ταυτίζονται με τη φυσιολογία του τοκετού. Η γέννα ταυτίζεται με την ιατροκοιμημένη εκδοχή της, και ο ρόλος της ιατροκοποίησης αγνοείται ή θεωρείται τρόπος σωτηρίας από του κινδύνους του 'φυσιολογικού' τοκετού. Η καθιέρωση της επεμβατικής μαιευτικής προϋποθέτει την εννοιολογική και φυσική εξάλειψη των εναλλακτικών επιλογών. Το μοντέλο του τοκετού στο σπίτι ή στο κέντρο τοκετού αξιολογείται πάντοτε με βάση τα κριτήρια που έχουν αναπτυχθεί στο επεμβατικό μοντέλο για τη διαθεσιμότητα των φαρμάκων και της τεχνολογίας, και έτσι αποδεικνύεται πάντοτε κατώτερο τους.

Αυτή η απαξίωση είναι ένας τρόπος αυτοσυντήρησης του και διατήρησης της ηγεμονίας του. Εξαφανίζει ακόμη και την αίσθηση ότι αποτελεί απλώς ένα από τα πολλά είδη μαιευτικής περίθαλψης, θεωρείται ως το μοναδικό που υπάρχει. Σε αυτή

τη διαδικασία ο χώρος και ο εξοπλισμός του καθίστανται εννοιολογικά ‘αόρατοι’.

Αντίθετα, στην εναλλακτική ή ολιστική βιβλιογραφία η σημασία και ο ρόλος του τόπου και του χώρου του τοκετού, οι επιπτώσεις του τόπου και όχι μόνο του τρόπου στην εξέλιξη του τοκετού έχουν διερευνηθεί εκτεταμένα. Ο χώρος θεωρείται ενεργό στοιχείο, παράγων που μπορεί να καθορίσει τη γυναικεία εμπειρία του τοκετού. Σε αυτή την προσέγγιση ο χώρος γίνεται αντιληπτός ως προϊόν σχέσεων και όχι μόνο ως υλικό αντικείμενο. Ο χώρος του νοσοκομείου θεωρείται νοσογόνος αυτός καθαυτός.

Η γεωγραφική και η αρχιτεκτονική του οργάνωση, η χρήση του, η συμβολική του σημασία θεωρούνται αιτίες προβλημάτων για την εξέλιξη του τοκετού, ενώ το σπίτι και το κέντρο τοκετού θεωρείται ότι παίζουν θετικό ρόλο στη γέννα. Ο χώρος που θα υποστηρίξει το ολιστικό μοντέλο είναι αρκετά διαφορετικός από το τεχνολογικό κλινικό περιβάλλον των μαιευτηρίων. Προϋποθέτει μια αρχιτεκτονική που να απευθύνεται ενεργητικά σε όλες τις αισθήσεις, να υποστηρίζει τις σωματικές και συναισθηματικές διαδικασίες του τοκετού. αντί να τις παραμελεί ή να τις αρνείται όπως συμβαίνει συχνά σε κτίρια-μηχανές σαν τα νοσοκομεία. Μέχρι στιγμής η δημιουργία τέτοιων χώρων περιορίζεται σε κέντρα τοκετού και σε πολύ λίγα μαιευτήρια, κυρίως στη Γερμανία και στη Γαλλία.

Η εμπειρία από τη χρήση τους έχει δείξει ότι η αντικατάσταση της επιδίωξης του οπτικού ελέγχου από «μια αυξημένη αίσθηση εσωτερικότητας και απτικής οικειότητας» του «έξω» από το «μέσα» έχει θετική επίδραση στο πως βιώνουν οι γυναίκες τη γέννα και τελικά στην ίδια την έκβαση του τοκετού. Η χρήση του σπιτιού για τη γέννα και η δημιουργία νέων χώρων στα κέντρα τοκετού ή και στο μαιευτήριο καθιστούν δυνατή την εφαρμογή του ολιστικού μοντέλου, και ταυτόχρονα δίνουν υλική υπόσταση στις αρχές του. Το κίνημα για τον φυσικό τοκετό εδράζεται σε αυτούς τους τόπους και αντλεί τη δύναμη του από τον εντοπισμό του στον φυσικό χώρο.

Ταυτόχρονα, οι υπερασπιστές του ‘ολιστικού’ μοντέλου αναγνωρίζουν ότι ο χώρος δεν είναι απαραίτητα καθοριστικός παράγοντας. Ένας (αυθόρμητος, οξύς) τοκετός μπορεί να συμβεί οπουδήποτε, γιατί είναι μια φυσιολογική διαδικασία: στο σπίτι, στο χωράφι, στο ταξί, στο πλοίο (ακόμη και στο μαιευτήριο). Το γυναικείο σώμα έχει

πολλές δυνατότητες προσαρμογής, και γι αυτό οι περισσότεροι τοκετοί έχουν καλή έκβαση. Το μωρό το γεννά η μητέρα του, όχι το περιβάλλον· ο ρόλος του χώρου είναι να διευκολύνει και να ενδυναμώσει τη μητέρα ώστε να φέρει στον κόσμο το παιδί της.

Στο μεγαλύτερο μέρος του δυτικού κόσμου το τεχνοκρατικό και ολιστικό μοντέλο συνυπάρχουν μεν, αλλά το πρώτο είναι το κυρίαρχο. Στις περισσότερες περιπτώσεις η ‘ολιστική’ εναλλακτική του τοκετού στο σπίτι ή στο κέντρα τοκετού δεν αναφέρεται καν, και οι γυναίκες αποφασίζουν ανάμεσα σε παραλλαγές του ενός και ομοίου μοντέλου. Οι σημερινές συνθήκες έλλειψης εναλλακτικών επιλογών περιορίζουν δραστικά τον τρόπο που σκεφτόμαστε για τη γέννα, τον εγκλωβίζουν στα σημερινά δεδομένα. Ο περιορισμός στο χώρο αποτελεί και περιορισμό στη σκέψη, η μία και μοναδική ‘επιλογή του ενός τόπου και τρόπου καταπνίγει τη δυνατότητα να σκεφτόμαστε διαφορετικά. Η ύπαρξη εναλλακτικών και η σύγκριση με αυτές είναι προϋπόθεση για την άσκηση κριτικής και τη δυνατότητα σκέψης γύρω από τον τοκετό και τη φροντίδα του. Οι επιλογές και οι προσπάθειες των μητέρων και των μαιών που τις υποστηρίζουν δημιουργούν εναλλακτικές δυνατότητες που αναιρούν την εννοιολογική μονοκρατορία του τεχνικοεπιστημονικού ιατρικού μοντέλου (Χρονάκη, 2012).

3.5 Ο Χάρτης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας στον Τοκετό

Στην Ευρώπη έχει δημιουργηθεί ο «Χάρτης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας κατά την Τεκνοποιία» και περιλαμβάνει τα δικαιώματα της στον τοκετό. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης « οι διεθνείς συμβάσεις είναι ένας θεσμικός παράγοντας σύμφωνα με τον οποίο διαμορφώνονται οι νόμοι εσωτερικού δικαίου ενός κράτους ».

Τα κράτη που έχουν συμμορφωθεί θα πρέπει να διασφαλίζουν στις γυναίκες τα παρακάτω:

- Μαιευτικό Δελτίο με όλα τα στοιχεία που αφορούν την εγκυμοσύνη, το οποίο

θα είναι στη διάθεση της ενδιαφερόμενης και των προσώπων που την πλαισιώνουν κατά και μετά την εγκυμοσύνη.

- Συμμετοχή της γυναίκας και του συντρόφου της σε μαθήματα προετοιμασίας για τον τοκετό στα οποία θα εξετάζεται η εξέλιξη της εγκυμοσύνης και του τοκετού από σωματική και ψυχολογική άποψη, καθώς και οι διάφορες τεχνικές και μέθοδοι για αντιμετώπιση του πόνου.
- Ελεύθερη επιλογή του τόπου τοκετού και της εφαρμοστέας μεθόδου στήσης κατά τον τοκετό, καθώς και του θηλασμού και του είδους της διατροφής του βρέφους.
- Κατάλληλη συνδρομή με γνώμονα την ψυχοσωματική κατάσταση της εγκύου και του εμβρύου, καθώς και των συνθηκών του περιβάλλοντος της γυναίκας που επιλέγει να γεννήσει στο σπίτι.
- Φυσιολογικός τοκετός χωρίς επιτάχυνση ή επιβράδυνση, όταν κάτι τέτοιο δεν υπαγορεύεται από λόγους, που αφορούν αποκλειστικά την κατάσταση της εγκύου και του παιδιού που πρόκειται να γεννηθεί.
- Προσφυγή σε καισαρική τομή μόνο όταν αυτό είναι πραγματικά απαραίτητο.
- Δυνατότητα, εφόσον το επιθυμεί η επίτοκος, να παρίσταται κάποιο άτομο κατά τον τοκετό και μετά από αυτόν, π.χ. σύντροφος, συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο.
- Δικαίωμα της επίτοκου, αφού προηγουμένως έχει κατάλληλα ενημερωθεί, να αποφασίζει από κοινού με το μαιευτήρα ή τη μαία για τη μέθοδο τοκετού.
- Δυνατότητα της μητέρας να έχει κοντά της το βρέφος κατά την περίοδο του θηλασμού και να το θηλάζει ανάλογα με τις ανάγκες του και όχι σύμφωνα με το ωράριο του Νοσοκομείου. (Χατζηγεωργίου, 2009).

Κεφάλαιο 4^ο: Μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Συμμετέχοντες

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από πέντε γυναίκες ηλικίας από 60 έως 85 ετών. Όλες τους σπουδαγμένες μαίες του 20^{ου} αιώνα.

Η πρώτη μαρτυρία είναι της κυρίας Γιολάντας Γέγιου, 77 ετών και σπουδαγμένης μαίας στη σχολή του ΕΛΕΝΑΣ «Βιργινία Σκυλίτση» από το 1956 έως το 1959. Η κυρία Γιολάντα είχε προσωπική εμπειρία τοκετού στο σπίτι όταν ήταν 10 ετών και από εκείνη την ηλικία και μετά ήξερε σχεδόν ότι ήθελε να ακολουθήσει εκείνο το επάγγελμα. Οι γονείς της δεν ήταν αντίθετοι αλλά ούτε και θετικοί με την ιδέα η κόρη τους να σπουδάσει εκτός του νησιού της Κέρκυρας όπου και κατοικούσε. Ένας φίλος του πατέρα της της έδωσε την ιδέα να γίνει μαία, εφόσον αγαπάει τα παιδιά. Ο πατέρας της βλέποντας την αποφασισμένη δεν έφερε αντίρρηση και έτσι κατέβηκε στην Αθήνα για σπουδές.

Η δεύτερη μαρτυρία αφορά τη κυρία Ελισάβετ Φραγκούλη, ετών 78 και γεννημένη στη Κόρινθο. Σπούδασε στο Έλενα «Βιργινία Σκυλίτση» από το 1956-1959. Το οικογενειακό περιβάλλον της κυρίας Ελισάβετ τότε δε της στάθηκε εμπόδιο στα σχέδια της και έτσι ξεκίνησε για την Αθήνα με σκοπό να σπουδάσει αυτό που πάντα αγαπούσε και ήθελε να κάνει στη ζωή της.

Η τρίτη μαρτυρία είναι της κυρίας Αργυρώς Ρέμμα, ετών 60 και γεννηθείσα στο Σοφικό Κορινθίας. Έδωσε εξετάσεις και πέρασε στη σχολή μαιών Αλεξάνδρα. Σπούδασε από το 1976 έως το 1979. Αρχικά, ήθελε να γίνει εκπαιδευτικός αλλά δε πέρασε στις εξετάσεις και το κοντινό της οικογενειακό περιβάλλον την παρότρυνε να γίνει μαία όπου και οι σπουδές ήταν δωρεάν τότε.

Η τέταρτη μαρτυρία αφορά τη κυρία Κανέλλα Ζαφειροπούλου-Τσώτου, ετών 85 και καταγόμενη από Κόρινθο. Η ίδια βίωσε έντονες αντιδράσεις από το οικογενειακό της

περιβάλλον. Η μητέρα της φοβόταν μη μπλέξει και ο πατέρας της ήθελε να αναλάβει η ίδια και η αδερφή της την οικογενειακή επιχείρηση. Παρόλο που η αδερφή της ακολούθησε την συμβουλή του πατέρα τους, η ίδια όντας πολύ πεισματάρη έκανε αυτό που ήθελε και το 1949 έδωσε εξετάσεις στη σχολή μαιών του Αλεξάνδρας.

Η πέμπτη μαρτυρία είναι της κυρίας Λίτσας Δημάκου, ετών 75 και καταγόμενη από ένα ορεινό χωριό της Κορινθίας το Φενεό. Από το 1959 μέχρι το 1962 φοίτησε στη σχολή μαιών Βασιλίσσας Φρειδερίκης, μετέπειτα σχολή Αλεξάνδρας. Οι γονείς της κυρίας Λίτσας είχαν πέντε παιδιά και ήθελαν όλα να σπουδάσουν, έτσι η ίδια δεν συνάντησε έντονη αντίσταση ως προς τις επιλογές της.

4.2 Μεθοδολογικό Εργαλείο

Προκειμένου να ολοκληρωθεί το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας, επιλέχθηκε από τη επιβλέπουσα καθηγήτρια και εμένα η μη δομημένη συνέντευξη. Η επιλογή αυτή έγινε ώστε να μην υπάρχουν καθορισμένες ερωτήσεις και η συνέντευξη να διεξαχθεί με τη μορφή ελεύθερης συζήτησης, η οποία θα καλύπτει πλήρως το θέμα και το σκοπό της εργασίας. Για τους σκοπούς της έρευνας, συντάχτηκε συνέντευξη που έγινε από τον «συνεντευκτή» (ερευνητή) με τους "μάρτυρες". Επρόκειτο για μη δομημένη συνέντευξη. Οι ερωτήσεις προκύπτουν από τη πορεία της αφήγησης του ερωτηθέντος και καταστούν τη κάθε συνέντευξη, τη κάθε μαρτυρία, τη κάθε εμπειρία και τα γεγονότα μοναδικά (Briggs, 1986).

Στη συγκεκριμένη εργασία η μη δομημένη συνέντευξη έγινε με σκοπό τη συλλογή δεδομένων που αφορούσαν τις εμπειρίες των γυναικών που σπούδασαν μαίες τον 20^ο αιώνα, αλλά και τη συλλογή πληροφοριών ανάμεσα στις μεταβάσεις από τις εμπειρικές μαίες στις επιστήμονες μαίες. Η συνέντευξη περιλάμβανε ερωτήσεις «ανοικτού τύπου». Οι ερωτήσεις αυτές επιδέχονται οποιοδήποτε τύπου απαντήσεις και δίνουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν απόψεις, γεγονότα και να περιγράψουν καταστάσεις και

συναισθήματα. Προσφέρονται για την ανάπτυξη συζητήσεως και ελεύθερου διαλόγου. Είναι μη τυποποιημένες και προσφέρουν εις βάθος συνεντεύξεις. (Παπαγεωργίου,1998).

Άξονες ερωτήσεων συνέντευξης:

- Εκπαίδευση των μαιών (τρόπος λειτουργίας των σχολών)
- Τρόπος άσκησης του επαγγέλματος της μαιίας (καθήκοντα, εμπειρίες, τόπος εκτέλεσης τοκετών)
- Κοινωνικός ρόλος (κοινωνική αποδοχή και επιρροή).

4.3 Ανάλυση Δεδομένων

Στην έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ποιοτικής ανάλυσης. Η μέθοδος αυτή επιλέχθηκε ώστε τα δεδομένα να προκύψουν φυσικά και χωρίς την υποκίνηση του ερευνητή. Έτσι, ο ερευνητής είναι σε θέση να μπει βαθιά στη προσωπικότητα των ερωτηθέντων και να διακρίνει τις όποιες κοινωνικές επιρροές έχουν δεχθεί (Παπαγεωργίου,1985). Ο ερευνητής που ακολουθεί ποιοτική μέθοδο παρατηρεί, παίρνει συνεντεύξεις, κρατά σημειώσεις, περιγράφει και ερμηνεύει τα φαινόμενα. Επίσης, του δίνεται η δυνατότητα να στοχεύσει στο τι σημαίνει για τα υποκείμενα η εμπειρία για την οποία μιλούν, με άλλα λόγια, να εμβαθύνει. (Geertz,1973).

Στην παρούσα εργασία, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος με βάση την συνέντευξη και τις μαρτυρίες των γυναικών που σπούδασαν μαιές τον περασμένο αιώνα.

4.4 Στάδια διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας

Η έρευνα έλαβε χώρα το εξής χρονικό διάστημα: από τον Ιούνιο του 2014 έως τον

Απρίλιο του 2015. Τα στάδια που ακολουθήθηκαν ήταν τρία. Το πρώτο στάδιο αφορούσε τον προγραμματισμό της έρευνας θεωρητικά, ώστε να γνωρίζει ο ερευνητής πως θα κινηθεί, τι πρέπει να ερευνήσει, πως θα το ερευνήσει και πως θα διεξάγει τα ασφαλέστερα αποτελέσματα. Το δεύτερο στάδιο αφορά τη δράση του ερευνητή όπου και πλέον αρχίζουν οι συνεντεύξεις με τα ερευνητικά υποκείμενα. Το τρίτο στάδιο αφορά τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων και των ασφαλέστερων συμπερασμάτων αυτών. Φυσικά, η όλη οργάνωση έγινε με σκοπό την άμεση ολοκλήρωση της διαδικασίας της έρευνας αλλά και την άμεση διόρθωση τυχόν σφαλμάτων που προέκυπταν κατά τη διάρκεια αυτής.

Η εύρεση του επιστημονικού δείγματος ήταν μια από τις βασικές δυσκολίες της εργασίας λόγω της φυσικής θνησιμότητας των δυνάμει συνομηλτών. Επιπλέον, κάποιες μαίες λόγω προβλημάτων υγείας δεν δέχθηκαν να μου δώσουν την μαρτυρία τους.

4.5 Ηθικά θέματα

Για την ασφαλέστερη ολοκλήρωση της διαδικασίας των συνεντεύξεων οι ερωτηθείσες γυναίκες ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας και τι μαρτυρίες θα έπρεπε αυτές οι συνεντεύξεις να αφορούν. Όλες συμφώνησαν να πάρουν μέρος στην ακροαματική διαδικασία και καμία δεν αρνήθηκε να κρύψει το όνομα της ή κάποιο άλλο προσωπικό στοιχείο που θα προέκυπτε μέσα από τη συνέντευξη. Τέλος, βεβαιώθηκαν ότι οι πληροφορίες που θα μου παρείχαν θα εξυπηρετούσαν και θα χρησιμοποιούνταν μόνο για τους ερευνητικούς σκοπούς και στόχους.

4.6 Η αξία των προφορικών μαρτυριών

Οι προφορικές μαρτυρίες επιλέγονται ως ερευνητικά μέσα μόνο και μόνο επειδή είναι αληθινές και δε παρακινούνται από διάφορες σκοπιμότητες. Τα άτομα τα οποία

επιλέχθηκαν για τις συνεντεύξεις δεν κατείχαν κανένα πολιτικό ή άλλο αξίωμα στη ζωή τους παρά μόνο την επαγγελματική τους ταυτότητα.

Οι μαρτυρίες που συνελέχθησαν από τις πέντε γυναίκες ήταν άμεσα συνυφασμένες με τον τρόπο ζωής της κάθε μίας και δεν υπόκεινται σε κανένα κανόνα. Αφορούν προσωπικά βιώματα και εξιστορούν το πώς γινότανε το κάθε τι εκείνη την εποχή εμπλουτισμένα με το προσωπικό στοιχείο της κάθε ερωτηθείσας μαιάς.

Προβληματίζει βέβαια το ζήτημα της μνήμης, του τρόπου που αντιμετωπίζει κανείς το παρελθόν μετά από αρκετά χρόνια ολοκλήρωσης μιας επαγγελματικής πορείας. Πρόκειται για ένα παρελθόν που συνδέεται με την επαγγελματική ταυτότητα, ενώ η προσπάθεια ανάσυρσης των αναμνήσεων πραγματοποιείται σε μια ηλικιακή περίοδο κατά την οποία κάνει κανείς τον απολογισμό της ζωής του. Οι προφορικές μαρτυρίες που συλλέγονται δεν αποδίδουν πλήρως αυτό που έχει βιωθεί αλλά την ανάμνηση που έχουν κρατήσει οι μάρτυρες. Υπάρχει βέβαια και το πρόβλημα της συναισθηματικής φόρτισης από την πλευρά των αφηγητών. Εξάλλου οι αναμνήσεις διαμορφώνονται από την κουλτούρα της ομάδας στην οποία ανήκει ο άνθρωπος που την έχει, από την θέση του στο εσωτερικό των κοινωνικών σχέσεων (Καρακατσάνη, 2012).

Πέρα από τον ερωτώμενο, ιδιαίτερη θέση έχει και ο ερευνητής που κάνει τις ερωτήσεις. Ο ερευνητής πρέπει να είναι ένας άνθρωπος που σέβεται τον ερωτώμενο, ακούει τι έχει να του πει και έπειτα διεξάγει τα συμπεράσματα του με βάση αυτά που έχει συλλέξει (Anderson & Jack 1988, Thompson 2002).

Στην επόμενη ενότητα θα παρατεθούν και οι πέντε συνεντεύξεις των μαιών που σπούδασαν τον 20^ο αιώνα. Μέσα από την ανάγνωση των συνεντεύξεων αυτών θα γνωρίσουμε τον τρόπο λειτουργίας των σχολών, τον τρόπο άσκησης του επαγγέλματος της μαιάς εκείνη την εποχή αλλά και τον τρόπο ζωής των ατόμων. Μέσα από την ανάγνωση θα δούμε το προσωπικό στοιχείο της κάθε αφηγήτριας.

Κεφάλαιο 5^ο: Αποτελέσματα της έρευνας

5.1. Συνέντευξη Πρώτη

Ονομάζομαι Γιολάντα Γέγιου. Γεννήθηκα στην Κέρκυρα το 1938, είμαι 77 χρονών. Σπούδασα μαία στη σχολή του ΕΛΕΝΑ «Βιργινία Σκυλίτση» από το 1956 έως το 1959. Πώς αποφάσισα να γίνω μαία; Τελείως τυχαία. Εγώ δεν ήθελα να κάτσω στην Κέρκυρα. Ήθελα να πάω να σπουδάσω. Η μητέρα μου με το που τελείωσα τα σχολεία μου είχε βρει και τη δουλειά και το γαμπρό. Είχε μια φίλη στη νομαρχία που της είπε στείλε τη Γιολάντα εδώ να μάθει γραφομηχανή γιατί θα προσλάβουμε άτομα. Μου είχε βρει και έναν αξιωματούχο για γαμπρό. Εγώ ήθελα να κάνω κάτι άλλο. Ήθελα να φύγω από την Κέρκυρα. Η έννοια να πάω να διοριστώ στη νομαρχία και να πάρω και τον αξιωματούχο μου ήταν παντελώς απωθητική. Λέω του πατέρα μου έτσι και έτσι έχουν τα πράγματα. Είχα εξαιρετικούς γονείς . Τα συζητούσαμε όλα, μιλούσαμε για όλα και για εκείνη την εποχή αυτό ήταν σπάνιο. Μου είπε ο πατέρας μου «Κοίτα είσαι 18 χρονών. Δεν έχω την ησυχία να πας να σπουδάσεις, να μείνεις μόνη σου. Κάτσε μαζί μας, ωραία είναι η Κέρκυρα, καλά θα περνάς». Δεν μαλώσαμε τότε.

Μετά από λίγες μέρες ένας φίλος του πατέρα μου με ρώτησε τι θέλω να κάνω. «Θέλω να πάω να σπουδάσω», του είπα, «αλλά ο πατέρας μου μού φέρνει δυσκολίες, που θα πάω, που θα βρω σπίτι» .

«Κοίταξε να δεις», μου λέει, «αγαπάς τα παιδιά;».

«Πάρα πολύ» του λέω .

«Θέλεις να πας σε μια σχολή που θα μένεις μέσα και το κυριότερο θα βρεις αμέσως δουλειά;»

« Πολύ με ενδιαφέρει», του λέω.

«Να γίνεις μαία», μου λέει.

Το καλύτερό μου. Μόλις το άκουσα πέταξα από την χαρά μου γιατί όταν ήμουν 10 χρονών γεννούσε η θεία μου και γεννούσε στο σπίτι. Η κυρία που την ξεγεννούσε ήταν μια δίμετρη, σχεδόν , μια πανέμορφη κυρία, που μόλις την έβλεπες σου ενέπνεε εμπιστοσύνη και κύρος και είχε και ένα ρολόι κρεμαστό για να βλέπει την ώρα. Εγώ τότε 10 χρονών την είδα σαν θεά! Όλοι εν τω μεταξύ κρεμόντουσαν από τα χείλη της. Τι θα κάνει η θεία μου, η οποία ήταν μικρή, όμορφη και γεννούσε στο σπίτι. Ο πάππους μου ήταν νέος και η μαμά μου ήταν νέα και όλοι νέοι και όλοι την κοίταζαν και τη ρωτούσαν τι θα γίνει, πότε θα γεννήσει. Και μου φάνηκε σαν μυθικό πρόσωπο δηλαδή, κάτι πολύ σπουδαίο. Λέω λοιπόν μαία σαν την κυρία Μακρήνα, οπωσδήποτε μου αρέσει.

Πάω και λέω στον μπαμπά μου έτσι και έτσι μου είπε ο κος Παντένας, ο οποίος ήταν εκπαιδευτικός, γιατί γενικά με αγαπούσαν, είχα χαμηλό προφίλ, ήμουν προσαρμοστική με όλες τις καταστάσεις. Ο πατέρας μου ήθελε να το συζητήσουμε. «Τι να συζητήσουμε», του λέω, «πρέπει αμέσως να φύγω». Και να σκεφτείς την ημέρα που έφυγα είχε μπει ο κόσμος στο πλοίο, «Αγγέλικά» το έλεγαν, τόσο βιαστικά να τα κάνουμε γρήγορα, δεν θα προλάβαινα το πλοίο, γρήγορα με παίρνει η βάρκα να με πάει στο πλοίο, γιατί δεν ελλιμενιζόταν τότε. Παραλίγο να μην το προλάβω.

Στην Αθήνα ένας θείος μου, αδελφός της μητέρας μου με παρέλαβε και έμεινα λίγες μέρες στο σπίτι τους μέχρι να δώσω εξετάσεις. Μόλις πήγα να δώσω εξετάσεις ήταν κάτι σαΐνια εκεί και λέω τι ήρθα εγώ αφού δεν ξέρω τίποτα. Πρώτα περάσαμε από συνέντευξη. Εκεί γινόταν ένα πρώτο ξεκαθάρισμα. Πολλές κόπηκαν στη συνέντευξη και μετά ήταν τα γραπτά. Γράψαμε έκθεση και άλλα μαθήματα που δεν θυμάμαι. Υπήρχε και όριο ύψους. Στη συνέντευξη νομίζω πήγα καλά. Ήταν η ίδια η πρόεδρος της σχολής εκεί. Εγώ τελικά ήρθα Πέμπτη στην κατάταξη.

Πριν μπούμε στη σχολή μας έκαναν αυστηρές ιατρικές εξετάσεις . Εμείς παίρναμε από το σπίτι μας είδη προσωπικής υγιεινής, όπως εσώρουχα, πετσέτες. Αυτοί μας έδιναν τις στολές , σεντόνια. Ράβαμε ένα νούμερο η κάθε μία για να τα ξεχωρίζουμε. Εγώ είχα το νούμερο 168. 6 Νοέμβρη μπήκαμε στη σχολή και κάθε χρόνο αυτή την ημερομηνία κάναμε γιορτή και λέγαμε ένα ποιηματάκι:

6 Νοέμβρη μπήκαμε

Στη σχολή Σκυλίτση

Που για σκοπό της έβαλε

Να μας κακοκαρδίσει.

Περάσαμε καλά. Έκανα και ωραίες παρέες. Οι πρώτες 40 ημέρες ήταν προπαιδευτική περίοδος και φορούσαμε μια μπλε ρόμπα με ένα άσπρο κολάρο. Η περίοδος αυτή ήταν αναγνωριστική με μαθήματα μόνο. Μετά μας έβαζαν στα τμήματα με ροζ ρούχα, άσπρη ποδιά και καπελάκι. Οι εκπαιδευτριες ήταν όλες με μεταπτυχιακό στην Αγγλία. Από εκεί ήταν και οι στολές. Νομίζω ότι όλος ο κανονισμός της σχολής ήταν του αγγλικού προτύπου.

Το «Έλενα» τότε ήταν ιδιωτικό μαιευτήριο. Το 1987-88 αγοράστηκε από το Δημόσιο. Ήταν πρότυπο μαιευτήριο. Στην κατοχή το είχαν επιτάξει. Το Αλεξάνδρας έγινε αργότερα από το Έλενας. Ήταν ένα ωραίο νεοκλαστικό κτίριο, με μάρμαρα, συνορεύει με την οικία του πρέσβη. Το κτίριο της σχολής μαιών ήταν νεοσύστατο. Ο κήπος ήταν πολύ ωραίος και κάναμε πολλές γιορτές, τρώγαμε όλοι μαζί, χορεύαμε. Τα δωμάτια πολύ καλά, τρίκλινα. Μόνο οι υπεύθυνες έμεναν μόνες τους, τα δωμάτια τους έβλεπαν προς το δρόμο ενώ τα δικά μας έβλεπαν προς το «Μαρίκα Ηλιάδη». Ωραία ντουζ, ντουλάπες.

Είχε και την ανθρώπινη πλευρά αλλά είχε και μεγάλη δυσκολία και κούραση. 18 χρονών να δουλεύεις 8 ώρες στις κλινικές, σε γυναικολογικά και μαιευτικά τμήματα και μετά μαθήματα. Η φοίτηση ήταν πολύ οργανωμένη. Μαθαίναμε ανατομία και φυσιολογία πολύ καλά. Οι καθηγητές ήταν πολύ αυστηροί και τρέμαμε μήπως δεν

απαντήσουμε σωστά στις ερωτήσεις τους. Πηγαίναμε στον Ευαγγελισμό για εκπαίδευση στα παθολογικά τμήματα. Στο Συγγρού για τα αφροδίσια νοσήματα. Πηγαίναμε στο Περιστέρι στα κοινοτικά πολυιατρεία για να βοηθάμε. Παίρναμε το τραμ μέχρι Αμπελοκήπους, μετά το λεωφορείο και μας πήγαινε στο Περιστέρι. Εκεί παίρναμε πιέσεις σε έγκυες, ακούγαμε παλμούς, εξετάζαμε. Κάναμε ουσιαστική κλινική εκπαίδευση. Ήταν έτοιμη μια μαία να βγει στο αγροτικό να δουλέψει μόνη της, όταν τελείωνε η φοίτηση της στη σχολή μαιών. Μέχρι και περιποίηση νεκρού μαθαίναμε γιατί στο γυναικολογικό τμήμα, που υπήρχε στο ισόγειο, μπορούσε να συμβεί θάνατος κάποιας ηλικιωμένης γυναίκας. Έπρεπε να περιποιηθούμε τη νεκρή. Έλεγε η προϊσταμένη «ετοιμάστε την».

Εμείς μικρά κορίτσια ήμασταν. Πηγαίναμε στη σχολή από τα σπίτια μας χωρίς να ξέρουμε τι μας περιμένει. Ήταν παιδιά από σπίτια που ήξεραν πως θα φάνε, πως να συμπεριφερθούν αλλά και παιδιά που δεν ξέρανε τίποτα. Ήταν άγριες εποχές τότε. Καθόμασταν στα μεγάλα τραπέζια που είχαν και είχαμε μια κυρία επικεφαλής που ήταν σαν να πούμε των δημοσίων σχέσεων. Αυτή μας μάθαινε πως να συμπεριφερθούμε, πως θα φάμε, που να βάλουμε το πιρούνι και που το μαχαίρι, πως θα σηκωθούμε, πως θα μασάμε. Μας μάθαιναν δηλαδή καλούς τρόπους. Μπορεί να φαίνονταν υπερβολικά τότε όλα αυτά αλλά όλη αυτή η εκπαίδευση με βοήθησε σε όλη μου τη ζωή. Ήξερα να αντιμετωπίσω τα πάντα. Άλλωστε η μαία ανήκε στην καλή κοινωνία γι' αυτό έπρεπε να ξέρει καλούς τρόπους. Έμαθα πως να μιλάω, πως να κάθομαι. Ποτέ δεν μιλάγαμε στον ενικό μέσα στο μαιευτήριο. Ακόμα και στη συμμαθήτριά σου μίλαγες στον πληθυντικό. Στη γυναίκα από την ώρα που έμπαινε μέχρι την ώρα που έβγαινε πάντα μιλάγαμε στον πληθυντικό.

Οι γυναίκες είχαν την ίδια περιποίηση είτε ήταν κυρία της Α΄ θέσης, είτε ήταν άπορη. Η κυρίες της Α΄ θέσης τότε δεν ήταν νεόπλουτες, ήταν άνθρωποι των χρημάτων και των αξιωμάτων, πραγματικοί αριστοκράτες. Όλη η καλή κοινωνία της Αθήνας ερχόταν εκεί να γεννήσει γιατί ήταν όλοι οι καθηγητές. Βέβαια και στο Αλεξάνδρας υπήρχε ο Λούρος, καθηγητής της έδρας, αλλά και εμείς είχαμε καλούς καθηγητές.

Στην Γ΄ θέση ήταν άπορες γυναίκες, που ήταν όλα δωρεάν. Τα δωμάτια της Γ΄ θέσης είχαν 10 κρεβάτια. Οι θέσεις ξεκινούσαν από ΒΒ΄ που ήταν 3 κρεβάτια, ΒΑ΄ με 2 κρεβάτια, και μετά Α΄ θέση με 1 κρεβάτι αλλά μικρό δωμάτιο και τέλος LUX θέση με 1 κρεβάτι και το δωμάτιο είχε μπαλκόνι που έβλεπε στον κήπο. Ο τοκετός και όλη η παρακολούθηση γίνονταν ακριβώς όπως στην Α΄ θέση. Μόνο η ξενοδοχειακή υποδομή άλλαζε.

Τα μωρά ήταν στα δωμάτια δίπλα στις λεχώνες. Μόνο αν το μωρό είχε πρόβλημα το πήγαιναν στα πρόωρα. Στο τμήμα προώρων υπήρχε τότε εξαιρετικός καθηγητής, ο Μπαζιατέλης. Εκείνη την εποχή έζησε μωρό που ήταν πρόωρο και είχε χάσει κιλά με αποτέλεσμα να φτάσει τα 500gr. Εξαιρετικό τμήμα προώρων αλλά ήταν πολύ κουραστικό. Είχαμε πολλά μωρά, είχαμε και σύνδρομα Down, άλλα με λυκόστομα ή λαγόχειλο. Δεν μας έβαζαν από τα πρώτα έτη να πηγαίνουμε στα πρόωρα. Πήγαιναν οι πιο μεγάλες γιατί τα πρόωρα ήθελαν πολύ επιμέλεια.

Επίσης, δεν επιτρέπονταν καθόλου οι επισκέπτες. Από την ώρα που την άφηναν στα εξωτερικά ιατρεία, ούτε ρούχα δικά της, την γδύναμε και της δίναμε ρούχα, μια ρόμπα που κούμπωνε πίσω. Την ετοιμάζαμε, κάναμε όλη την προετοιμασία της επιτόκου και την ανεβάζαμε στην αίθουσα τοκετών. Μια υπεύθυνη πήγαινε να ενημερώσει τους δικούς της. Αφού γεννούσε πήγαινε στο δωμάτιο μαζί με το μωρό. Το επισκεπτήριο επιτρέπονταν 2-3 κάθε μεσημέρι αλλά περιορισμένα πόσοι θα έμπαιναν γιατί φαντάσου στην Γ΄ θέση με 10 κρεβάτια να έμπαιναν πολλά άτομα τι θα γινόταν. Καταρχήν είχε φύλακα στην είσοδο, δεύτερο φύλακα στην είσοδο του κεντρικού κτιρίου και τρίτο φύλακα πάνω στα χειρουργεία.

Πολλές φορές αν είχε πολλές επίτοκες στην αίθουσα τοκετών μας έλεγαν να τις κρατάμε στα εξωτερικά ιατρεία. Αν για παράδειγμα ήταν κάποιες με ερρηγμένο και δεν είχαν ακόμη συσπάσεις τις κρατάγαμε κάτω. Τους βάζαμε φωτόλουτρα. Το φωτόλουτρο ήταν ξύλινο σαν σαμάρι με σειρές από λάμπες. Το βάζαμε εις την επίτοκο, έμπαινε στην πρίζα, άναβαν οι λάμπες και από πάνω σκεπάζαμε την γυναίκα με ένα σεντόνι. Αυτό έκανε μια ζεστασιά για να προκαλέσει ωδίνες στην αρχή του τοκετού.

Μαζί με το φωτόλουτρο βάζαμε και ορρό με οξυτοκίνη. Κάποιες γυναίκες ρωτούσαν τι είναι αυτό. Μια φορά είπαμε σε μια γυναίκα ότι στο βάζουμε για να ζεσταθείς γιατί έκανε και πολύ κρύο. Μόλις τελείωσε το φωτόλουτρο μας λέει: Μπορείτε να το βάλετε και λίγο στον άντρα μου, που είναι έξω, για να ζεσταθεί;

Κάθε πρωί κάναμε πλύσεις στις λεχώνες με τη σκοραμίδα, ερχόταν η επικεφαλής να ελέγξει αν τα κάναμε σωστά. Αφού τακτοποιούσαμε τις λεχώνες παίρναμε τα μωρά για μπάνιο και τα δίνουμε για θηλασμό. Μετά τα παίρναμε να τα αλλάξουμε. Μετά είχαμε νοσηλεία. Ήταν ένα οχτάωρο γεμάτο. Αφού έτρωγαν οι λεχώνες πάλι παίρναμε τα μωρά για αλλαγμα. Χωρίζαμε τους θαλάμους, έβγαινε πρόγραμμα και όσον αφορά το ωράριο και όσον αφορά τις θέσεις.

Τα μωρά θήλαζαν σχεδόν όλα. Όλες θηλασμό, το πρωί στις 6, μετά στις 10, στις 2, στις 6 και το βράδυ στις 10. Κατά τη διάρκεια της νύχτας παίρναμε τα μωρά στην αλλαγή και αν έκλαιγαν τους δίνουμε τσάι. Ξένο γάλα δίνουμε όταν κάποιος δεν μπορούσε να θηλάσει ή υπήρχε κάποιο πρόβλημα.

Κάθε έτος είχε πρόγραμμα σπουδών. Για παράδειγμα στο 1ο έτος πηγαίναμε στα πολυιατρεία στο Περιστερί, στο 2ο έτος να πάμε στον Ευαγγελισμό. Όταν βγαίναμε από το μαιευτήριο για να πάμε στα άλλα νοσοκομεία φορούσαμε τη στολή από μέσα και από πάνω μια κάπα μπλε.

Μια φορά καθώς πηγαίναμε στον Ευαγγελισμό με τα πόδια από το Έλενας στη Βασ. Σοφίας στο ύψος του Μεγάλου Μουσικής με βλέπει από το απέναντι πεζοδρόμιο ένα παιδάκι και με αναγνώρισε. Αυτό το παιδί ήταν από την Κέρκυρα και μέναμε στο ίδιο σπίτι. Είχε μάλλον αυτισμό και οι γονείς του το είχαν στείλει στην Αθήνα σε ίδρυμα. Οι δασκάλες του τα είχαν βγάλει βόλτα και αυτό από το απέναντι πεζοδρόμιο και παρόλο που φόραγα τη στολή με αναγνώρισε. Διέσχισε την Βασ. Σοφίας και ήρθε και με αγκάλιασε. Αυτό θα μου μείνει ανεξίτηλο στην μνήμη μου.

Τα χρόνια της σχολής ήταν πολύ κουραστικά και στην αρχή μου φαίνονταν όλα βουνό. Επειδή όμως τα έκρυπα από τους γονείς μου και τους έλεγα ότι περνάω τέλεια το

πίστεψα κιόλας. Τα πόδια μου είχαν φουσκάλες, να περπατάς 8 ώρες πάνω κάτω και να είσαι συνεχώς υπό επιτήρηση. Τέσσερα χρόνια στη σχολή επί 365 ημέρες βγάλαμε όλη τη δουλειά, ακόμα και καθαριότητα κομοδίνων και κρεβατιών κάναμε, χωρίς να πληρωνόμαστε. Έτσι όμως μάθαινες σωστά τη δουλειά και μπορούσες να δουλέψεις μόνη σου.

Κάθε χρόνο δίναμε εξετάσεις στο τέλος της χρονιάς τα μαθήματα του χρόνου. Την τελευταία χρονιά τα πτυχιακά μαθήματα ήταν τα κυριότερα. Όταν μας έδιναν το πτυχίο μας καρφίτσωναν μια κονκάρδα στη στολή μας. Η κονκάρδα αυτή είχε τα αρχικά του μαιευτηρίου Μαρίκα Ηλιάδη και τα έτη φοιτήσεως μας στη σχολή. Έτσι ξεχώριζαν οι πτυχιούχες από τις μαθήτριες γιατί συνέχιζαν να φορούν τα ίδια ρούχα όσες έκαναν την πρακτική τους εκεί.

Αφού τελείωσα την φοίτησή μου έκανα ένα χρόνο πρακτική άσκηση στο Μαρίκα Ηλιάδη χωρίς πληρωμή, το 1960. Έπειτα έκανα 2 χρόνια αγροτικό στην Κέρκυρα σε αγροτικό ιατρείο. Τα αγροτικά ιατρεία είχαν μόλις οργανωθεί. Το προσωπικό του ιατρείου ήταν ένας γιατρός παθολόγος, μια νοσοκόμα διετούς φοιτήσεως και εγώ που ήμουν η μαία. Το διάστημα εκείνο γνώρισα και τον σύζυγό μου. Το ιατρείο ήταν σε ένα χωριό. Ο γιατρός ήταν από την περιοχή και δεν ερχόταν στο ιατρείο. Οι ασθενείς πήγαιναν στο σπίτι του. Μαζί με το γιατρό γυρίζαμε τα χωριά της Μέσης Κέρκυρας. Εγώ εξέταζα τις έγκυες γυναίκες .

« Η κονκάρδα της κας Γιολάντας »

Κάθε 15 ημέρες πήγαινα και τις έβλεπα. Έτσι αποκτούσαμε μια σχέση. Τις εξέταζα, τους έδινα οδηγίες, τι να τρώνε, τους έδινα μια λίστα με το τι έπρεπε να είχαν την ώρα του τοκετού. Όταν τους έπιαναν οι πόνοι έρχονταν και με έπαιρναν για να πάω να τις ξεγεννήσω στο σπίτι τους. Επειδή τις παρακολουθούσα από πριν ήξερα αν έπρεπε να πάνε στο νοσοκομείο ή μπορούσα να τις ξεγεννήσω στο σπίτι. Αν για παράδειγμα ήταν μια πρωτότοκη μεγάλη στην ηλικία δεν το ρίσκαρα. Την έστελνα στο νοσοκομείο. Το ίδιο έκανα και με τα ισχιακά.

Μια φορά θυμάμαι κατάλαβα ότι ήταν ισχιακό το μωρό τελευταία στιγμή, την ώρα που γένναγε. Με είδε η γυναίκα προβληματισμένη και μου λέει:

«Τι συμβαίνει;»

«Μας έρχεται με τα ποδαράκια», της λέω.

«Α, μην ανησυχείς», μου λέει, «και το άλλο έτσι ήρθε».

Άμα βλέπεις ενθουσιώδεις ανθρώπους, χωρίς γκρίνια, καλοπροαίρετους, κάθεσαι και εσύ και λες εδώ μαζί τους. Αυτοί οι καλοπροαίρετοι άνθρωποι σε ότι έχει σχέση με

αρρώστιες και ιατρική τα αντιμετωπίζουν στωικά και με θάρρος και πάνε πολύ καλύτερα από τους άλλους. Αυτής της γυναίκας της ξεγέννησα το δεύτερο παιδί της φυσιολογικά με ισχιακή προβολή αλλά και το πρώτο της με ισχιακή το είχε γεννήσει φυσιολογικά. Η Κέρκυρα είχε πολύ καλές μαίες. Αυτή τη μαία που είχε ξεγεννήσει τη θεία μου την ήξεραν στο Μαρίκα Ηλιάδη.

Οι περισσότερες γυναίκες γεννούσαν φυσιολογικά. Οι καισαρικές τομές ήταν ελάχιστες. Έκαναν εμβρυολκίες υψηλές και χαμηλές. Έβαζαν ορρό με οξυτοκίνη για να επισπεύσουν τον τοκετό και προς το τέλος αν οι ωδίνες ήταν πολύ δυνατές έδιναν λίγο πεθιδίνη. Οι γιατροί και κάποιες μαίες μεγάλες στην ηλικία έκαναν εξωτερικούς μετασχηματισμούς στα έμβρυα για να κατέβουν με το κεφάλι και να γεννηθούν φυσιολογικά.

Μετά το αγροτικό μου στην Κέρκυρα δούλεψα για 2 χρόνια στο χειρουργείο στο Αρεταίειο. Και εκεί τι δουλειά πατάγαμε! Αλλά και η μαία που ήταν προϊσταμένη μετά βίας καθόταν να κάνει τα γραπτά της. Ερχόταν ο ένας γιατρός θα πήγαινε μαζί του, ερχόταν ο άλλος.... Αυτή είχε υπ' ευθύνη της όλο το τμήμα. Οι γιατροί έβλεπαν την προϊσταμένη και τους έπιανε δέος, γιατί ήταν τόσες οι γνώσεις της, τόση η πείρα της, τόση η αφοσίωσή της που σου λέει εδώ είμαστε. Ήθελαν και αυτοί τη βοήθειά της. Αναφέρομαι σε όλες τις προϊσταμένες .

Άσε η ιεραρχία. Να κρατιέται η ιεραρχία σε ένα τέτοιο χώρο είναι ότι καλύτερο. Να σου εμπνέει εμπιστοσύνη η προϊσταμένη είναι ότι καλύτερο για τον εργαζόμενο, γιατί τη βλέπεις πως παλεύει. Να έβλεπες την προϊσταμένη στο χειρουργείο του Αρεταιείου θα έλεγες υπάρχει άλλος εργαζόμενος σαν και αυτήν; Να μην της ξεφεύγει τίποτα. Μέσα στο χειρουργείο δούλευαν η μαία που ήταν εργαλειοδότρια, οι 3 γιατροί και 1 αναισθησιολόγος. Αυτών των 5 ανθρώπων την έννοια είχε η προϊσταμένη. Προϊσταμένη κλείνω, μετράμε τις κομπρέσες, έτρεχε η προϊσταμένη. Τα εργαλεία που αποστειρώναμε στο χειρουργείο η προϊσταμένη είχε την ευθύνη να τα αποστειρώσει. Αλλά και εμείς δουλεύαμε. Αν έλειπε η προϊσταμένη την αντικαθιστούσε μια άλλη μαία πτυχιούχος.

Όση ευθύνη είχε ο γιατρός που χειρουργούσε, άλλη τόση είχε και η προϊσταμένη. Όλη την ευθύνη στα χέρια της. Μια φορά είχε χειρουργηθεί μια Κερκυραία για κάποιο γυναικολογικό πρόβλημα στο Μαρίκα Ηλιάδη. Ήταν και από καλή οικογένεια. Μετά το χειρουργείο δεν έπεφτε ο πυρετός. Την ξαναανοίγουν δεν βλέπουν τίποτα. Ο πυρετός όμως συνεχιζόταν. Πήγε στον Ερυθρό Σταυρό, την ανοίγουν και βλέπουν μια κομπρέσσα με τα αρχικά του Μαρίκα Ηλιάδη. Καταστράφηκε ο γιατρός, καταστράφηκε και η προϊσταμένη.

Στο Αρεταίειο έκανα καλές φιλίες και τον άντρα μου τον αγάπησαν. Σταμάτησα όμως να δουλεύω γιατί ο σύζυγός μου ήταν ειρηνοδίκης και έπαιρνε συνέχεια μεταθέσεις. Γυρίσαμε όλη την Ελλάδα. Το μετάνιωσα όμως γιατί μου άρεσε η δουλειά μου.

Όταν έμεινα έγκυος ήμασταν στον Πύργο Ηλείας γιατί εκεί είχε μετατεθεί ο άντρας μου. Αποφάσισα να το γεννήσω εκεί το μωρό για να το χαρούμε. Ο γιατρός που με παρακολουθούσε είχε μια κλινική στον Πύργο. Ένα βράδυ μου έσπασαν τα νερά. Ευπνάω τον άντρα μου και του λέω : «Σπάσαν τα νερά».

«Τώρα κοιμήσου», μου λέει, «που να βρούμε τέτοια ώρα υδραυλικό».

«Τα νερά του μωρού σπάσανε», του λέω.

Πετάγεται επάνω γρήγορα να πάμε στην κλινική. Πάμε εκεί, στην αρχή δεν είχα πόνους. Προς το απόγευμα ο γιατρός μου ανακοίνωσε ότι έπρεπε να κάνει καισαρική γιατί το παιδί ερχόταν με τα πόδια.

«Εγώ», του λέω, «με τόσες κολπικές εξετάσεις που μου έχεις κάνει από το πρωί και με ερρηγμένο, καισαρική τομή εδώ δεν κάνω». Εγώ που ήξερα πως γίνονταν οι καισαρικές θα καθόμουν σε αυτήν την κλινική για χειρουργείο; Εντωμεταξύ νάρκωση θα μου έδινε η γυναίκα του που δεν ήταν γιατρός.

«Αναλαμβάνεις την ευθύνη;» μου λέει.

«Εγώ από την μεριά μου θα κάνω ότι μπορώ να σε βοηθήσω», του λέω.

Έτσι γέννησα το πρώτο μου παιδί με ανώμαλη ισχιακή προβολή επί γλουτών. Δεν άφησα κανέναν να πιάσει το μωρό μου. Εγώ σηκώθηκα και του έκανα μπάνιο. Το δεύτερο μετά από αυτό που περάσαμε το γέννησα στο Αρεταίειο. Αυτό όμως 17 μηνών πέθανε από αιμολυσία. Του έλειπε ένα ένζυμο. Εκείνη την εποχή δεν κάναμε εξετάσεις για το ένζυμο αυτό, ούτε για μεσογειακή αναιμία. Μόνο παίρναμε ιστορικό μήπως κάποιος είχε πρόβλημα στην οικογένεια. Προσπάθησα να κάνω και άλλο παιδί, είχα 2 αποβολές και στο τέλος κατάφερα να γεννήσω άλλο ένα κοριτσάκι.

Οι γυναίκες πάντα με αντιμετώπιζαν με πολύ αγάπη, πολύ γλυκά. Είναι και στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Τώρα όταν είμαι στην Κέρκυρα και είναι η γιορτή του Αγ. Προκοπίου πάω σε ένα χωριό που ανήκε στο ιατρείο που υπηρετούσα. Έρχονται ηλικιωμένες πιο μεγάλες από εμένα και με χαιρετάνε με πολύ αγάπη. Είχα κοινωνική αποδοχή και στη δουλειά μου και παντού. Οι μαίες τότε ανήκαν στην καλή κοινωνία, ήταν εξέχοντα πρόσωπα. Λυπάμαι που δεν συνέχισα να δουλεύω και να προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε κάθε γυναίκα που είχε ανάγκη.

5.2. Συνέντευξη Δεύτερη

Ονομάζομαι Ελισάβετ Φραγκούλη. Γεννήθηκα στην Κόρινθο και είμαι 78 χρονών. Σπούδασα μαία στη σχολή μαιών του ΕΛΕΝΑ «Βιργινία Σκυλίτση» από το 1956 έως το 1959. Ήθελα πολύ να γίνω μαία. Πέραγα έξω από το παλιό νοσοκομείο, έβλεπα τις νοσοκόμες και έκλαιγα. Τόσο πολύ ήθελα να μπω σε αυτόν τον κλάδο. Ο πατέρας μου είχε πεθάνει στον πόλεμο του '40 και η μητέρα μου έμεινε χήρα στα 25 της χρόνια. Αρχηγός της οικογένειας έγινε η γιαγιά μου. Η μητέρα μου όταν της είπα ότι ήθελα να γίνω μαία δεν μου αρνήθηκε, αν και τα κορίτσια εκείνη την εποχή δεν σπούδαζαν. Ευτυχώς ούτε και η γιαγιά μου έφερε αντίρρηση. Γενικά η μητέρα μου δεν μου έλεγε όχι σε ότι ήθελα να κάνω. Μόνο για τον άντρα μου έφερε αντίρρηση. Δεν τον ήθελε γιατί ήταν απλός χωροφύλακας ενώ εγώ ήμουν μαία σπουδαγμένη.

«Δύο γιατροί θέλουν να σε παντρευτούν και εσύ κοτζάμ μαία θα πάρεις τον αγράμματο;», μου έλεγε.

Στη γειτονιά που μεγάλωσα, όταν πήγαινα στο Γυμνάσιο, είχε νοικιάσει το διπλανό σπίτι μια πρακτική μαία. Αυτή έκανε την σπουδαία στη γειτονιά. Και όλοι όμως την είχαν σε υπόληψη. Θυμάμαι τον μανάβη που γύριζε με το κάρο στις γειτονιές, είχε κρυμμένα τα καλύτερα λαχανικά για την μαία. Εμείς παίρναμε από το σωρό. Ίσως αυτό να με επηρέασε και ήθελα τόσο πολύ να γίνω μαία.

Στη σχολή ήμασταν εσώκλειστες. Μια φορά την εβδομάδα είχαμε έξοδο. Είχαμε στέρηση εξόδου σαν τιμωρία για κάτι που είχαμε κάνει. Υπήρχε μεγάλη αυστηρότητα. Οι διδάσκουσες πολύ αυστηρές και η διευθύνουσα του μαιευτηρίου πολύ κακιά. Ξαφνικά παρουσιαζόταν το βράδυ για να μας κάνει έλεγχο στη βάρδια. Κάθε εξάμηνο δίναμε εξετάσεις και παράλληλα υπηρεσία στο μαιευτήριο. Η υπηρεσία έπρεπε να βγει. Δεν είχε άλλο προσωπικό. Εμείς βγάζαμε όλη τη δουλειά. Στο γυναικολογικό και στις λεχωίδες υπήρχαν 2 ή 3 πρακτικές νοσοκόμες που μας βοηθούσαν. Εμείς πλέναμε τις γυναίκες, αυτές έπαιρναν την σκοραμίδα να την αδειάσουν και να την πλύνουν.

Κάναμε όλες τις βάρδιες. Στην πρωινή βάρδια ξεκινάγαμε με πλύσιμο των λεχωίδων, γενική καθαριότητα, αλλαγή σεντονιών. Μετά τα μωρά να τα πλύνουμε, ζύγισμα, τα δίναμε για θηλασμό. Τα μωρά τα είχαν δίπλα τους οι λεχώνες. Μόνο το βράδυ τα παίρναμε εμείς στο θάλαμο. Μια νύχτα έκλαιγε ένα μωρό, το πήρα, το τάισα και μετά το πήρα αγκαλιά και κάθισα πίσω από την πόρτα. Άπλωσα τα πόδια μου σε ένα σκαμπό και με το μωρό αγκαλιά κοιμήθηκα, κοιμήθηκα κάνα τέταρτο, εικοσάλεπτο. Πώς δεν μου έπεσε το μωρό από τα χέρια; Αν με έπαιρναν χαμπάρι θα με έδιωχναν από τη σχολή. Όπως σου είπα υπήρχε αυστηρός κανονισμός. Μας έλεγαν ότι η μαία έχει αξιοπρέπεια. «Ποτέ να μην γίνετε σαν τις νοσηλεύτριες. Ποτέ να μην καταδεχθείτε να κοιτάτε τα χέρια και τις τσέπες για φιλοδώρημα. Ποτέ δεν θα απλώσετε χέρι για να πάρετε φιλοδώρημα». Μια συμφοιτήτρια μας την έδιωξαν από την σχολή επειδή ένας πατέρας της έδωσε λεφτά μετά τον τοκετό της γυναίκας του. Αυτή την αρχή την ακολούθησα πιστά σε όλη μου τη ζωή. Ούτε στην πρακτική άσκηση που έκανα αλλά

και 4 χρόνια που έκανα το αγροτικό μου στην επαρχία δεν καταδέχθηκα να πάρω λεφτά.

Στο τέλος για να πάρουμε το πτυχίο μας δίναμε εξετάσεις εφ' όλης της ύλης. Ότι είχαμε κάνει σε όλα τα εξάμηνα. Είχαμε πεθάνει στο διάβασμα. Μάθαμε πολύ καλά νοσηλευτική και μαιευτική. Στις εξετάσεις του πτυχίου εμένα μου έτυχε η δίδυμος κύηση. Καθόμασταν όλες στο αμφιθέατρο και μια-μια κατέβαινε και καθόταν απέναντι από τον καθηγητή. Μούσκεμα τα χέρια από το άγχος. Άρχισα να λέω για την δίδυμο κύηση, είχε ο καθηγητής μπροστά του το χαρτί, βλέπω με κόκκινο σημείωσε το δεκάρι. Την μαιευτική την έπαιζα στα δάχτυλα.

«Η κα Ελισάβετ και η κα Γιολάντα με τις συμφοιτήτριες τους στο αμφιθέατρο του μαιευτηρίου Μαρίκα Ηλιάδη»

Τα χρόνια της σχολής πέρασα ωραία. Η διαμονή μας ήταν πολύ ωραία, τα δωμάτια πολύ καλά. Το μοναδικό πρόβλημα που είχα ήταν με τα φαγητά. Είμαι γενικά περίεργη με τα φαγητά και αυτά που μας έδιναν δεν μπορούσα να τα φάω. Ειδικά τα κρέατα. Αν καταλάβαιναν ότι δεν έτρωγα το φαγητό μου θα με τιμωρούσαν. Έτσι λοιπόν κρυφά όλες οι κοπέλες έπαιρναν από μια κουταλιά από το φαγητό μου στο πιάτο τους για να

αδειάσει το δικό μου. Μου έφερναν τυριά και ψωμάκια από την κλινική που έδιναν στις λεχώνες και έτσι άντεξα. Λόγω αυτού του προβλήματος που είχα με το φαγητό προσπάθησε η μητέρα μου και μέσω μιας γιατρού που ήταν γνωστή μας κατάφερα να έρθω στο νοσοκομείο της Κορίνθου για να κάνω την πρακτική μου άσκηση για 1 χρόνο.

Και σε αυτόν τον ένα χρόνο ακολούθησα τις αρχές που μας είχαν μάθει στη σχολή: Η μαία δεν χρηματίζεται αλλά δουλεύει με αξιοπρέπεια. Ήμουν τόσο ευσυνείδητη που μια φορά ένας μπαμπάς μου έφερε ένα κουτί γλυκά, χαρούμενος καθώς ήταν, και εγώ τα πέταξα από το παράθυρο. Οι μαίες που δούλευαν στο νοσοκομείο με κορόιδευαν:

«Βρε Ελενίτσα στη ψάθα θα πεθάνεις»

Με φώναζαν Ελενίτσα γιατί είχα τελειώσει τη σχολή του ΕΛΕΝΑ. Μέχρι και η γιατρός που ήταν διευθύντρια της μαιευτικής κλινικής δεν με χώνευε γιατί δεν πήγαινα με τα νερά της.

Όταν τελείωσα την πρακτική μου πήγα να κάνω το αγροτικό μου στα χωριά της Πρέβεζας. Η περιοχή λεγόταν Λάκκα Σουλίου και η έδρα του αγροτικού ιατρείου ήταν σε ένα χωριό που λεγόταν Παπαδάτες και εξυπηρετούσα όλα τα χωριά της περιοχής. Στο ιατρείο δούλευε ένας γιατρός, μια νοσοκόμα και εγώ.

Αν σου πω τι τρέλα έκανα. Ξεκίνησα να πάω να κάνω το αγροτικό μου σε ένα ξένο τόπο, μια κοπέλα 23 χρονών, με το λεωφορείο, χωρίς να έχω συνεννοηθεί με κανέναν. Είχα θάρρος τότε. Το λεωφορείο έφτασε νύχτα, κατέβηκαν όλοι οι επιβάτες, εγώ δεν είχα που να πάω μέσα στο σκοτάδι. Με πλησιάζει μια κυρία και μου λέει: «Είσαι η μαία;». Για καλή μου τύχη είχε έρθει ο γιατρός με την γυναίκα του, οι οποίοι είχαν μάθει ότι θα ερχόμουνα, να με πάρουν. Εκείνο το βράδυ με φιλοξένησαν στο σπίτι τους. Ήταν καλοί άνθρωποι και οι δυο τους και με βοήθησαν πολύ τα δυόμισα χρόνια περίπου που έμεινα εκεί. Εγώ είχα τέτοια ανεμελιά που ξεκίνησα να πάω στην Πρέβεζα χωρίς να έχω κανονίσει με κάποιον, να πάρω ένα τηλέφωνο να συνεννοηθώ.

Σε εκείνη την περιοχή πέρασα δύσκολα χρόνια. Γυρίζαμε με το γιατρό τα χωριά, αυτός έβλεπε τα δικά του περιστατικά και εγώ παρακολουθούσα τις έγκυες. Δουλειά, όχι αστεία. Τα βράδια να περνάς μέσα από τα δάση, τα βουνά, να πηγαίνεις στα σπίτια, στα τσοπανόσπιτα, για να ξεγεννάς. Και βέβαια με τα πόδια! Τι τράβηξα...δεν είχε ρεύμα, ούτε τηλέφωνο, τίποτα. Με το λυχνάρι ξεγεννούσα, γίνονταν το πρόσωπό μου μαύρο από την κάπνα. Όταν άρχιζαν οι πόνοι της γέννας έρχονταν ο άντρας της επιτόκου να με ειδοποιήσει να πάω. Τους έλεγα όμως ο άντρας να ερχόταν μαζί με μια άλλη γυναίκα γιατί πιο παλιά είχαν επιτεθεί σε μια μαία. Ξεκινάγαμε με τα πόδια από το ένα χωριό στο άλλο.

Θα σου διηγηθώ κάποια περιστατικά που μου έτυχαν εκεί. Μια μέρα πάω για τοκετό στο Χάλασμα, μια περιοχή έξω από τους Παπαδάτες. Έμεναν έξω από το χωριό γιατί είχαν πρόβατα. Καλά την ξεγέννησα, ο τοκετός όλα καλά. Η υστεροτοκία τίποτα. Δεν έβγαινε με τίποτα ο πλακούντας. Έχανε συνέχεια αίμα η γυναίκα. Εγώ ήξερα να κάνω δακτυλική αποκόλληση του πλακούντα αλλά δεν επιτρεπόταν χωρίς την παρουσία γιατρού. Έτσι έλεγε ο νόμος. Λέω λοιπόν του άντρα της πήγαινε στο διπλανό χωριό να τηλεφωνήσεις να έρθει ο γιατρός. Περίμενα, περίμενα, ούτε ο άντρας της γύρισε, ούτε ο γιατρός ερχόταν. Έφτασε μεσημέρι. Η πίεση της γυναίκας είχε πέσει στο 5. Τρελάθηκα. Και εκείνη την ημέρα έβρεχε τόσο πολύ!!! Εγώ δεν άντεχα να περιμένω άλλο. Η γυναίκα θα πέθαινε... . Ήμασταν εκεί 3-4 γυναίκες. «Γρήγορα», λέω, «φτιάχτε ένα φορείο με 2 ξύλα και κουβέρτες για να προλάβουμε έστω και μερικά βήματα του γιατρού».

Πράγματι στα μισά του δρόμου συναντήσαμε το γιατρό. Γονατίσαμε εκεί έξω στο δρόμο, είχα γάντια αποστειρωμένα και έκανα την αποκόλληση του πλακούντα. Την πλάκωσα μετά στις μητροσυσπαστικές ενέσεις. Την πήγαμε σε ένα σπίτι στο κοντινότερο χωριό και ευτυχώς τη σώσαμε τη γυναίκα. Και να βρέχει συνέχεια. Όλοι είχαμε γίνει μουσκίδι.

Θες να σου πω τώρα που ήταν ο σύζυγός της; Είχε πάει στο καφενείο και έπαιζε χαρτιά. Κατά τις 12 θυμήθηκε να πάρει τηλέφωνο τον γιατρό. Τόσο αναισθητός ήταν.

Να του λες ότι η γυναίκα σου κινδυνεύει να πεθάνει τρέξε να φωνάξεις το γιατρό και αυτός να χαρτοπαίζει. Αν δεν ερχόταν ο γιατρός θα την έκανα μόνη μου την αποκόλληση του πλακούντα αλλά θα με τιμωρούσαν γιατί ο νόμος το λέει ξεκάθαρα ότι πρέπει να γίνεται παρουσία γιατρού. Δεν μπορούσα όμως να αφήσω την γυναίκα να πεθάνει. Άγριες συνθήκες επικρατούσαν τότε.

Σε ένα χωριό πριν το Θεσπρωτικό πάω να ξεγεννήσω μια τριτότοκο. Εξέταξα τη γυναίκα και έπιανα δύο σκληρά πράγματα στο κεφάλι του μωρού και καταλάβαινα ότι ήταν μεγάλο το κεφάλι. Η ώρα πέρναγε και η διαστολή του τραχήλου δεν προχωρούσε.

«Σηκωθείτε», λέω, «πάμε στην Άρτα στο νοσοκομείο».

Πάμε στο νοσοκομείο, διαπιστώνουν και οι γιατροί το ίδιο με εμένα. Στο κεφάλι υπήρχαν δύο σκληρά τέρατα. Την βάζουν πάνω στο μπουμ, αλλά το κεφάλι ήταν τόσο μεγάλο που δεν μπορούσαν να της κάνουν εμβρυουλκία. Αναγκαστικά θρυμματίσαν το κεφάλι, γέμισε κάτω ένα υγρό σαν τον τραχανά, γιατί ήταν υδροκέφαλο. Τα δύο κερατάκια τα έβαλαν στη φορμόλη. Ήταν τερατογένεση.

Σε ένα άλλο χωριό της Πρέβεζας, Πολυστάφυλο λεγόταν, από κάτω έβλεπες τον Αχέροντα ποταμό. Με φωνάζουν να πάω για ένα τοκετό και ευτυχώς πήγα μαζί με τον γιατρό γιατί ήταν μακριά και ο γιατρός είχε ένα μικρό αυτοκινητάκι. Μέχρι να φτάσουμε είχε γεννήσει η γυναίκα αλλά είχε ακατάσχετη αιμορραγία. Την είχαν σκεπάσει με μια κουβέρτα από τρίχες κατσίκας και κανείς δεν είχε καταλάβει ότι είχε αιμορραγία. Έκανα γρήγορα δακτυλική αποκόλληση του πλακούντα και την έσωσα τη γυναίκα.

Είχα μεγάλη στενοχώρια στα χωριά της Πρέβεζας γιατί οι πεθερές δεν με άφηναν να κάνω τη δουλειά μου. Σε κάθε οικογένεια η πεθερά ήταν ο δικτάτορας. Αυτή έκανε κουμάντο. Μίλαγαν αρβανίτικα μάλλον και δεν τους καταλάβαινα. Έλεγαν στην επίτοκο μην την ακούς αυτή, είναι μικρή, δεν ξέρει. Τι να έκανε η γυναίκα, άκουγε την πεθερά της. Εκεί λοιπόν δεν την έβαζαν την επίτοκο στο κρεβάτι. Άναβαν το τζάκι και ας ήταν Ιούλιος, Αύγουστος, έβαζαν κουβέρτες μπροστά στο τζάκι, φόραγαν στην

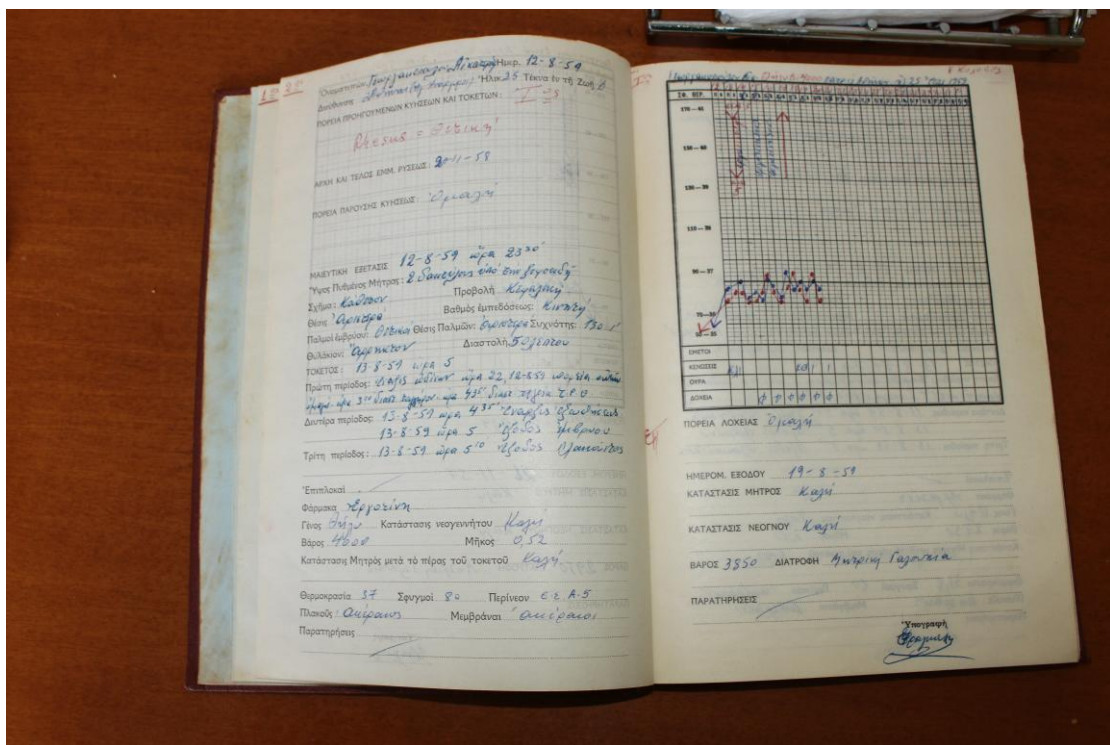
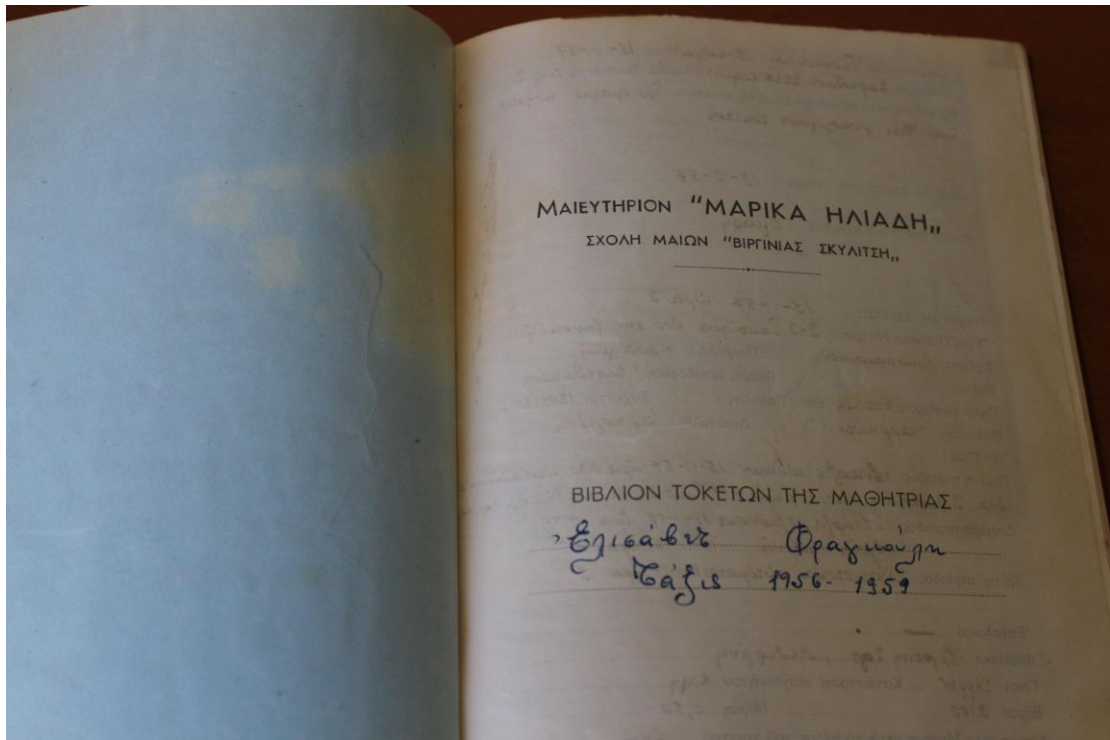
επίτοκο μαύρες χοντρές κάλτσες, μαύρα ρούχα, μαύρη μαντίλα, την κουκούλωναν, κρέμαγαν κάτι σκοινιά από το ταβάνι και έπιαναν την γυναίκα από τις μασχάλες, ώστε όρθια αυτή από το βάρος να βγει το μωρό. Όπως εμείς στην Αθήνα βάζαμε φωτόλουτρα για να έρθουν οι ωδίνες στις επίτοκες, έτσι και αυτές άναβαν το τζάκι και έντυναν με χοντρά ρούχα τις γυναίκες ώστε με τη ζέστη να δυναμώσουν οι πόνοι. Ήταν ένας τρόπος εμπειρικής ιατρικής.

Μια τελευταία φορά που μου το έκανε αυτό μια πεθερά φωνάζω το σύζυγο και του λέω: Με φωνάξατε να κάνω τον τοκετό, θα σκύβω εγώ κάτω μπροστά στο τζάκι(;), ούτε να εξετάσω την γυναίκα δεν μπορώ. Εγώ φεύγω, ας την ξεγεννήσει η μάνα σου”.

Έτσι υποχώρησε η πεθερά. Ξαπλώνω την γυναίκα, την ξεγεννάω, όλα καλά. Το πρόβλημα ήρθε μετά. Μόλις βλέπει ότι έκανε πάλι κορίτσι, ήταν το τέταρτο αυτό, την πιάνει ψυχολογικά μια αιμορραγία, πάει να μου πεθάνει η γυναίκα. Η πεθερά της ήθελε αγόρι. «Θα με σκοτώσει η πεθερά μου», έλεγε και ξανάλεγε. «Βρε γυναίκα μου», της έλεγα, «μην κάνεις έτσι. Δεν έχεις τέσσερα παιδιά, τρία έχεις. Θα το πάρω εγώ, θα το πάρω εγώ», της έλεγα.

Μέχρι να την συνεφέρω είδα και έπαθα. Της έδωσα φάρμακα να της σταματήσει η αιμορραγία. Μετά το κοριτσάκι το βάφτισα εγώ. Ο σύζυγός της έκανε στην άκρη την μάνα του και μου λέει: «Εσύ θα το βαφτίσεις το μωρό και θα αφήσεις το όνομά σου στο χωριό μας». «Εγώ επειδή είμαι από την Κόρινθο θέλω να τιμήσω τον Απ. Παύλο, γι’ αυτό θα την βγάλω Παυλίνα», του λέω. «Όχι, το όνομά σου», μου λέει. «Τότε θα τη βγάλω το όνομα της γιαγιάς μου , Δέσποινα». «Όχι, το όνομά σου», επέμενε αυτός. Επέμενε τόσο πολύ που τελικά την έβγαλα Ελισάβετ. Αυτός ήταν και ο ντελάλης του χωριού. Εκείνη την εποχή είχαν ντελάλη στα χωριά, που έβγαινε και ανακοίνωνε τα νέα.

«Ακούστε , ακούστε. Θα μείνει το όνομα της μαίας της Ελισάβετ στο χωριό μας. Τιμή μας...» και φώναζαν όλοι από κάτω.

«Το βιβλίο τοκετών της κας Ελισάβετ Φραγκούλη»

Τα δύομιση χρόνια που έμεινα εκεί πολύ συχνά ερχόταν η μητέρα μου και έμενε μαζί μου γιατί οι ηπειρώτες ήταν κουτσομπόληδες και κακοί άνθρωποι. Πήγαίνα στην

Πρέβεζα να πληρωθώ και το μάθαιναν όλα τα χωριά της περιοχής. Μικρή κοπελίτσα εγώ, με κοίταζαν πονηρά. Ένα βράδυ όταν είχα πρωτοπάει προσπαθούσαν κάποιοι άντρες να μπουν μέσα στο σπίτι μου. Ευτυχώς γάβγισε το σκυλί της γειτόνισσας και έτσι έφυγαν. Την επόμενη μέρα φώναξα το διοικητή της αστυνομίας από το διπλανό χωριό, ο οποίος ήταν από ένα χωριό της Κορινθίας. Ήρθε αυτός, έδειξε ότι ήμασταν πατριώτες και έτσι κάθισαν ήσυχα. Είχαν πολύ φτώχεια στην Πρέβεζα. Πήγαιναν αυγά στην εκκλησία για να πάρουν κεριά.

Την ημέρα που δολοφόνησαν τον Κένεντι, 22 Νοεμβρίου 1963, έφυγα από τα χωριά της Πρέβεζας και ήρθα για έξι μήνες στο Δερβένι, να συνεχίσω το αγροτικό μου. Στο Δερβένι υπήρχε υγειονομικός σταθμός που είχε λίγα κρεβάτια και έκανα τοκετούς είτε εκεί είτε στα σπίτια των γυναικών.

Μετά το Δερβένι πήγα για ένα, ενάμισι χρόνο σε ένα χωριό της Τρίπολης. Το χωριό το έλεγαν Κάψα, μετά την Τρίπολη, που πάμε για Λεβίδι. Και εκεί είχα στην επίβλεψη μου 5-6 χωριά. Πήγαινα και μαζί με το γιατρό αλλά πήγαινα και μόνη μου γιατί ήθελα να παρακολουθώ σωστά τις έγκυες αλλά και τις λεχώνες που είχα ξεγεννήσει. Πάλι ποδαράτη πήγαινα. Συγκοινωνία δεν υπήρχε, ούτε αυτοκίνητο, τίποτα. Το χειμώνα μέσα στο χιόνι με τα πόδια. Δεν φοβόμουν τίποτα. Έπαιρνα την τσάντα μου, πήγαινα μισή ώρα δρόμο και άκουγα τα τακούνια μου στην άσφαλτο. Ούτε σκυλιά φοβόμουν, ούτε τίποτα.

Μετά τα 4 χρόνια αγροτικού στην ύπαιθρο δούλεψα σαν ελεύθερος επαγγελματίας στην Κόρινθο για 5-6 μήνες. Έκανα τοκετούς στα σπίτια. Τότε γεννούσαν πολλές ακόμα στα σπίτια τους. Τι έκανα και εγώ τότε; Είχα άγνοια κινδύνου. Ξεγέννησα ένα κοριτσάκι φυσιολογικά στο σπίτι 7.500 κιλά!!!...το ζύγισμα το κάναμε με την παλάτσα. Ήταν το δεύτερο παιδί της γυναίκας. Γεννήθηκε και ήταν μωρό 4 μηνών. Τώρα είναι μια κοπέλα πολύ ψιλή. Τώρα που τα σκέφτομαι λέω πως τα έκανα εγώ αυτά. Είχα θάρρος. Ήμουν όμως και πολύ καλά καταρτισμένη. Πας εσύ τώρα μόνη σου σ' ένα χωριό, σ' ένα αγροτικό σπίτι, μέσα στα σκοτάδια, χωρίς φως, τηλέφωνο, χωρίς γιατρό να ξεγεννήσεις; έπαιρνα την τσάντα μου και πήγαινα. Τι να μάθετε εσείς τώρα με μόνο

6 μήνες πρακτική που κάνετε; Και χωρίς να κάνετε αγροτικό; Αλλά εμείς μένοντας μέσα στις σχολές των μαιευτηρίων είχαμε πολύ καλή πρακτική εκπαίδευση από τον πρώτο χρόνο. Και στη θεωρητική εκπαίδευση όμως δεν υστερούσαμε. Μάθαμε μαιευτική και νοσηλευτική πολύ καλά. Καλή ανατομία, φυσιολογία, δερματολογία... Όλοι οι μεγάλοι καθηγητές της εποχής μας έκαναν μάθημα και θεωρητικό και πρακτικό.

Όλες τις γυναίκες τις ξεγεννούσαμε φυσιολογικά. Τα ισχιακά φυσιολογικά. Καισαρικές τομές δεν γίνονταν συχνά τότε. Μόνο σε απόλυτη ένδειξη. Το εγκάρσιο γίνονταν καισαρική. Όλα τα άλλα φυσιολογικά. Δεν μου έτυχε επιλόχειος πυρετός ποτέ και θνησιμότητα μηδέν. Τις παρακολουθούσα σωστά στην διάρκεια της εγκυμοσύνης τους και όταν ήταν εγκάρσιο τους έλεγα να πάνε στο νοσοκομείο για καισαρική τομή. Αλλά και μετά τον τοκετό πήγαινα και τις έβλεπα, βοήθαγα στο θηλασμό.

Το 1965 διορίστηκα στο ΙΚΑ Κορίνθου, ήμουν γραμματέας επιτροπής που πέρναγαν οι ασφαλισμένοι. Και σε αυτή την θέση δούλεψα με ευσυνειδησία και ακολούθησα τις αρχές που μας είχαν μάθει στη σχολή μαιών. Ουδέποτε χρηματίστηκα. Με έπιαναν στο διάδρομο για να μου δώσουν χρήματα για να περάσουν από την επιτροπή. Εγώ ποτέ δεν τα έπαιρνα αλλά με αυτά που τους έλεγα τους έκανα και έκλαιγαν. Εγώ ποτέ δεν έχω παραβεί τον όρκο μου. Μου έφερναν λαχανικά, πατάτες, χόρτα, αυγά αλλά λεφτά δεν πήρα ποτέ. Αντίθετα, έδινα λεφτά, εγώ και η Αγγελική, που ήταν και αυτή γραμματέας. Όταν ήταν κάποιος πολύ φτωχός φώναζα: «Αγγελική, κανόνισε».

Έβγαινε ο ασθενής από την επιτροπή, έβγαινε και η Αγγελική έξω, του έδινε χρήματα και μετά μοιραζόμασταν το ποσό που είχαμε δώσει. Τέτοιοι υπάλληλοι ήμασταν εμείς τότε.

Σχόλαγα στις 2 αλλά εγώ έφευγα 3-3:30. Έπαιρνα τους φακέλους στο σπίτι μου, τα ετοιμάζα για να είναι έτοιμα τα χαρτιά. Την επόμενη μέρα τα ταχυδρομούσα πρωί-πρωί για να μην καθυστερήσουν οι φτωχοί άνθρωποι να πάρουν τη σύνταξή τους. Εμένα

τώρα μου έκοψαν κατά λάθος και τη δική μου σύνταξη και του άντρα μου γιατί τα χαρτιά ήταν στοιβαγμένα 3 μήνες στο πρωτόκολλο και για να κάνω δουλειά έπρεπε να κλαφτώ σε μια υπάλληλο που ευτυχώς ήταν ευσυνείδητη.

Εγώ έχω τη συνείδησή μου ήσυχη. Βγαίνω στην πόλη με το κεφάλι ψηλά. Ποτέ δεν αδίκησα. Γυναίκες και άντρες που βοήθησα στο ΙΚΑ όταν με βλέπουν με ευχαριστούν.

Σαν μαία είχα μεγάλη κοινωνική αναγνώριση και αποδοχή. Στα χωριά που δούλεψα τα κορίτσια με είχαν σαν πρότυπο. Τα φορέματα, τους γιακάδες που φόραγα, τα μαλλιά μου που είχα καρέ, κοίταζαν να με αντιγράψουν. Οι πάντες με κοίταζαν, στην εκκλησία που πήγαινα, στα σπίτια για τοκετούς κοίταζαν τι φόραγα για να με αντιγράψουν.

Πρώτη θέση μου έδιναν στο λεωφορείο πάντα. Μου έφερναν τρόφιμα, λαγούς. Είχα κάνει και πολλές φιλίες. Επειδή ήμουν σημαντικό πρόσωπο στα χωριά με συζήταγαν και με κουτσομπόλευαν. Ότι έκανα, όπου πήγαινα, το μάθαινε όλο το χωριό.

Είχα και πολλά προξενιά. Με προξενεύανε όλοι. Είχαν λυσσάξει. Είχα μια φίλη στο χωριό στην Πρέβεζα που αγαπούσε το δάσκαλο του χωριού. Η μάνα όμως του δασκάλου ήθελε να παντρέψει εμένα με το γιό της. Να πάρει ο γιός της τη βλάχα; όχι ήθελε να πάρει τη μαία. Διέδωσε στο χωριό ότι θα παντρευτώ με το γιό της. Το μαθαίνει η φίλη μου και θύμωσε μαζί μου γιατί την κορόιδευα. Τόσο πολύ τρελαινόταν η μάνα του μαζί μου που την κόρη της την έκανε μαία. Εγώ τελικά παντρεύτηκα τον χωροφύλακα που δεν ήθελε η μητέρα μου. Έκανα δύο παιδιά, ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Τα γέννησα φυσιολογικά. Έζησα καλή ζωή με τον σύζυγό μου.

Όχι μόνο στα χωριά αλλά και στην Κόρινθο με αντιμετώπιζαν σαν ανώτερη. Είχα πολύ ζήλια και κουτσομπολιό. Με παραφύλαγαν να δουν τι κάνω και που πάω. Ο Θεός με βοήθησε και μου πήγαν όλα καλά. Είχα καλή σταδιοδρομία.

5.3. Συνέντευξη τρίτη

Ονομάζομαι Αργυρώ Ρέμμα, είμαι 60 χρονών. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στο Σοφικό Κορινθίας. Ήθελα να σπουδάσω δασκάλα αλλά δεν πέρασα στις εξετάσεις. Η αρραβωνιαστικιά του αδελφού μου μού μίλησε για τη σχολή μαιών, όπου οι κοπέλες σπούδαζαν εσώκλειστες και δεν χρειάζονταν χρήματα από τους γονείς. Επιπλέον επειδή ήμασταν εσωτερικές δεν θα ανησυχούσαν και οι γονείς μου. Έτσι έδωσα εξετάσεις και πέρασα στη σχολή μαιών του Αλεξάνδρας.

Σπούδασα από το 1976 έως το 1979. Κάναμε όλες τις βάρδιες στο μαιευτήριο και παράλληλα παρακολουθούσαμε μαθήματα. Οι εκπαιδευτριες μας ήταν πολύ αυστηρές. Έπρεπε να ήμασταν με καθαρή στολή, ατσαλάκωτες, τα κρεβάτια μας τέλεια στρωμένα και τα δωμάτιά μας περιποιημένα. Στα δωμάτια μέναμε από 4 μέχρι 8 κοπέλες. Αναγκαζόμουνα να διαβάζω μέσα στην τουαλέτα μέχρι τις 3 τα ξημερώματα για να μην ενοχλώ τις άλλες κοπέλες. Άδεια εξόδου είχαμε Τρίτη, Πέμπτη και Σαββατοκύριακο από τις 4 μέχρι τις 10 το βράδυ αλλά αφού είχαν πάρει έγκριση από τον κηδεμόνα μας για να μπορούμε να παίρνουμε άδεια.

Στα 3 χρόνια της σχολής έκανα 21 τοκετούς. Σε έβαζαν να κάνεις τον τοκετό και έπρεπε να βγάλεις ένα αρτιμελές μωρό χωρίς να πάθει ρήξεις η γυναίκα. Οι καθηγητές και οι εκπαιδευτριες μας παρακολουθούσαν. Στον πρώτο τοκετό που έκανα όλα πήγαν καλά. Θυμάμαι ότι με έχουν τραβήξει φωτογραφία με το μωρό αγκαλιά. Ήταν το 1978.

Τους πρώτους 7 τοκετούς τους έκανα χωρίς περινεοτομή. Στον όγδοο τοκετό έκανα περινεοτομή και έραψα. Ο κανόνας ήταν στις πρωτοτόκες να κάνουμε περινεοτομή, στις πολύτοκες όχι. Οι ισχιακές προβολές ιδιαίτερα σε δευτερότοκες και πολύτοκες γίνονταν φυσιολογικά. Χρησιμοποιούσαμε σχεδόν σε όλες τις επίτοκες οξυτοκίνη για να επισπεύσουμε τον τοκετό. Κολπική εξέταση δεν κάναμε εμείς οι μαθήτριες αλλά ούτε και οι εκπαιδευτριες μας έκαναν. Εξετάζαμε τη γυναίκα από το ορθό για να

βρούμε τη διαστολή. Εκείνη την εποχή φοβούνταν τις λοιμώξεις γι' αυτό κολπικά εξέταζαν τις γυναίκες μόνο οι καθηγητές αφού πρώτα τις είχαμε πλύνει με αντισηπτικά.

Το 1980 έκανα 1 χρόνο πρακτική άσκηση στο νοσοκομείο Κορίνθου χωρίς πληρωμή. Έκανα την παρακολούθηση των επιτόκων και τους τοκετούς μόνη μου. Τότε στο νοσοκομείο γίνονταν πολλοί τοκετοί . Όλα τα έκανα μόνη μου παρόλο που ήμουν ακόμη μαθήτρια. Το 1981 πήρα το πτυχίο μου και ενώ ήμουν έτοιμη να κάνω το

αγροτικό μου σε ένα χωριό της ορεινής Κορινθίας, ψηφίστηκε νόμους που καταργούσε το αγροτικό.

Διορίστηκα αμέσως στο νοσοκομείο αλλά σε θέση νοσηλεύτριας γιατί δεν υπήρχε κενή θέση για μαία. Έτσι δούλεψα σαν νοσηλεύτρια για 7 μήνες. Από το 1981 έως το 1983 αναγκάστηκα να πάρω άδεια άνευ αποδοχών λόγω 4 αποβολών που είχα. Τελικά μπόρεσα να γεννήσω φυσιολογικά αλλά με πολλά προβλήματα στην εγκυμοσύνη. Έκανα 2 παιδιά και τα 2 τα γέννησα φυσιολογικά.

Από το 1983 διορίστηκα μόνιμη μαία στο νοσοκομείο. Είχαμε πολύ δουλειά. Είχαμε τόσους πολλούς τοκετούς που ένα οχτάωρο δεν βγαίναμε από την αίθουσα τοκετών . Στο τμήμα λεχωίδων δεν υπήρχαν μαίες, ήμασταν όλες στην αίθουσα και ξεγεννάγαμε. Στην απογευματινή και νυχτερινή βάρδια ήταν 1 μαία μόνη της και εκτελούσε 8 με 10 τοκετούς. Όμως από το 1986 οι τοκετοί οι τοκετοί σιγά-σιγά άρχισαν να μειώνονται. Όλο και περισσότερες γυναίκες προτιμούσαν να πηγαίνουν στα ιδιωτικά μαιευτήρια της Αθήνας.

Το επάγγελμά μου μου αρέσει πολύ. Τώρα είμαι προϊσταμένη της μαιευτικής κλινικής στο νοσοκομείο Κορίνθου. Οι γυναίκες που έχω ξεγεννήσει με θυμούνται και με χαιρετούν στο δρόμο με αγάπη. Στην Αρχαία Κόρινθο που μένω όλες οι γυναίκες έρχονται σε μένα για οποιοδήποτε γυναικολογικό ή μαιευτικό πρόβλημα τους προκύψει για να ζητήσουν τη συμβουλή μου. Η πεθερά μου ήταν πολύ υπερήφανη που ήμουν μαία. Σε όλους έλεγε με καμάρι ότι η νύφη μου είναι μαία. Οι γυναίκες που με γνωρίζουν με κοιτάζουν με θαυμασμό.

5.4.Συνέντευξη τέταρτη

Ονομάζομαι Κανέλλα Ζαφειροπούλου -Τσώτου. Είμαι 85 χρονών και κατάγομαι από την Κόρινθο. Ο πατέρας μου είχε εμπορικό κατάστημα στο κέντρο της Κορίνθου, το οποίο δούλευε μαζί με τη μητέρα μου. Το κατάστημα πήγαινε καλά και κάναμε μεγάλη περιουσία κινητή και ακίνητη. Εκείνη την εποχή όσα κορίτσια τελείωναν το σχολείο

γιατί δεν ήταν και πολλά, ειδικά στην επαρχία, παντρεύονταν. Δεν σπούδαζαν. Οι γονείς μου ήθελαν εγώ και η αδελφή μου να δουλέψουμε στο μαγαζί. Δεν ήθελαν να ακούσουν για σπουδές. Η αδελφή μου ενώ ήταν πολύ έξυπνη και πολύ καλή μαθήτρια δεν πήγε κόντρα στη θέληση του πατέρα. Έμεινε να δουλέψει στο κατάστημα παρόλο που ήθελε να σπουδάσει μαθηματικά που της άρεσαν πολύ. Ο λόγος του πατέρα ήταν νόμος.

Εγώ όμως είμαι πολύ πεισματάρη, αν βάλω κάτι στο μυαλό μου θα τα κάνω. Ήθελα να γίνω νηπιαγωγός αλλά δεν μου έδινε λεφτά για να σπουδάσω ο πατέρας μου. Τότε μια φίλη μου μού είπε για τη σχολή μαιευτικής όπου μπορείς να σπουδάσεις μαία χωρίς χρήματα γιατί ήσουν οικότροφη. Έτσι ξεκίνησα χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών μου να πάω να δώσω εξετάσεις στη σχολή μαιών του Δημόσιου Μαιευτηρίου που μετέπειτα ονομάστηκε «Μαιευτήριο Αλεξάνδρα». Ευτυχώς πέρασα τις εξετάσεις και ξεκίνησα το 1949 τις σπουδές μου χωρίς καμία οικονομική βοήθεια από τους γονείς μου, οι οποίοι συνέχισαν να μην συμφωνούν και να είναι αντίθετοι με την απόφασή μου να πάω να σπουδάσω. Στα τρία χρόνια που σπούδασα στην Αθήνα δεν μου έστειλαν ποτέ χρήματα. Η μητέρα μου πίστευε ότι θα μπλέξω στην Αθήνα και θα γυρίσω πίσω με 3 παιδιά.

Η σχολή μαιών ήταν 3 χρόνια σπουδές κατά τη διάρκεια των οποίων κάναμε θεωρητικά μαθήματα αλλά παράλληλα δουλεύαμε και στο μαιευτήριο. Μετά τα 3 χρόνια έπρεπε να κάνουμε 1 χρόνο πρακτική άσκηση και 1 χρόνο αγροτικό στην επαρχία. Λόγω έργων ανέγερσης του μαιευτηρίου η σχολή είχε μεταφερθεί στο μαιευτήριο «Έλενα». Τις 20 τελευταίες μου μέρες στη σχολή εγκαινιάστηκε το «Αλεξάνδρα» και μεταφερθήκαμε εκεί.

Τα χρόνια των σπουδών μου ήταν δύσκολα. Ξεκίνησα μόνη μου από την επαρχία, ένα κορίτσι 18 χρονών αλλά η επιμονή μου ήταν τόσο μεγάλη που ήθελα να τα καταφέρω μόνη μου. Το πείσμα μου το κληρονόμησα από τον πατέρα μου που και αυτός ήταν σκληρός άνθρωπος. Οι κανόνες της σχολής ήταν πολύ αυστηροί. Ήμασταν οικότροφες και είχαμε έξοδο 2 φορές την εβδομάδα για 3 ώρες. Έπρεπε να γυρίσουμε στην ώρα

μας το βράδυ γιατί αλλιώς είχαμε στέρηση εξόδου. Και έξοδο που είχαμε μήπως μπορούσαμε να πάμε κάπου χωρίς λεφτά? Θυμάμαι ότι εγώ μαζί με μια κοπέλα που κάναμε πιο πολύ παρέα ξεκινούσαμε με τα πόδια από το μαιευτήριο και φτάναμε στο σταθμό των λεωφορείων για να πάρουμε σταφύλια που μου έστελναν οι γονείς μου ή κάτι φαγώσιμο. Λεφτά δεν έστελναν ποτέ.

Εγώ και τα 3 χρόνια της σχολής δούλευα συνέχεια στην αίθουσα τοκετών και έτσι έμαθα να κάνω τοκετούς πολύ καλά. Είχα καθηγητή τον Νικόλαο Λούρο, μεγάλη μορφή της μαιευτικής επιστήμης στην Ελλάδα. Ήταν πολύ αυστηρός με εμάς τις μαθήτριες. Δεν μας επέτρεπε να κάνουμε κολπική εξέταση στις επίτοκες γιατί εκείνη την εποχή φοβόντουσαν τις λοιμώξεις. Μας μάθαιναν να βρίσκουμε τη διαστολή του τραχήλου από το ορθό. Θυμάμαι τον Λούρο να μας λέει ότι αν έβλεπε μαθήτρια να κάνει κολπική εξέταση θα την έδιωχνε από τη σχολή. Το να βρεις όμως τη διαστολή από το ορθό είναι δύσκολο αλλά καμία δεν τόλμαγε να παρακούσει τις εντολές του καθηγητή.

Τελείωσα τις σπουδές το 1951. Τον ένα χρόνο πρακτικής άσκησης τον έκανα στο νοσοκομείο Κορίνθου γιατί οι γονείς μου επέμεναν να γυρίσω πίσω, γιατί όπως σου είπα φοβόντουσαν μήπως μπλέξω στην Αθήνα. Στο νοσοκομείο της Κορίνθου τότε δούλευαν δύο μαίες μόνο και αυτές δεν ήξεραν και πολλά πράγματα. Ίσως να ήταν πρακτικές. Τους τοκετούς τους κάναμε μόνες μας. Τους γιατρούς τους φωνάζαμε μόνο αν κάτι δεν πήγαινε καλά. Εγώ παρόλο που έκανα πρακτική έκανα μόνη μου βάρδιες και τοκετούς εννοείται. Τότε έμαθα να κάνω κολπική εξέταση γιατί όπως σου είπα στην Αθήνα εξετάζαμε τις γυναίκες μόνο από το ορθό. Στη διάρκεια μιας βάρδιας είχα μια επίτοκο την οποία εξέταζα από το ορθό αλλά δεν μπορούσα με τίποτα να βρω τη διαστολή. Μόνη μου ήμουν, βοήθεια από πουθενά δεν μπορούσα να ζητήσω παρά μόνο από το γιατρό. Αναγκάστηκα λοιπόν να τον καλέσω. Μόλις αυτός ήρθε και του είπα τι πρόβλημα είχα άρχισε να μου φωνάζει που τον ενόχλησα για κάτι τόσο ασήμαντο.

«Έλα εδώ», μου είπε «να σου μάθω κολπική και να με φωνάζεις μόνο για σοβαρά περιστατικά». Με το που έκανα κολπική βρήκα αμέσως τη διαστολή και στενοχωρήθηκα που ντροπιάστηκα στο γιατρό.

Μετά την πρακτική άσκηση έπρεπε να κάνω το αγροτικό μου σε κάποιο χωριό. Η έδρα μου ήταν το Σοφικό αλλά ήμουν υπεύθυνη για 9 χωριά: Σοφικό, Κόρφος, Αγγελόκαστρο, Χιλιομόδι, Ξυλοκέριζα, Εξαμίλια, Ρυτό κ.α. Μου άρεσε όμως και αντί για ένα χρόνο δούλεψα εκεί 5 χρόνια.

Ήξερα ποιες ήταν οι έγκυες γυναίκες και πέρναγα από τα σπίτια τους για να δω αν είναι καλά, να τους δώσω οδηγίες για την διατροφή τους, να μην κάνουν βαριές δουλειές. Στο Σοφικό χτύπαγαν πεύκα για να πάρουν το ρετσίνι οπότε τις συμβούλευα να μην κουβαλούν το ρετσίνι στην πλάτη οι έγκυες. Στον Κόρφο δεν υπήρχαν πολλές έγκυες γιατί οι άντρες τους ήταν ναυτικοί. Έπρεπε όμως μια φορά το μήνα να πηγαίνω στον πρόεδρο του χωριού για να δίνω το παρόν. Ο Κόρφος μου άρεσε γιατί ήταν ένα χωριουδάκι παραθαλάσσιο και έτρωγα φρέσκα ψάρια.

Τα 5 αυτά χρόνια έμενα σε ένα δωματάκι στο Σοφικό. Οι γυναίκες του χωριού αλλά και στα υπόλοιπα χωριά που πήγαινα με προμήθευαν από όλα τα καλά, φαγητά, πίτες, αυγά και έτσι δεν μαγείρευα σχεδόν ποτέ. Με είχαν σε υπόληψη, με σέβονταν και με αγαπούσαν όλοι στα χωριά. Όταν ανέλαβα υπηρεσία στα χωριά του νομού Σολυγείας και κυρίως στα πιο απομονωμένα χωριά με κοίταζαν με μισό μάτι και με αποκαλούσαν «πουτούρ» που είναι αρβανίτικη βρισιά. Εγώ τότε ήμουν νέα, ψηλή και όμορφη, βαφόμεν και ντυνόμουν μοντέρνα και οι γυναίκες φοβόντουσαν ότι θα τους πάρω τους άντρες τους γι' αυτό με έβριζαν και ήταν επιφυλακτικές απέναντι μου. Όταν όμως με γνώρισαν και βλέποντας πόσο καλή ήμουν στη δουλειά μου άλλαξαν συμπεριφορά.

Γιατρός μαιευτήρας στα χωριά αυτά δεν υπήρχε, μόνο ένας παθολόγος. Εγώ ήμουν υπεύθυνη για τις εγκύους και τους τοκετούς. Ξεγένναγα μόνη μου τις επίτοκες στα σπίτια τους. Έβαζα ορρό με οξυτοκίνη στις γυναίκες και όλες τις ξεγένναγα φυσιολογικά ακόμα και τις ισχιακές προβολές. Μόνο μια γυναίκα έστειλα στο

νοσοκομείο Κορίνθου για να γεννήσει με καισαρική τομή γιατί το σχήμα του μωρού ήταν εγκάρσιο και όπως ξέρεις δεν μπορεί με τίποτα να γεννηθεί φυσιολογικά. Η γυναίκα αυτή, Μαρία θυμάμαι την έλεγαν, δεν ήθελε με τίποτα να κάνει καισαρική. Ήθελε να την ξεγεννήσω εγώ στο σπίτι όπως και στους προηγούμενους τοκετούς της. Με χίλια ζόρια πείστηκε ότι έπρεπε να πάει στο νοσοκομείο. Στα πέντε χρόνια όμως μόνο μια καισαρική χρειάστηκε να γίνει.

Σ' ένα χωριό λίγο πιο πάνω από το Σοφικό, το Ρητό, δεν με φώναζαν ποτέ να ξεγεννήσω τις γυναίκες τους. Αυτές γένναγαν μόνες τους. Μια μέρα όμως αναγκάστηκαν να με φωνάξουν γιατί γέννησε μια γυναίκα το τέταρτο παιδί της και δεν έβγαινε το ύστερο. Με φώναξαν μετά από μια μέρα και όπως καταλαβαίνεις η γυναίκα είχε χάσει πολύ αίμα, ήταν κάτωχρη και σε πολύ άσχημη κατάσταση. Αν είχαν λίγο ακόμα αργήσει να με φωνάξουν θα πέθαινε από αιμορραγία. Μόλις έφτασα της έβαλα αμέσως ορρό και έκανα δακτυλική αποκόλληση του πλακούντα. Την έσωσα τη γυναίκα από βέβαιο θάνατο. Από τότε άρχιζαν να με φωνάζουν για να ξεγεννάω τις έγκυες στο Ρητό αλλά εγώ όμως δεν ήθελα να πολυπηγαίνω. Έτσι κάθε φορά που με φώναζαν έλεγα ότι είχα άλλο τοκετό για να μην πηγαίνω εκεί.

Δεν μου πέθανε καμία γυναίκα και κανένα μωρό σ' αυτά τα 5 χρόνια που δούλεψα μόνη μου στα χωριά του δήμου Σολυγείας. Χρήματα δεν ζήταγα. Μου έδιναν όσα ήθελαν και ότι ήθελαν. Αν δεν είχαν χρήματα μου έδιναν υλικά αγαθά. Συνήθως μου έδιναν παραπάνω χρήματα από αυτά που περίμενα. Είχα μια λίστα με τις άπορες γυναίκες των χωριών. Αυτές τις ξεγένναγα δωρεάν, δεν έπαιρνα τίποτα από αυτές. Θυμάμαι ότι έκανα και δύο παρθενορραφές για να βοηθήσω τις γυναίκες να παντρευτούν. Κρίμα ήταν να μείνουν ανύπαντρες από μια απεισκευιά της νιότης τους.

Ήθελα να μείνω και άλλο σ' αυτά τα χωριά, μου άρεσα η ζωή εκεί και η δουλειά μου αλλά γνώρισα τον άντρα μου, ο οποίος ήθελε να μείνουμε στην Κόρινθο. Έτσι ήρθα να δουλέψω ως μαία στο νοσοκομείο Κορίνθου. Στο νοσοκομείο ήμουν εγώ και άλλη μια μαία. Δουλεύαμε μια μέρα η μία, μια μέρα η άλλη. Εμείς κάναμε τους τοκετούς. Οι

γιατροί ήταν και αυτοί λίγοι και έρχονταν να ξεγεννήσουν μόνο την προσωπική τους πελατεία, επί πληρωμή φυσικά. Διευθύντρια στην μαιευτική κλινική του νοσοκομείου ήταν η Μαρκέλλου. Είχε και ιδιωτική κλινική δικιά της και στο νοσοκομείο έφερνε μόνο όσες χρειάζονταν καισαρική τομή γιατί δεν είχε χειρουργείο στην κλινική της. Όλες τις άλλες γυναίκες τις ξεγεννούσαμε εμείς οι μαίες. Παράλληλα συνέχιζα να κάνω τοκετούς στα σπίτια όσων γυναικών ήθελαν στην Κόρινθο.

Ήμουν καλή και αγαθή με τους γιατρούς. Δεν ανεχόμουν όμως το άδικο και το παράνομο. Πολλές φορές ερχόμουν σε προστριβή μαζί τους αν μου έλεγαν να κάνω κάτι παράνομο.

Στα τόσα χρόνια που δούλεψα δεν είδα γυναίκα να χρειάζεται επείγουσα καισαρική. Τώρα έχει παραγίνει το κακό με τις καισαρικές. Εμείς καισαρική βάζαμε μόνο τα εγκάρσια και κάποιες με μεγάλη αιμορραγία. Αυτές όμως ήταν πολύ μικρό ποσοστό. Όλες τις άλλες τις ξεγεννούσαμε φυσιολογικά. Πριν ένα χρόνο περίπου έκανα χειρουργείο καταρράκτη στο μάτι μου. Την ώρα που ήμουν μέσα στο χειρουργείο άκουσα κάποιον να βρίζει και να φωνάζει στις νοσηλεύτριες γιατί έπρεπε να βάλει γρήγορα μια καισαρική τομή γιατί θα πέθαινε η γυναίκα. Έβαλα τα γέλια γιατί στα τόσα χρόνια δεν είχα δει γυναίκα να πεθαίνει γιατί δεν έκανε καισαρική τομή.

Εγώ γέννησα και τα τρία μου παιδιά φυσιολογικά. Έβαλα μόνη μου στον εαυτό μου ορρό με οξυτοκίνη για να με πιάσουν οι πόνοι γιατί είχα παράταση 20 ημερών και οι πόνοι δεν έλεγαν να αρχίσουν. Έβαζα τον ορρό και αμέσως με έπιαναν οι πόνοι. Τώρα μια μέρα παράταση να έχει η γυναίκα της κάνουν καισαρική. Δούλευα μέχρι τον 9ο μήνα με την κοιλιά τούρλα και μετά από 1 μήνα ξαναγυρίζαμε στη δουλειά. Ευτυχώς που είχα τη μάνα μου και την πεθερά μου να με βοηθάνε με τα παιδιά γιατί όπως σου είπα εφημερεύαμε μέρα παρά μέρα.

Στα χωριά που δούλεψα αλλά και εδώ στην Κόρινθο οι γυναίκες με σέβονταν και με αγαπούσαν. Η μαία ήταν σημαντικό πρόσωπο όπως ο δάσκαλος, ο αστυνόμος. Σε όλα μου τα χρόνια δούλεψα σκληρά, σαν σκύλα. Όταν έβλεπα μια γυναίκα ετοιμόγεννη

έπεφτα με τα μούτρα στη δουλειά. Έκανα τα πάντα για να γεννήσει η γυναίκα φυσιολογικά, για παράδειγμα έβαζα ορρό με οξυτοκίνη, έκανα αεροπλανάκι στον τράχηλο, έκανα περινεοτομή, κριστέλερ. Ήταν μια πρόκληση για μένα ο τοκετός. Έβγαλα πολλά λεφτά στην καριέρα μου και αυτό μου άρεσε γιατί ήθελα να αποδείξω στον πατέρα μου ότι ήμουν ικανή, πετυχημένη, αυτοδημιούργητη. Ήθελα να του αποδείξω ότι τελικά και χωρίς τα λεφτά του εγώ τα κατάφερα μόνη μου.

Όταν ήμουν 52 χρονών δήλωσα παραίτηση και βγήκα στη σύνταξη γιατί στενοχωρήθηκα με την μια μου κόρη. Πήγε να σπουδάσει και μου έφερε γαμπρό. Στενοχωρήθηκα τόσο πολύ γιατί δεν ήξερα από που κρατάει η σκούφια του. Εμείς σαν οικογένεια ανήκαμε στην καλή κοινωνία της Κορίνθου, είχαμε μεγάλη περιουσία και λεφτά. Η κόρη μου είχε προξενιά από καλές οικογένειες της πόλης μας που τους ξέραμε αλλά αυτή μας έφερε έναν ξένο. Την επόμενη μέρα από τον γάμο της εγώ πήγα στον πρόεδρο του νοσοκομείου και του ανακοίνωσα ότι βγαίνω στη σύνταξη. Αυτός ξαφνιάστηκε και προσπάθησε να με μεταπείσει λέγοντας μου ότι είμαι ακόμα νέα, ότι μπορώ να δουλέψω ακόμα και να μην κάνω βιαστικές κινήσεις. Εγώ όμως ήμουν αποφασισμένη.

Στην δουλειά μας πρέπει αν έχεις υπομονή, να μην λες πολλά και να αποφεύγεις τα κουτσομπολιά. Να προσέχεις τις γυναίκες και να τους μιλάς ωραία. Πρέπει να προσέχεις τους γιατρούς. Αυτοί μας βλέπουν σαν σκουλήκια, θέλουν να μας πατήσουν. Εμείς είμαστε υποδεέστερες από αυτούς. Κάνε υπομονή να περνάει ο καιρός. Αν και εγώ πολλές φορές μάλωνα μαζί τους αν έβλεπα να κάνουν κάτι μόνο για τα λεφτά. Εγώ δεν ήμουν η υπηρέτριά τους να κάνω ότι μου έλεγαν και να μην μιλάω αν έκαναν κάτι άδικο.

5.5.Συνέντευξη πέμπτη

Ονομάζομαι Λίτσα (Κονδύλω) Δημάκου και είμαι 75 χρονών. Κατάγομαι από το Φενεό (Σιβίστα), ένα χωριό της ορεινής Κορινθίας. Ο πατέρας μου είχε πάει μετανάστης στην Αμερική από 14 χρονών. Στα 33 του χρόνια γύρισε στον Φενεό, αγόρασε ένα νερόμυλο, ο οποίος λειτουργούσε σαν αλευρόμυλος και σαν νεροτριβή για να πλένουν τα χαλιά και τα ρούχα. Οι γονείς μου έκαναν 5 παιδιά.

Ο πατέρας μου ήθελε τα παιδιά του να μάθουν γράμματα. Για να πάω στο Δημοτικό σχολείο περπάταγα 1 ώρα πρωί και απόγευμα. Για το Γυμνάσιο περπάταγα μιάμιση ώρα. Ήθελα να σπουδάσω Γυμναστική Ακαδημία γιατί ήμουν καλή αθλήτρια. Ένας ξάδελφος του πατέρα μου όμως του είπε να μην με αφήσει να πάω γιατί εκεί σπουδάζουν μαζί αγόρια και κορίτσια και τα κορίτσια κυκλοφορούν με σορτσάκια. Έτσι την 1η χρονιά δεν έδωσα εξετάσεις. Την 2η χρονιά όμως μια συμμαθήτριά μου που σπούδαζε στη Πάντειο μου μίλησε για τη σχολή μαιών, όπου τα κορίτσια ήταν εσωτερικές και δεν χρειάζονταν να στέλνουν λεφτά οι γονείς. Εγώ δεν ήξερα τι ακριβώς κάνει η μαία. Η μητέρα μου ρώτησε μια φίλη της που ήταν στην Πάτρα και η κόρη της είχε γίνει μαία. Αυτή της είπε ότι ήταν καλά και βγάζει και πολλά λεφτά. Έτσι δέχτηκαν να δώσω εξετάσεις. Έδωσα εξετάσεις και πέρασα. Επιπλέον οι γονείς μου δεν ανησυχούσαν που θα ήμουν μόνη μου στην Αθήνα γιατί ήμασταν εσωτερικές.

Από το 1959 μέχρι το 1962 φοίτησα στη σχολή μαιών Βασίλισσας Φρειδερίκης, μετέπειτα σχολή Αλεξάνδρας. Το 1ο εξάμηνο κάναμε μόνο θεωρητικά μαθήματα. Από το 2ο εξάμηνο αρχίσαμε να πηγαίνουμε στο μαιευτήριο. Τότε πολλές κοπέλες δεν άντεξαν και έφυγαν. Εγώ για παράδειγμα το πρώτο που είδα όταν πήγα στο μαιευτήριο ήταν επιθανάτια καισαρική. Είχε πεθάνει η μητέρα και αμέσως της έβγαλαν το μωρό με καισαρική. Ευτυχώς το μωρό έζησε. Εγώ άντεξα γιατί ήμουν φτωχή κοπέλα από την επαρχία και δεν είχα άλλη επιλογή.

Στο μαιευτήριο σε κάθε τμήμα ήταν 1 μαθήτρια από 2ο εξάμηνο, μια από το 3ο και μία από το 4ο και μία υπεύθυνη, μαζί και οι εκπαιδευτριες μας. Υπήρχε ιεραρχία στις μαθήτριες. Αν μια μεγαλύτερη μαθήτρια μου έλεγε να κάνω κάτι εγώ έπρεπε να το κάνω.

Ένα μήνα δουλεύαμε όλο πρωί, 1 μήνα απόγευμα και 1 μήνα νύχτα και είχαμε να παρακολουθούμε και τα μαθήματα. Στο μαιευτήριο μαζί με εμάς υπήρχαν οι ειδικευόμενοι γιατροί, οι επιμελητές, οι υφηγητές και οι καθηγητές. Καθηγητή είχαμε τον Νικόλαο Λούρο. Ήταν πολύ καλός αλλά πολύ αυστηρός. Έπρεπε να ήμασταν ατσαλάκωτες, οι ποδιές μας, τα καπέλα μας.

Όμως σου είπα στη σχολή ήμασταν εσώκλειστες. Το πρωινό μας το παίρναμε 7-9 , 1-3 το μεσημεριανό φαγητό και 7-9 το βραδινό. Όταν ήμασταν νυχτερινή και πρωινή βάρδια είχαμε έξοδο το απόγευμα 4-8. Όταν ήμασταν απογευματινή βάρδια είχαμε έξοδο 8-12 το πρωί.

Οι γονείς δεν έστελναν λεφτά. Οι συνθήκες ήταν βάρβαρες για όλες τις κοπέλες. Όταν ήμασταν πρωινή βάρδια έπρεπε 7 παρά δέκα να παραλάβουμε τη βάρδια. Αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να έχουμε φάει το πρωινό μας και να έχουμε στρώσει τα κρεβάτια μας ατσαλάκωτα. Οι εκπαιδευτριες ήταν πολύ αυστηρές. Πέρναγαν να έκαναν έλεγχο αν είναι καλά στρωμένα τα κρεβάτια και έλεγαν «ακατάστατη κλίνη». Δεν μας επέτρεπαν να παίρνουμε τρόφιμα μέσα στη σχολή. Τα ρούχα μας με σάκους τα δίναμε για πλύσιμο και σιδέρωμα.

Τα δωμάτια ήταν δύο τετράκλινα και τα υπόλοιπα με οχτώ κλίνες. Μας μοίραζαν αλφαβητικά στα δωμάτια οπότε εγώ ευτυχώς ήμουν σε τετράκλινο. Το βράδυ 8 η ώρα τα φώτα έκλειναν και πήγαινα στις σκάλες για να διαβάσω γιατί οι άλλες κοπέλες μπορεί να ήθελαν να κοιμηθούν.

Στη σχολή μας εκμεταλλεύονταν. Εμείς βγάζαμε όλη τη δουλειά του μαιευτηρίου. Εμείς τα κάναμε όλα. Όμως έτσι μάθαμε και ήμασταν έτοιμες να πάμε να κάνουμε το αγροτικό μας όπου δουλεύαμε μόνες μας στην επαρχία.

Για να πάρεις το πτυχίο έπρεπε να περάσεις από επιτροπή γιατρών καθηγητών και μαιών που σου έκαναν ερωτήσεις. Ο Λούρος ρωτούσε για παράδειγμα είσαι στην επαρχία, δεν έχεις εργαλεία, έχεις μια γυναίκα με αιμορραγία. Τι κάνεις? Έκανε ερωτήσεις όχι θεωρητικές αλλά πρακτικές. Αν δεν απαντούσες σε έκοβε.

Το 1963 έκανα το αγροτικό μου στο νοσοκομείο Κορίνθου. Εκεί τότε δούλευαν 2 μαιές, η Ζαφειροπούλου -Τσώτου Κανέλλα και η Κατσώνη Κούλα.

Το 1964 διορίστηκα στον Υγειονομικό Σταθμό στο Δερβέني. Εκεί εργαζόταν ένας γιατρός παθολόγος με τον οποίο ποτέ δεν είχαμε αρμονικές σχέσεις γιατί πήρα τη θέση μιας άλλης μαιάς που ενώ η θέση της ήταν στην Γκούρα αυτή δούλευε στο Δερβέني. Δεν με ενδιέφερε όμως που δεν είχαμε καλή συνεργασία. Άλλωστε αυτός δεν μπορούσε να με βοηθήσει σε τίποτα στην δουλειά μου.

Δούλεψα στον Υγειονομικό σταθμό στο Δερβέني 21 χρόνια, από το 1964 μέχρι το 1985. Έκανα περίπου 15 τοκετούς το μήνα μόνη μου. Ο σταθμός διέθετε κλίνες και οι γυναίκες έμεναν 5 με 6 μέρες μετά τον τοκετό. Δεν χρησιμοποιούσα φάρμακα για να επισπεύσω τον τοκετό. Είχα υπομονή και περίμενα τη γυναίκα να γεννήσει. Περινεοτομή έκανα γιατί από τη σχολή μας είχαν μάθει να κάνουμε πάντα περινεοτομή. Τις ισχιακές προβολές τις έστελνα στο νοσοκομείο, εκτός αν έρχονταν έτοιμες για γέννα και δεν προλάβαιναν να φτάσουν στην Κόρινθο. Οι γυναίκες με συμβουλευόνταν και για γυναικολογικά προβλήματα, για θέματα αντισύλληψης, για να μείνουν έγκυες. Έκανα και παρθενορραφές. Διακοπές κυήσεων δεν έκανα γιατί από τον νόμο απαγορεύονταν. Βέβαια ήξερα μαιές που παρόλα αυτά έκαναν.

Όταν διορίστηκα στον υγειονομικό σταθμό έκανα και τοκετούς στα σπίτια των γυναικών που δεν ήθελαν να έρθουν στο σταθμό. Σταμάτησα να ξεγεννάω στα σπίτια γιατί συνέβη ένα άσχημο περιστατικό και παραλίγο να χάσω τη δουλειά μου. Ήταν στην αρχή της καριέρας μου όταν ξεγέννησα μια 5τόκο στο σπίτι της. Όλα πήγαν καλά. Μετά όμως από μερικές μέρες ο άντρας της πήγε και ζήτησε δανεικά από τον σύζυγό μου. Αυτός τους λυπήθηκε, φτωχοί άνθρωποι ήταν με πολλά παιδιά, και του έδωσε

χρήματα. Όταν όμως μετά από κάποιο διάστημα ο άντρας μου του ζήτησε να του επιστρέψει τα λεφτά, αυτός πήγε και μου έκανε μήνυση ότι του ζητάω χρήματα γιατί ξεγέννησα τη γυναίκα του. Κόντεψα τότε να απολυθώ. Από τότε σταμάτησα τους τοκετούς στα σπίτια και μόνο στο ιατρείο ξεγεννούσα. Και φυσικά ποτέ δεν πήρα χρήματα ή κάποιο δώρο που ήθελαν να μου κάνουν μετά από ένα τοκετό. Μόνο το μισθό μου έπαιρνα.

Στον υγειονομικό σταθμό δεν εξασκούσα μόνο τη μαιευτική αλλά έκανα και γενική ιατρική. Όταν δούλευες σε υγειονομικό σταθμό, από το 1968 καταργήθηκαν και έγιναν τα αγροτικά ιατρεία, μάθαινες και έκανες τα πάντα. Είχα ράψει τόσους τραυματίες από τροχαία ατυχήματα που συνέβαιναν στην εθνική προς Πάτρα. Ο δρόμος περνάει ακριβώς από πάνω από το Δερβέني και για πρώτες βοήθειες τους έφερναν εδώ. Αλλά και τα καλοκαίρια έρχονταν πολλοί Αθηναίοι για διακοπές στο Δερβέني έραβα πολλά τραύματα.

Μια μέρα θυμάμαι έρχεται ο δάσκαλος με ένα μαθητή. Τον είχε πιάσει από το αυτί και το αυτί του παιδιού είχε ξεκολλήσει. Έρχεται σε μένα και με παρακαλούσε να το ράψω. Ο γιατρός δεν αναλάμβανε και τον έστειλε στο νοσοκομείο στην Κόρινθο. Ο δάσκαλος ήταν από τα χωριά μου και με ήξερε. Μου λέει: « Αν με λυπάσαι ραφ' το ρε Λίτσα, πριν γυρίσουν οι γονείς του παιδιού από τα χωράφι ». Φοβόταν ότι θα έχανε τη δουλειά του. Το αυτί δεν είχε βγάλει αίμα και αφού δεν έχει αίμα δεν κολλάει. Τι να κάνω και εγώ παίρνω μικρό βελονοκάτοχο και ράμμα και το έραψα. Έρχεται σε 3 μέρες για να κάνω αλλαγή στο τραύμα και τι να δω! Είχε κολλήσει. Δεν το περίμενα. Όμως δεν έφταιγε ο δάσκαλος. Όπως μάθαμε αργότερα ο πατέρας του παιδιού ήταν μέθυσος και το τράβαγε από τα αυτιά και είχε ξεκολλήσει ξανά το αυτί του παιδιού.

Αναγκαζόμουνα να τα κάνω όλα γιατί ο κόσμος ήταν φτωχός τότε και δεν είχαν αυτοκίνητα να πηγαίνουν στο νοσοκομείο.

Άλλο περιστατικό που θυμάμαι ήταν ένα καλοκαίρι. Την ώρα που έκαναν μπάνιο ένας νεαρός έριξε τρία για να πιάσει ένα ψάρι αλλά τα δύο από τα τρία δόντια της

τρίαινας μπήκαν στο μάγουλο ενός παιδιού. Το φέρνουν το παιδί, να ουρλιάζει από τον πόνο. Και μέσα στο ιατρείο τυχαίνει να έχω την μητέρα του για να της κάνω μια ένεση. Αυτή άκουσε το παιδί που έκλαιγε και μου λέει: «Σαν να είναι ο Παντελής μου αυτός». «Όχι», της λέω, «που είναι ο Παντελής σου. Άντε σήκω τώρα να φύγεις, μην λες κουταμάρες». Τι να κάνω εγώ, ήθελε να βγάλουμε την τρίαινα με πολύ προσοχή για να μην του σπάσουμε τη γνάθο του παιδιού. Και να έχω γιατρό τότε ένα παιδαρέλι. Φωνάζω τον θείο του παιδιού και του λέω: Τρέξε να βρεις ένα σιδεροπρίονο. Και κόψαμε με το γιατρό την τρίαινα σιγά-σιγά και τραβήξαμε τα δόντια της. Μετά το έραψα φυσικά το τραύμα.

Τι να πρωτοθυμηθώ από τέτοια περιστατικά . Όταν είχαν πρωτοβγεί τα αλυσοπρίονα δεν ήξεραν να τα χειριστούν καλά και μου είχαν έρθει ένα σωρό που είχαν κοπεί. Όταν έφτιαχναν την Εθνική Οδό ήρθε ένας γείτονας μου που δούλευε εκεί που είχε κόψει το πόδι του με αλυσοπρίονο. Του έλεγα να πάει στο νοσοκομείο, αυτός δεν έφευγε με τίποτα. Πάμφτωχος, που να πήγαινε. Αναγκάστηκα να τον ράψω. Δεν τους έκανα όμως τοπική αναισθησία. Ούτε στις γυναίκες που ξεγένναγα. Αλλά τις γυναίκες αμέσως μετά τον τοκετό τις έραβα χωρίς να τους το πω και δεν το καταλάβαιναν γιατί οι μύες του περινέου είναι μωδιασμένοι. Όταν τους έλεγα ότι τελειώσαμε μου έλεγαν: «Δεν θα με ράψεις;» «Σας έραψα», τους έλεγα. Αυτόν όμως με το πόδι τον έραβα και τον ρώταγα «Πονάς;» «Ράβε, ράβε», μου απαντούσε αυτός. Μου έχει μείνει το ράβε, ράβε.

Ο γιατρός μου έλεγε ότι χαραμίζομαι και ότι έπρεπε να πάω να γίνω χειρουργός τόσο ωραία που έραβα.

Αλλά και παθολογικά περιστατικά αντιμετώπιζα. Όταν μια φορά έλειπε ο παθολόγος από το αγροτικό ιατρείο ήρθε ένας παππούς που δεν μπορούσε να ουρήσει και πονούσε. Αναγκάστηκα να του βάλω καθετήρα αν και στους άντρες δεν ήξερα. Μετά μου φίλαγε τα χέρια από ευγνωμοσύνη.

Εγώ απέκτησα δύο παιδιά, ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Και τα δύο τα γέννησα φυσιολογικά. Ο πρώτος μου τοκετός ήταν δύσκολος. Το μωρό ερχόταν με τα πόδια και

ήταν 3600 κιλά. Δυσκολεύτηκα αλλά το γέννησα φυσιολογικά . Ήμουν 30 χρονών. Ο καθηγητής Κασκαρέλης όταν την επόμενη μέρα πέρασε από το δωμάτιο μου έκανε παρατήρηση στον γιατρό μου που με είχε ξεγεννήσει φυσιολογικά. Του είπε: «Δεν έπρεπε να γίνει καισαρική τομή εδώ; Είναι 30 χρονών, 1τόκος, με ισχιακή προβολή και μεγάλο μωρό;». Ο γιατρός μου του απάντησε ότι είμαι μαία που έχω δουλέψει χρόνια και έχω ξεγεννήσει μόνη μου πολλές γυναίκες στην επαρχία και ήθελα να γεννήσω φυσιολογικά.

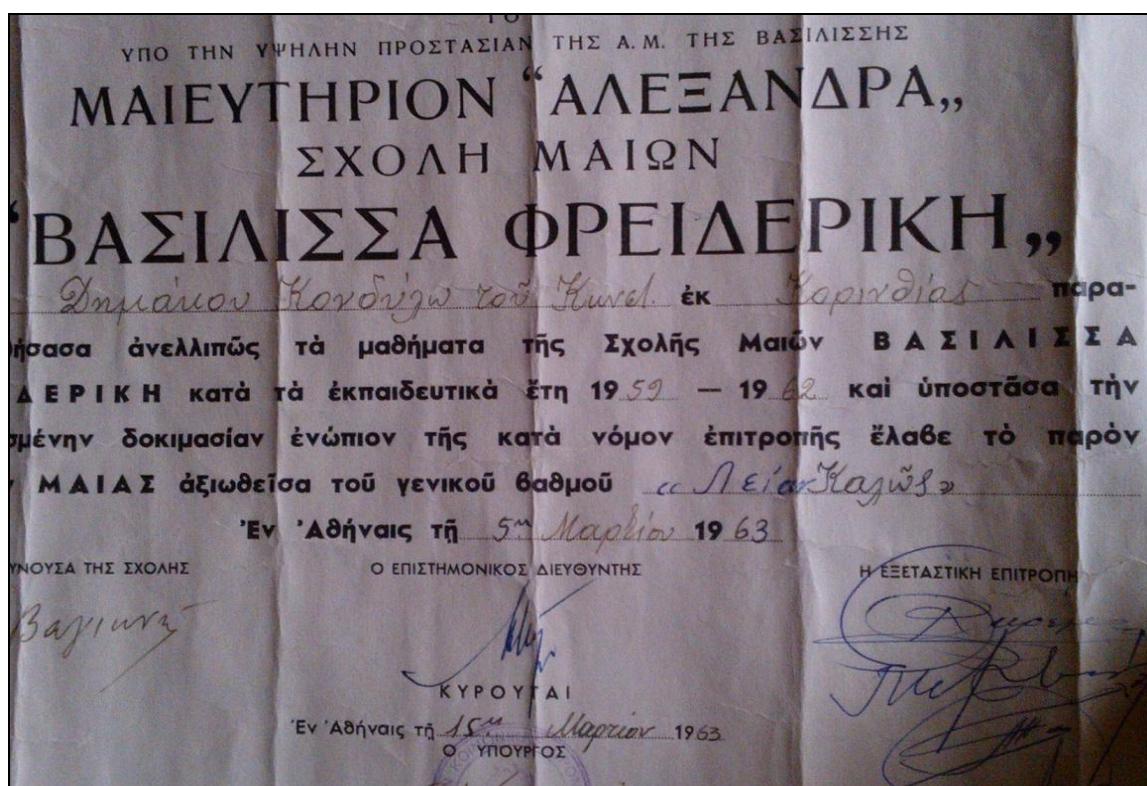
Το 1985 ο σύζυγός μου πήρε μετάθεση για Αθήνα και έτσι πήρα απόσπαση και εγώ. Δούλεψα 5 χρόνια στο Αλεξάνδρας. Το 1990, 55 χρονών, πήρα σύνταξη και μετά εργάστηκα ως καθηγήτρια εφαρμογών ωρομίσθια στα ΤΕΙ Μαιευτικής. Τα τελευταία χρόνια μένουμε με τον σύζυγό μου στο Δερβένι Κορινθίας.

Σε γενικές γραμμές πήρα χαρά από τη δουλειά μου, από τον κόσμο. Από τις γυναίκες είχα αναγνώριση, μου έλεγαν ότι είμαι κυρία με Κ κεφαλαίο. Όμως σαν επάγγελμα ήταν πολύ κουραστικό. Με φώναζαν πέραν του ωραρίου μου για να ξεγεννήσω τις γυναίκες. Τα παιδιά μου για να τα μεγαλώσω αναγκάστηκα να αλλάξω 4-5 γυναίκες. Δεν μπορούσα να πάρω άδεια γιατί αρρώστησε το παιδί μου. Ακόμα και στα ζώα έχω προσφέρει. Με φώναζαν να ξεγεννήσω τα ζώα τους όταν κάτι πήγαινε στραβά και δεν υπήρχε κτηνίατρος.

Οι γιατροί ως επί το πλείστον μας υποτιμούν. Μόνο μερικοί που είναι έξυπνοι μας εκτιμούν γιατί ξέρουν ότι με τη βοήθεια της μαίας μπορούν να ανταπεξέλθουν στο έργο τους. Εμείς έχουμε κατανόηση προς την επίτοκο σαν γυναίκες που είμαστε και καθόμαστε δίπλα στη γυναίκα. Ο γιατρός είναι απών. Πριν μερικά χρόνια γέννησε μια ανιψιά του άντρα μου σε ένα ιδιωτικό μαιευτήριο της Αθήνας. Στην αρχή δεν με άφηναν να μπω στην αίθουσα τοκετών να είμαι μαζί της. Με τα πολλά με άφησαν. Η κοπέλα ήταν 35 χρονών, τροφαντή, γύρω 100 κιλά. Την είχαν συνδέσει με ένα μηχάνημα που άκουγες τους παλμούς του μωρού. Εγώ δεν το ήξερα αυτό το μηχάνημα. Την είχαν συνέχεια ξαπλωμένη στο κρεβάτι για να ακούν τη καρδιά του μωρού και ήταν τελείως μόνη της. Ο γιατρός ήταν εξαφανισμένος. Αν δεν ήμουν εγώ δεν θα

γεννούσε φυσιολογικά η κοπέλα. Εγώ της έλεγα πάρε ανάσες, μην σφίγγεσαι, κάνε αυτό, κάνε εκείνο. Ο γιατρός της ήρθε τελευταία στιγμή, ίσα για να βγάλει το μωρό. Όταν γέννησε πήγα να βγω έξω για να ενημερώσω την κουνιάδα μου και μου λέει ο γιατρός : «Πού πας; Αν δεν ενημερώσουμε εμείς πρώτοι δεν θα βγεις έξω». Μου έπεσαν τα μούτρα. Το μωρό τρεις φορές το έβγαλαν από την αίθουσα τοκετών για να το δείξουν στους συγγενείς, για να πάρουν πουρμπουάρ. Η ανιψιά μου όμως αναγνώρισε τη βοήθεια που της προσέφερα λέγοντας μου: «Αν δεν ήσουν εσύ θεία δεν θα γένναγα φυσιολογικά».

Ο Θεός όμως με βοήθησε και δεν μου έτυχε κάτι κακό. Εγώ είχα άγνοια κινδύνου. Τολμούσα και ξεγένναγα τις γυναίκες μόνη μου, χωρίς παρουσία γιατρού και σε δύσκολα περιστατικά. Μεγάλο θράσος είχα. Όπου με φώναζαν έτρεχα να βοηθήσω. Τώρα που τα σκέφτομαι απορώ πως τα έκανα εγώ όλα αυτά.

« Το πτυχίο της κας Λίτσας»

5.6 Αποτελέσματα συνεντεύξεων

Όλες οι συνεντεύξεις αποτελούν προσωπικές μαρτυρίες της επαγγελματικής πορείας των μαιών αυτών. Δεν υπήρξε παρέμβαση του ερευνητή σε καμία από τις μαρτυρίες που συλλέχθηκαν. Παρακάτω θα παραθέσουμε τα αποτελέσματα σύμφωνα με τους άξονες ερωτήσεων των συνεντεύξεων:

- **Εκπαίδευση των μαιών**

Από τις μαρτυρίες των μαιών μπορούμε να δούμε το εκπαιδευτικό σύστημα και τον τρόπο λειτουργίας των σχολών. Υπήρχαν δύο σχολές Μαιών στην Αθήνα, η σχολή «Βασίλισσα Φρειδερίκη» που ανήκε στο μαιευτήριο ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ και η σχολή «Βιργινία Σκυλίτση» που ανήκε στο μαιευτήριο ΜΑΡΙΚΑ ΗΛΙΑΔΗ. Τα κτίρια των σχολών ήταν μέσα στο χώρο των Μαιευτηρίων. Η φοίτηση ήταν τρία χρόνια και οι σπουδάστριες ήταν οικότροφες. Το γεγονός αυτό τους έδινε την δυνατότητα να αποκτήσουν μια άρτια θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση αφού από το δεύτερο εξάμηνο της σχολής δούλευαν με βάρδιες στα τμήματα των Μαιευτηρίων.

Στο τέλος του τρίτου έτους έδιναν εξετάσεις έφ'όλης της ύλης και εφόσον πετύχαιναν είχαν τη δυνατότητα να κάνουν ένα χρόνο πρακτική άσκηση, δουλεύοντας πάλι με βάρδιες στα μαιευτήρια.

Ακολουθούσε το αγροτικό που έπρεπε να κάνουν από δύο και περισσότερα χρόνια στην επαρχία. Έπειτα από την επιτυχή ολοκλήρωση και του αγροτικού μπορούσαν να λάβουν την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος.

Και από τις πέντε μαρτυρίες βλέπουμε ότι ενώ ο κανονισμός των σχολών αυτών, τα ωράρια αλλά και οι υποχρεώσεις των σπουδαστών ήταν πολύ σκληρά, παρόλα αυτά αναγνωρίζουν ότι έγιναν καλές και ικανές μαιές λόγω του τρόπου που διδάχθηκαν τη Μαιευτική. Αποφοιτώντας από τις σχολές οι μαιές ήταν έτοιμες να εξασκήσουν τη Μαιευτική είτε δουλεύοντας μόνες τους ως ελεύθεροι επαγγελματίες στις πόλεις και

στα χωριά είτε δουλεύοντας στα δημόσια μαιευτήρια της χώρας.

Χαρακτηριστικά η κα Γιολάντα αναφέρει για την εκπαίδευση των μαιών:

«Το κτίριο της σχολής ήταν ένα ωραίο, νεοκλασικό κτίριο... κάναμε πολλές γιορτές, τρώγαμε όλες μαζί... έκανα πολλές φίλες. Είχε την ανθρώπινη πλευρά αλλά είχε και μεγάλη δυσκολία και κούραση. Δεκαοχτώ χρονών να δουλεύεις οχτώ ώρες στις κλινικές και μετά μαθήματα... τα πόδια μου είχαν φουσκάλες, να περπατάς οχτώ ώρες πάνω κάτω και να είσαι υπό συνεχή επιτήρηση... η φοίτηση ήταν πολύ οργανωμένη. Οι καθηγητές πολύ αυστηροί... κάναμε ουσιαστική κλινική εκπαίδευση. Ήταν έτοιμη μια μαία να βγει στο αγροτικό να δουλέψει μόνη της μόλις τελείωνε η φοίτησή της... μας μάθαιναν και καλούς τρόπους. Πώς να τρώμε, πώς να κρατάμε το πιρούνι, πώς να μασάμε... όλη αυτή η εκπαίδευση με βοήθησε σε όλη μου τη ζωή».

- **Τρόπος ασκήσεως του επαγγέλματος της Μαίας(καθήκοντα, εμπειρίες, τόπος εκτέλεσης τοκετών)**

Η άσκηση της Μαιευτικής ανήκε αποκλειστικά στην μαία. Και από τις πέντε μαρτυρίες βλέπουμε την μαία να ολοκληρώνει το καθήκον της κάτω από αντίξοες συνθήκες. Χωρίς την ύπαρξη της ιατρικής τεχνολογίας που διευκολύνει σήμερα το έργο των μαιευτήρων, με μόνο εφόδιο τις γνώσεις της, την πείρα της και μια τσάντα με τα εργαλεία της ξεγεννούσε την έγκυο στις πόλεις και στα χωριά. Το κύριο μέλημά της ήταν η υγεία της γυναίκας και του μωρού.

Τα καθήκοντά της περιελάμβαναν την παρακολούθηση των εγκύων στα χωριά που ήταν στην αρμοδιότητά της, την εκτέλεση του φυσιολογικού τοκετού, τη φροντίδα της λεχωϊδας και του νεογνού. Επιπλέον για σαράντα μέρες μετά τον τοκετό πήγαινε στο σπίτι της λεχώνας, παρακολουθούσε την πορεία της υγείας της και την ανάπτυξη του νεογέννητου μωρού, βοηθούσε και δίδασκε την τέχνη του θηλασμού.

Η εκτέλεση του φυσιολογικού τοκετού γίνονταν αποκλειστικά από την μαία. Είχε το δικαίωμα από το νόμο να κάνει μόνη της το φυσιολογικό τοκετό. Η παρουσία του ιατρού κρίνονταν απαραίτητη μόνο σε περίπτωση εμφάνισης κάποιας επιπλοκής.

Ο τόπος εκτέλεσης των τοκετών ήταν το σπίτι της επιτόκου. Η καισαρική τότε ήταν

ένας σπάνιος τρόπος τοκετού. Για να επιλεχθεί έπρεπε η θέση του εμβρύου να είναι εγκάρσια όπου σε καμιά περίπτωση δεν μπορούσε να γεννήσει η γυναίκα φυσιολογικά. Οι ισχιακές προβολές δεν ήταν αποτρεπτικές για την εκτέλεση φυσιολογικού τοκετού.

Η κα Κανέλλα χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Όλες τις ξεγένναγα φυσιολογικά ακόμα και τα ισχιακά...στα πέντε χρόνια που έκανα το αγροτικό μου στα χωριά της ορεινής Κορινθίας μόνο μια γυναίκα χρειάστηκε να στείλω στο νοσοκομείο για να γεννήσει με καισαρική γιατί το σχήμα του μωρού ήταν εγκάρσιο...η γυναίκα δεν ήθελε με τίποτα να πάει. Ήθελε να την ξεγεννήσω στο σπίτι της όπως και με τα προηγούμενα παιδιά της...στα τόσα χρόνια που δούλεψα δεν είδα γυναίκα να χρειάζεται επείγουσα καισαρική. Τώρα έχει παραγίνει το κακό».

Από τα λόγια των πέντε αυτών μαιών καταλαβαίνουμε την αντίθεση του τότε με το τώρα , όπου τα ποσοστά των καισαρικών τομών σήμερα φτάνουν το 50%. Το πόσο πολύ πίστευαν στο φυσιολογικό τοκετό φαίνεται και από το γεγονός ότι και οι πέντε προσπάθησαν και γέννησαν τα παιδιά τους φυσιολογικά παρόλο που είχαν δύσκολους τοκετούς, όπως ισχιακές προβολές, μεγάλα σε βάρος παιδιά. Δεν ήθελαν όμως σε καμιά περίπτωση να γεννήσουν με καισαρική τομή.

Ακόμα μέσα από τις πολλές εμπειρίες που μου εξιστόρησαν καταλαβαίνουμε τον αγώνα τους και τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν. Πολλές φορές δεν είχαν ούτε μεταφορικό μέσο και έπρεπε να πάνε με τα πόδια από το ένα χωριό στο άλλο μέσα στη βροχή και στο χιόνι.

Η κα Ελισάβετ θυμάται: *«Τα βράδια να περνάς μέσα από τα δάση, τα βουνά, να πηγαίνεις στα σπίτια, στα τσοπανόσπιτα, να ξεγεννάς. Και βέβαια με τα πόδια... δεν είχε ρεύμα, ούτε τηλέφωνο, τίποτα. Με το λυχνάρι ξεγεννούσα, γίνονταν το πρόσωπό μου μαύρο από την κάπνα... ».*

Προκύπτει, επίσης, ότι οποιοδήποτε γυναικολογικό πρόβλημα παρουσιαζόταν οι γυναίκες κατέφευγαν στην μαία. Ήταν η ειδήμονας των τοκετών αλλά και της γυναικείας φροντίδας. Έδινε συμβουλές για αντισύλληψη, για τεκνοποίηση, έκανε παρθενορραφές στην προσπάθειά της να βοηθήσει τις νεαρές κοπέλες να μην μείνουν ανύπαντρες από μια απερισκεψία της νιότης τους. Αναπτυσσόταν λοιπόν ένα δίκτυο

γυναικείας αλληλεγγύης στις μικρές κοινωνίες της επαρχίας.

- **Κοινωνικός ρόλος (κοινωνική αποδοχή και επιρροή)**

Η αποδοχή και η επιρροή που είχαν οι μαίες στην κοινωνία την εποχή εκείνη φαίνεται ξεκάθαρα και στις πέντε μαρτυρίες. Ήταν πρόσωπα σεβάσμια, με κύρος και κοινωνική αναγνώριση. Τις αγαπούσαν και τις θαύμαζαν όλοι. Τις προμήθευαν με όλα τα καλά. Το γεγονός ότι ελέγχονταν και κριτικάρονταν από τους ανθρώπους συνέχεια δείχνει το πόσο σημαντικά πρόσωπα ήταν. Έπρεπε γι' αυτό να είναι προσεκτικές και στη δουλειά τους και στη συμπεριφορά τους.

Η κα Κανέλλα μας αναφέρει ότι οι γυναίκες τη ζήλευαν και φοβόντουσαν ότι θα τους πάρει τους άντρες τους. Η κα Αργυρώ μας λέει το πόσο υπερήφανη ήταν η πεθερά της που η νύφη της ήταν μαία. Την κα Γιολάντα ακόμα την θυμούνται και όταν πηγαίνει στα χωριά της Κέρκυρας, όπου εργάστηκε, την χαιρετάνε και την αγκαλιάζουν με πολύ αγάπη. Φαίνεται ότι τις ήθελαν για νύφες, για νονές των παιδιών τους, πάντα τους έδιναν την καλύτερη θέση στην εκκλησία, στο λεωφορείο στις γιορτές.

Η κα Ελισάβετ περιγράφει πολύ ωραία το πόσο σπουδαίο πρόσωπο ήταν η μαία στην τοπική κοινωνία: *«Σαν μαία είχα μεγάλη κοινωνική αναγνώριση και αποδοχή. Στα χωριά που δούλεψα τα κορίτσια με είχαν σαν πρότυπο. Τα φορέματα, τους γιακάδες που φόραγα, τα μαλλιά μου που είχα καρέ, κοίταζαν να με αντιγράψουν. Οι πάντες με κοίταζαν, στην εκκλησία που πήγαινα, στα σπίτια για τοκετούς κοίταζαν τι φόραγα για να με αντιγράψουν. Πρώτη θέση μου έδιναν στο λεωφορείο πάντα. Μου έφερναν τρόφιμα, λαγούς. Είχα κάνει και πολλές φιλίες. Επειδή ήμουν σημαντικό πρόσωπο στα χωριά με συζητάγαν και με κουτσομπόλευαν . Ότι έκανα, όπου πήγαινα, το μάθαινε όλο το χωριό. Είχα και πολλά προξενιά. Με προξενεύανε όλοι. Είχαν λυσσάζει. Είχα μια φίλη στο χωριό στην Πρέβεζα που αγαπούσε το δάσκαλο του χωριού. Η μάνα όμως του δασκάλου ήθελε να παντρέψει εμένα με το γιό της. Να πάρει ο γιός της τη βλάχα; όχι ήθελε να πάρει τη μαία. Διέδωσε στο χωριό ότι θα παντρευτώ με το γιό της. Το μαθαίνει η φίλη μου και θύμωσε μαζί μου γιατί την κορόιδευα . Τόσο πολύ τρελαινόταν η μάνα*

του μαζί μου που την κόρη της την έκανε μαία».

Επιπροσθέτως, από τις εξιστορήσεις τους καταλαβαίνουμε και την αντιπαράθεση που είχαν με γυναίκες του χωριού που ήθελαν την ώρα του τοκετού να εφαρμόζουν τις εμπειρικές μεθόδους που γνώριζαν. Και από τις πέντε μαρτυρίες φαίνεται ότι από όλες τις γυναίκες που παρευρίσκονταν στον τοκετό υπήρχε μία που είχε τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο κατά την διάρκειά του. Αυτή ήταν η μαία. Έχοντας την εξουσία της γνώσης, έκανε τους κατάλληλους χειρισμούς και έδινε τις σωστές εντολές στην επίτοκο. Τα λόγια της βοηθούσαν πιο πολύ από αυτά των άλλων γυναικών γιατί ήταν λόγια ειδήμονος (Σπυριδάκης, 1992).

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι την εποχή εκείνη, στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, βρισκόμαστε στο στάδιο της μετάβασης από τις πρακτικές μαίες, που δρούσαν ακόμα στα χωριά της υπαίθρου, στις επιστήμονες μαίες. Αυτές, λόγω της γνώσης που διέθεταν, μπόρεσαν να παραγκωνίσουν τις εμπειρικές μαμές και να πάρουν στα χέρια τους την άσκηση της Μαιευτικής. Η πίστη όμως στη βοήθεια του Θεού για το δύσκολο έργο που επιτελούσαν πέρασε από τις πρακτικές στις επιστήμονες μαίες. Και στις πέντε μαρτυρίες βλέπουμε να ευχαριστούν το Θεό για την καλή σταδιοδρομία που είχαν. Επιπλέον ισχυρίστηκαν ότι δεν πέθανε καμία γυναίκα και κανένα μωρό σε τοκετούς που εκτελούσαν αυτές. Εντούτοις ίσως να πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί σε μια τέτοια δήλωση, καθώς στις δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνονταν τότε οι τοκετοί, η μητρική και βρεφική θνησιμότητα ήταν αυξημένη.

Παρακάτω θα αναλύσουμε μία-μία όλες τις μαρτυρίες και στο τέλος θα συναχθούν τα συμπεράσματα συνολικά.

Στη πρώτη συνέντευξη, η μαία κατάγεται από τη Κέρκυρα, από οικογένεια σχετικά ευκατάστατη και με συγκαταβατικούς γονείς. Το οικογενειακό της περιβάλλον παρ' όλο που δεν ήθελε η κόρη να φύγει να σπουδάσει μόνη της σε τόπο ξένο, έκανε πίσω στη θέληση της και με παρότρυνση φιλικού προσώπου, η κοπέλα κατορθώνει και πηγαίνει στην Αθήνα, μπαίνει οικότροφος στη μαιευτική σχολή «Βιργινία Σκυλίτση»

και ολοκληρώνει τις σπουδές της ως μαία.

Η πρώτη μαρτυρία είναι και η μόνη που η ερωτηθείσα είχε και προσωπική εμπειρία τοκετού στο σπίτι από τη παιδική-εφηβική της ηλικία. Από τη περιγραφή της εμπειρίας αυτής, μπορούμε εύκολα να δούμε τη κοινωνική θέση της μαίας στη κοινωνία αλλά και τον τρόπο που η ίδια την είχε αποτυπώσει στη μνήμη της. Χαρακτηριστικά, μας λέει πως, την έβλεπε σαν ένα μυθικό πρόσωπο, σαν κάτι σπουδαίο.

Αναγιγνώσκοντας παρακάτω τη μαρτυρία της, μπαίνουμε πλέον βαθιά στο τρόπο λειτουργίας της μαιευτικής σχολής που σπούδασε. Η ερωτηθείσα μας δίνει πληροφορίες σχετικά με τους κανονισμούς της σχολής, το ωράριο λειτουργίας, τις υποχρεώσεις των σπουδαστών, στους καλούς τρόπους που έπρεπε να ξέρουν, στο τρόπο φροντίδας των ασθενών και των επίτοκων αλλά και των νεκρών.

Έπειτα, η αφήγηση καταλήγει στα μετα-σπουδαστικά χρόνια της μαίας. Μας περιγράφει τον τρόπο που ασκούσε το επάγγελμα της, τα περιστατικά που της έτυχαν αλλά της έμειναν στη μνήμη, τη συνεργασία της με το γιατρό, με το νοσοκομείο και με όλο το νοσηλευτικό προσωπικό. Συγκεκριμένα, από εκείνη τη περίοδο της χαραχτηκε στη μνήμη η δουλειά της προϊσταμένης. Η προϊσταμένη ήταν βασικό στέλεχος του νοσοκομείου και έχαιρε την ίδια αντιμετώπιση και σεβασμό με τους γιατρούς. Ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση και τη σωστή λειτουργία των πάντων.

Τέλος, η μαρτυρία κλείνει με τη περιγραφή του τρόπου που την αντιμετώπιζε η κοινωνία. Η μαία είναι ένα πρόσωπο που χαίρει αμέτρητο σεβασμό από το περίγυρο της και αυτό αποδεικνύεται όχι μόνο από αυτή τη συνέντευξη αλλά και από τις υπόλοιπες. Ο τρόπος που φροντίζει την έγκυο και τη λεχώνα, που δεν την εγκαταλείπει και στο τέλος τη βοηθά να γεννήσει φυσιολογικά ένα υγιέστατο μωρό τη κάνουν μια μικρή θεά στα μάτια όλων. Αυτή ήταν η κυρία Γιολάντα από τη Κέρκυρα.

Στην δεύτερη συνέντευξη γνωρίσαμε τη κυρία Ελισάβετ, η οποία επίσης σπούδασε στο «Βιργινία Σκυλίτση». Η ίδια μεγάλωσε στην ίδια γειτονιά με μια πρακτική μαία και είδε τον πλανόδιο έμπορο που της κρατούσε πάντα τα καλύτερα ακριβώς γιατί ήταν

μαία. Ίσως και αυτό να τη παρακίνησε να ασχοληθεί με αυτό το επάγγελμα. Η ίδια περιγράφει τα χρόνια της ως σπουδάστρια στη σχολή αλλά και το πώς οι καθηγητές της την έκαναν να σέβεται το επάγγελμα της και να μη χρηματίζεται ποτέ για αυτό. Χαρακτηριστικά θυμάται τα λόγια: *«Η μαία έχει αξιοπρέπεια. Ποτέ να μην γίνετε σαν τις νοσηλεύτριες. Ποτέ να μην καταδεχθείτε να κοιτάτε τα χέρια και τις τσέπες για φιλοδώρημα. Ποτέ δεν θα απλώσετε χέρι για να πάρετε φιλοδώρημα»*. Αυτό εφάρμοσε σε όλη της τη πορεία ως μαία. Ακόμα αν τύχαινε να ξεγεννήσει φτωχές μητέρες δεν έπαιρνε καθόλου χρήματα αλλά εφάρμοζε το αντίθετο, έδινε εκείνη και βοηθούσε. Όσες τύχαινε και δούλευαν μαζί της τη περιέπαιζαν λέγοντας πως θα πεθάνει στη ψάθα. Ακόμα και με τους γιατρούς δε δίσταζε να τα βάλει και να μην ακολουθήσει οδηγίες τις οποίες ηθικά δεν έπρεπε να εφαρμόσει.

Από τα χρόνια στη σχολή, η περιγραφή της περνάει στα περιστατικά που βίωσε ως επαγγελματίας μαία πλέον. Οι περιγραφές της είναι παραστατικές και δείχνουν και τη κοινωνική διάσταση του φαινομένου. Τότε ο κόσμος ήταν απλός και αγράμματος στα χωριά. Δύο πράγματα συνέβαιναν: ή θα υπάκουαν τη μαία τυφλά και πιστά ή δε θα την υπάκουαν καθόλου. Οπότε η ίδια με θυσίες και αυταπάρνηση έπρεπε να κάνει τη δουλειά της όπως ήξερε καλύτερα ώστε να εξασφαλιστεί η υγεία της μητέρας και του παιδιού. Σε αυτή τη συνέντευξη, επίσης, βλέπουμε την αντίθεση μεταξύ των εμπειριών της αγράμματης πεθεράς και των εμπειριών της σπουδαγμένης μαίας. Εκείνη τη στιγμή η μαία συχνά πρέπει να σκαρφίζεται πράγματα για να μπορέσει να κάνει τη δουλειά της χωρίς παρεμβάσεις και προσβολές αλλά και να υψώσει ανάστημα και να απαιτήσει να κάνει τη δουλειά της χωρίς τρίτες παρεμβάσεις.

Μέσα από τις περιγραφές των περιστατικών αυτών εντοπίζουμε και στοιχεία που θέλουν τη μαία ένα σπουδαίο πρόσωπο μέσα στη κοινωνία. Για παράδειγμα, ήταν τιμή για την ίδια τη μαία να δεχτεί να βαφτίσει ένα μωρό που ξεγέννησε η ίδια. Ήταν τιμή και για το ίδιο το χωριό. Επιπλέον, μια εμπειρία της, όπως προανέφερα, μας δείχνει τη σπουδαιότητα να έχεις στο σπίτι σου μια μαία: *« Είχα και πολλά προξενιά. Με προξενεύανε όλοι. Είχαν λυσσάξει. Είχα μια φίλη στο χωριό στην Πρέβεζα που αγαπούσε*

το δάσκαλο του χωριού. Η μάνα όμως του δασκάλου ήθελε να παντρέψει εμένα με το γιό της. Να πάρει ο γιός της τη βλάχα; όχι ήθελε να πάρει τη μαία. Διέδωσε στο χωριό ότι θα παντρευτώ με το γιό της. Το μαθαίνει η φίλη μου και θύμωσε μαζί μου γιατί την κορόιδευα. Τόσο πολύ τρελαινόταν η μάνα του μαζί μου που την κόρη της την έκανε μαία».

Η κυρία Ελισάβετ κάνει από μόνη της τη σύγκριση των σύγχρονων μαιών με τα δικά της χρόνια και ξέρει πως ο τρόπος που εκείνη διδάχθηκε τη μαιευτική δεν είναι ο ίδιος που τα νεαρά κορίτσια τη μαθαίνουν σήμερα. Τότε γνώριζες τις δυσκολίες της δουλειάς σου γιατί η ίδια ως μαία εκτελούσες το τοκετό μόνη σου ενώ τώρα υπάρχει ο γιατρός.

Η τρίτη συνέντευξη είναι της κυρίας Αργυρώς η οποία σπούδασε μαία στο «Αλεξάνδρα». Είναι η πιο μικρή συνέντευξη του ερευνητικού δείγματος αλλά καθόλου ευκαταφρόνητη. Στη δική της μαρτυρία μας περιγράφει το βαρύ πρόγραμμα της σχολής αλλά και το πόσο δύσκολο ήταν μερικές φορές να διαβάσεις μέσα στους κοιτώνες. Επίσης, μαθαίνουμε από τη δική της μαρτυρία από πότε επέτρεπαν στις σπουδάστριες να εκτελούν τοκετό και περινεοτομή. Η ίδια δε πρόλαβε να κάνει αγροτικό στην ορεινή Κορινθία καθώς ψηφίστηκε νόμος που απαγόρευε το αγροτικό στις μαίες πλέον. Η πεθερά της ήταν πολύ περήφανη που η ίδια είναι μαία και η κοινωνία την αντιμετωπίζει με σεβασμό. Η κυρία Αργυρώ σήμερα είναι προϊσταμένη της μαιευτικής κλινικής του νοσοκομείου της Κορίνθου.

Η τέταρτη συνέντευξη είναι της κας. Κανέλλας. Η ίδια σπούδασε στο μαιευτήριο «Αλεξάνδρα». Ωστόσο, ήταν πολύ δύσκολο να πείσει τους γονείς της να της επιτρέψουν να σπουδάσει καθ' ότι ο πατέρας της ήθελε να αναλάβει η ίδια με την αδερφή της την οικογενειακή επιχείρηση. Για την κυρία Κανέλλα όμως τα πράγματα ήταν ξεκάθαρα: έφυγε από το σπίτι να σπουδάσει αυτό που ήθελε, τη μαιευτική. Οι γονείς της ποτέ δε τη βοήθησαν χρηματικά και όσο δύσκολο να ήταν για την ίδια αυτό, τη πείσωσε και αποφάσισε να δείξει ότι μπορεί να τα καταφέρει και μόνη της.

Από τη στιγμή που η ίδια μπήκε στη σχολή αλλά και μετά αφότου έκανε το αγροτικό της και την ελεύθερη άσκηση του επαγγέλματος της μαίας ήταν μόνη. Μας περιγράφει τις δυσκολίες μέσα στη σχολή που βίωσε αλλά και μετά από αυτή. Κολπική εξέταση της έμαθε γιατρός όχι όταν σπούδαζε αλλά όταν έκανε το αγροτικό της, καθώς αυτή η εξέταση ήταν απαγορευμένη για τις μαίες μέσα στη σχολή.

Η ίδια δε χρειάστηκε να κάνει καισαρική ποτέ σε κάποια επίτοκο. Αλλά αποτελεί μια ακόμα μαρτυρία που συγκρίνει το τότε με το τώρα, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι έχει παραγίνει το κακό.

Και στη μαρτυρία της κας Κανέλλας βλέπουμε το κοινωνικό status της μαίας εκείνη την εποχή. Στην αρχή την ζήλευαν, φοβόντουσαν ότι θα τους πάρει τους άντρες τους. Έπειτα την αγάπησαν και την προμήθευαν με όλα τα καλά. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι δεν μαγείρευε σχεδόν ποτέ αφού οι γειτόνισσες της έφερναν από όλα τα καλά. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι ήθελε να παντρέψει την κόρη της με κάποιον που ανήκε στην καλή κοινωνία της πόλης της, στην οποία ανήκε η ίδια, δείχνει το κύρος και την κοινωνική καταξίωση που είχε.

Τη μαρτυρία της την ολοκληρώνει με ένα μήνυμα που έχει σκοπό να συμβουλέψει τις νέες που επιλέγουν αυτό το επάγγελμα: *«Στην δουλειά μας πρέπει αν έχεις υπομονή, να μην λες πολλά και να αποφεύγεις τα κουτσομπολιά. Να προσέχεις τις γυναίκες και να τους μιλάς ωραία. Πρέπει να προσέχεις τους γιατρούς. Αυτοί μας βλέπουν σαν σκουλήκια, θέλουν να μας πατήσουν. Εμείς είμαστε υποδεέστερες από αυτούς. Κάνε υπομονή να περνάει ο καιρός. Αν και εγώ πολλές φορές μάλωνα μαζί τους αν έβλεπα να κάνουν κάτι μόνο για τα λεφτά. Εγώ δεν ήμουν η υπηρέτριά τους να κάνω ότι μου έλεγαν και να μην μιλάω αν έκαναν κάτι άδικο».*

Στη τελευταία συνέντευξη γνωρίζουμε τη κυρία Λίτσα. Η ίδια είχε την τύχη ο πατέρας της να γνωρίζει την σπουδαιότητα της γνώσης και να τη παροτρύνει να σπουδάσει. Η κυρία Λίτσα μας περιγράφει πόσο δύσκολο ήταν για τη τότε εποχή ένα παιδί να πηγαίνει σχολείο. Έπειτα, παρόλο που ήθελε να πάει στη γυμναστική ακαδημία, τελικά επέλεξε τη μαιευτική. Η ίδια σπούδασε στο «Αλεξάνδρα». Μας περιγράφει τα μαθήματα της ανά εξάμηνο και έτος, τις βάρδιες που αναλάμβαναν η

ίδια και οι υπόλοιπες σπουδάστριες και τα δύσκολα προγράμματα τους. Επίσης, όπως και στις υπόλοιπες σχεδόν συνεντεύξεις, μας αναφέρει τις στολές που είχε μέσα στη σχολή ανάλογα το έτος σπουδών της. Έπειτα μας παραπέμπει στην εργασιακή της εμπειρία. Η ίδια δεν εργάστηκε μόνο ως μαία αλλά και στις πρώτες βοήθειες και στο παθολογικό κάποιες φορές όταν ο γιατρός δεν ήταν σε θέση να εξυπηρετήσει λόγω απουσίας. Τα περιστατικά που μας αναλύει άπειρα και το καθένα με τη δική του σπουδαιότητα αναφερόμενο στο τρόπο δράσης της. Η συνέντευξη της κλείνει με τη γέννα της ανιψιάς της, στην οποία έτυχε να είναι παρούσα και επέμεινε πάρα πολύ ώστε να μπορέσει να είναι δίπλα της την ώρα του τοκετού. Με αυτή τη μαρτυρία θέλει να κάνει μια σύγκριση του επαγγέλματος της αλλά και της αφοσίωσης που αυτό απαιτούσε με το επάγγελμα του κλινικού μαιευτήρα. Η κυρία Λίτσα ήταν μαζί με την έγκυο όλη την ώρα λέγοντας της τι πρέπει να κάνει ώστε να γεννήσει φυσιολογικά και ο γιατρός της εμφανίστηκε μόνο τη στιγμή της γέννας.

Το δίδαγμα που βγαίνει από αυτή της τη μαρτυρία είναι πως η μαία κάθε τοκετό τον έπαιρνε υπό προσωπική της ευθύνη και ήταν απολύτως υπεύθυνη για τη υγεία του μωρού και της μητέρας. Ο γιατρός το βλέπει καθαρά κερδοσκοπικά και απρόσωπα. Ένας γιατρός θα επιλέξει την καισαρική για «να τελειώνει μια ώρα αρχύτερα» και θα παρελάσει το μωρό στους συγγενής αρκετές φορές ώστε να πάρει το κατιτίς του. Στην αξιοπρέπεια και την ηθική της μαίας δεν χωρούσε ο χρηματισμός και οι άσκοπες επεμβάσεις.

Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη αποτέλεσε ένα ταξίδι στο χρόνο με σκοπό να γνωρίσουμε καλύτερα το επάγγελμα της μαίας. Μέσα από αυτό το ταξίδι είδαμε τη κοινωνική απήχηση του επαγγέλματος αυτού, το σεβασμό προς το πρόσωπο των γυναικών που το ασκούσαν, τον χλευασμό των μαιευτήρων ιατρών μέσα από τις μαρτυρίες που συλλέχθηκαν για την έρευνα, αλλά και το εκπαιδευτικό και νομικό πλαίσιο που τα περικλείει.

Στο πρώτο κεφάλαιο κάναμε μια ιστορική αναδρομή πάνω σε αυτό το επάγγελμα και γνωρίσαμε τις συνθήκες στις οποίες συχνά έπρεπε να δουλέψει μια μαία και να τα καταφέρει. Γνωρίσαμε τη κοινωνική θέση της στην αρχαιότητα αλλά και στο μεσαίωνα, δύο άκρως αντίθετα άκρα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, περάσαμε στον 20^ο αιώνα όπου πλέον τα πράγματα μπαίνουν σε μια τροχιά οργάνωσης και συμφιλίωσης των παλαιών με τα καινούρια. Οργανώνεται το νομικό πλαίσιο και κατοχυρώνεται η θέση της μαίας στον ιατρικό και εκπαιδευτικό κλάδο. Πλέον η μαία παύει να εργάζεται με βάση την εμπειρία της από πάππου προς πάππου αλλά όλες της οι κινήσεις αποκτούν μια θεωρητική βάση η οποία απορρίπτει ότι της είναι αταίριαστο και υιοθετεί το καινούριο, το ιατρικό στοιχείο. Επίσης, σε αυτό το κεφάλαιο αναλύουμε τη κοινωνική της θέση. Η μαία είναι ένα πρόσωπο απαραίτητο για την κοινωνία και για την οικογένεια. Είναι η πρωταγωνίστρια στο κοινωνικό γεγονός της γέννησης. Ο ρόλος της ήταν βασικός από τη στιγμή της διάγνωσης της κύησης μέχρι και σαράντα μέρες μετά τη γέννα, που η λεχώνα επιτρεπόταν να ξαναμπει στην κοινωνική ζωή. Είχε τη θέση κλειδί στην εγκυμοσύνη, στο τοκετό, στη λοχεία, στο θηλασμό.

Σε εκείνη, επίσης, θα στραφεί η γυναίκα που έχει γυναικολογικά θέματα, σε εκείνη θα απευθυνθεί εκείνη που θέλει την αντισύλληψη ή τη τεκνοποίηση. Η μαία είναι μια γυναίκα που σχεδόν σε όλο το φάσμα της ζωής της θα είναι δίπλα στα νεαρά κορίτσια και στις ώριμες γυναίκες. Ο ρόλος της καθοριστικός και συμβουλευτικός γι' αυτό και η κοινωνία θέλει να της το ανταποδώσει με κάποιο τρόπο.

Στο τρίτο κεφάλαιο εισάγεται ένας όρος (ιατρικοποίηση του τοκετού) ο οποίος έχει σκοπό να κάνει την αρχή για την ανάλυση της εισόδου της κλινικής στη ζωή της εγκύου. Οι γυναίκες των πόλεων δεν επιλέγουν να γεννήσουν στο σπίτι φυσιολογικά αλλά στο νοσοκομείο ή σε μια ιδιωτική κλινική κάτω από την επιρροή του γιατρού και χωρίς καμία εξουσία πάνω στο σώμα τους. Οι γυναίκες του χωριού και κυρίως οι φτωχές γυναίκες, επιλέγουν τη μαία όπου θα τις βοηθήσουν να γεννήσουν στο σπίτι φυσιολογικά και υγιέστατα.

Επιπλέον, το σπίτι παύει να θεωρείται ένας υγιής τόπος για τοκετό και όλο και περισσότερες γυναίκες πηγαίνουν στη κλινική γιατί πιστεύουν πως εκεί το περιβάλλον είναι αποστειρωμένο και καθαρό. Ο γιατρός αποκτά ένα κύρος που σιγά-σιγά χάνει η μαία αλλά παράλληλα η έγκυος αποκτά περισσότερη φαρμακευτική περίθαλψη την ώρα του τοκετού και χάνει τη καθοδήγηση της μαίας.

Μετά την ανάλυση της θεωρητικής διάστασης της εργασίας, αναφέρονται στο ερευνητικό κομμάτι οι πέντε μαρτυρίες μαιών οι οποίες έχουν ως στόχο να δείξουν τις αντιξοότητες της εποχής εκείνης αλλά και το τι ουσιαστικά σήμαινε για τον καθένα το να είσαι μαία. Η πλειοψηφία των μαρτυριών που καταγράφηκαν παρουσιάζουν τη μαία ως ένα πλάσμα που όντως κατόρθωνε και ολοκλήρωνε το έργο της κάτω από πολύ δύσκολες συγκυρίες. Η φτώχεια, η πείνα, η άγνοια των ανθρώπων που αντιμετώπιζε αλλά και την υπεροψία των γιατρών, όλα αυτά της έδιναν το κίνητρο να συνεχίσει να εργάζεται και να παράγει έργο για τη κοινωνία.

Και η κοινωνία όμως δεν έμενε αμέτοχη σε όλο αυτό. Η μαία ήταν ανέκαθεν ένα πρόσωπο αγαπητό σε όλους γιατί βοηθούσε στο θαύμα της γέννας και προσπαθούσε στη πλειοψηφία των τοκετών που αναλάμβανε τα παιδιά να είναι υγιέστατα αλλά και η μητέρα. Η πληρωμή της ήταν μηδαμινή αλλά αρκετές φορές για να την ευχαριστήσουν της έδιναν «καλούδια». Χρήματα όμως σε μια μαία θεωρούνταν προσβολή από την ίδια. Επίσης, ήταν ένα πρόσωπο που «παρακολουθούνταν» από όλους. Ίσως από το φόβο μη τη χάσουν από το χωριό αλλά και για να τη καταλάβουν καλύτερα, να βρουν ένα στοιχείο που θα κάνει την ενσωμάτωση της στο τόπο τους γεγονός. Την ήθελαν για νύφη, την ήθελαν για νονά του παιδιού τους. Ήταν τιμή για την ίδια, για το χωριό και για την οικογένεια. Της έδιναν τα καλύτερα προϊόντα, τη

θέση στο λεωφορείο, την ασφάλεια στις μετακινήσεις της το βράδυ κτλ.

Το γεγονός ότι η μαία αποτελούσε αντικείμενο ζήλιας, όπως φαίνεται από τις μαρτυρίες, δείχνει επίσης το πόσο σημαντικό πρόσωπο ήταν.

Επιπλέον από αυτές τις μαρτυρίες μπορούμε να συγκρίνουμε το τότε εκπαιδευτικό σύστημα με το τωρινό. Σήμερα η μαία εκπαιδεύεται τέσσερα χρόνια και η πρακτική της είναι εξάμηνη. Τότε δεν ίσχυε αυτό. Η μαία εκπαιδεύονταν τρία χρόνια μεν αλλά η εκπαίδευση της αφορούσε προσωπική εργασία μέσα στο μαιευτήριο από το δεύτερο εξάμηνο στη σχολή. Επίσης μετά έκανε ένα χρόνο πρακτική και μετά τη πρακτική ακολουθούσε το αγροτικό της από δύο και περισσότερα χρόνια στην επαρχία. Αφού τελείωνε και το αγροτικό θα έδινε εξετάσεις και θα λάβαινε την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος όπου μπορούσε να διοριστεί σε κάποιο νοσοκομείο ή άλλο ιατροφαρμακευτικό χώρο αλλά και ως ελεύθερη επαγγελματίας.

Με το αγροτικό που έπρεπε να κάνουν οι μαίες στην επαρχία, εφαρμοζόταν ο θεσμός της κοινοτικής μαίας κατά τον οποίο η μαία γύριζε τα χωριά που έχει στην δικαιοδοσία της και παρακολουθούσε όλες τις έγκυες της υπαίθρου δωρεάν. Σήμερα πρέπει η γυναίκα να πάει στο γιατρό ξοδεύοντας χρόνο αλλά και χρήμα για την αμοιβή του γιατρού, ενώ ταυτόχρονα απουσιάζει από την εργασία της χάνοντας επιπλέον χρήματα.

Η μαία είχε το δικαίωμα σύμφωνα με το νόμο να κάνει μόνη της τους φυσιολογικούς τοκετούς και μόνο σε περίπτωση επιπλοκών έπρεπε να ειδοποιήσει το γιατρό. Ο νόμος παραμένει ο ίδιος ακόμα και σήμερα αλλά δυστυχώς δεν εφαρμόζεται. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι μαίες έχουν γίνει βοηθοί του μαιευτήρα και μόνο αυτές που ακολουθούν ελεύθερο επάγγελμα εκτελούν την κανονική εργασία της μαίας.

Τέλος, βλέπουμε ότι οι μαίες δεν ασχολούνταν μόνο με τη μαιευτική. Οποιοδήποτε γυναικολογικό πρόβλημα παρουσιαζόταν οι γυναίκες κατέφευγαν στις μαίες, όπως για παράδειγμα η εκτέλεση των παρθενορραφών, οι συμβουλές για αντισυλληπτικά μέτρα ή συμβουλές για τεκνοποίηση. Αναπτυσσόταν έτσι η γυναικεία αλληλεγγύη μέσα στα όρια της σύμπνοιας και της υποστήριξης που είχαν οι άνθρωποι στην επαρχία.

Επομένως, οι διαφορές είναι πολλές και ουσιαστικές. Διαφορές ως προς την αντίληψη του να είσαι μαία, ως προς τις σπουδές και ως προς την άσκηση επαγγέλματος. Κάπου εκεί βρήκε πάτημα και ο ιατρικός κλάδος και ιδιωτικοποιήθηκε τον τοκετό χάνοντας η γυναίκα το δικαίωμα στο σώμα της και στην επιλογή της να γεννήσει φυσιολογικά στο σπίτι. Ίσως κάπου εκεί να βρήκε χώρο η καισαρική διαδικασία και να προτιμείται από τη πλειοψηφία των μαιευτήρων (τουλάχιστον το 50% των γεννήσεων στην Ελλάδα γίνεται με καισαρική τομή).

Βιβλιογραφία

- Ελληνική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

Ανωγιάτης-Pel Δ., Μαρσέλου Αδ. (2007), Ιατρικές Υπηρεσίες στην Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο. Γεωγραφική κατανομή σύμφωνα με μια αναλυτική καταγραφή του 1926, Αρχαιολογία & Τέχνες, τχ. 104

Αρχαία Υγιεινής, (1936-1937), Μπενάκειος Βιβλιοθήκη

Ζερβός Σκεύος, (1914), Ιστορία της Ιατρικής, Μαιευτική – Γυναικολογία, τομ. 1, εκ του τυπογραφείου Παρασκευά Λεώνη

Καρακατσάνη Δέσποινα,(2012), Εκπαιδευτική θεωρία και Διδακτική πράξη στην Μεταπολεμική Ελλάδα, Εκδ. Επίκεντρο

Λούρος Νικόλαος (1973), Στοιχεία Ιστορίας της Μαιευτικής και της Γυναικολογίας, Παρισιάνος, Αθήναι

Λουκάτος Δ.Σ. (1977), Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία. Εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα

Λυμπέρη Ρ. & Μώρος Μ. (2010). Περιοδικό «Ελευθώ»: Σύντομη Ιστορική αναδρομή από το 1957 έως και σήμερα. Ελευθώ, 2: 51-57, 2010

Μανουράς Μιχ. Στέργιος (1996), «Η νομική εξέλιξη των επαγγελματικών τίτλων των Μαιών», Ελευθώ, 1(2) 1996

Μητρόπουλος Κωνσταντίνος (1954), Αρχαία ιατρικά γνώσεις ως σύγχρονες επινοήσεις, Αθήναι

Μωραΐτου Μάρθα (2012), Δεοντολογία, Νομοθεσία, Ιστορία των μαιών – μαιευτών. Εκδ. Βήτα

Μώρος Μιχ. (2010), Διώξεις Μαιών από την Ιερά Εξέταση: Τα χρονικά μιας Μεσαιωνικής Υστερίας, Ελευθώ, τχ.3

Μώρος Μιχ. (2011), Ιστορία της Μαιευτικής, Μαιευτική και γυναικολογική θεραπεία στο Βυζάντιο, Ελευθώ, τχ. 1

Νικολοπούλου Β. (2002), Ήθη και Έθιμα του τόπου μας για την εγκυμοσύνη, τον τοκετό και τη λοχεία, Ελευθώ, 1 (7) 2002

- Νούσια Κ.** (2001), Οι προκαταλήψεις των Ρουμελιωτών για την απόκτηση παιδιού και ο ρόλος της Ελληνίδας μαμής, *Ελευθώ*, 4 (6) 2001
- Οικονομάκου Β., Παπαζαχαριάκη Π.**, (2000), Μαία: Η διαδρομή ανά τους αιώνες, *Ελευθώ*, τχ.1
- Οικονομόπουλος Θ. Χ.** (1996), Η Μαμή και τα Μαγιάτικα Στεφάνια, *Ελευθώ*, 1(2) 1996
- Οικονομόπουλος Θ. Χ.** (2001), Τα μαγικά βότανα της Μαμής: η λαογραφία τους και η ιατρική απομυθοποίηση τους, *Ελευθώ*, 4 (6) 2001
- Οικονομόπουλος Θ.Χ. , Οικονομοπούλου Χ. Αλ.** (2003), Από την Ηπειρώτισσα Μαμή στους σύγχρονους επιστήμονες Μαία και Μαιευτή, Εκδόσεις Ακίδα
- Οικονομοπούλου Χρ. Αλεξάνδρα** (2007), Η Μαιευτική και η Γυναικολογία στην Αρχαία Ελλάδα, *Αρχαιολογία & Τέχνες*, τχ. 102
- Παπαγεωργίου Γ.** (1998). Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Παραδάκη-Μανουρά Ελ.** (2000), Επισκόπηση της εξέλιξης της επαγγελματικής εκπαίδευσης των Μαιών-Μαιευτών(1833-1983), *Ελευθώ*, τχ. 4
- Πουλάκου-Ρεμπελάκου Έφη** (2007), Το παιδί και η υγεία του στη Βυζαντινή εποχή, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τχ. 103
- Ρηγάτος Γ.** (1992), Η υγεία του παιδιού στη λαϊκή μας παράδοση, Ίδρυμα ερευνών για το παιδί. Εκδόσεις Δωδώνη
- Σαμαριτάκη Ελένη** (2002), «Επαγγέλματα Υγείας – Απασχόληση – Ανεργία», *Ελευθώ*,(7) 1/2002
- Τσίου Χ. Κ.** (2000), Εγκυμοσύνη, τοκετός και λοχεία στη παραδοσιακή κοινωνία. Εθνογραφική μελέτη στη Λυκορράχη. Εφηβική γυναικολογία αναπαραγωγή και εμμηνόπαυση. Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2000, Τόμος 12, Τεύχος 4
- Τσιτσιλώνη-Λιουλιά Μ.** (1998), Μάιος: ο μήνας με τις περισσότερες εορτές, *Ελευθώ*, 2(3) 1998
- Χαβιάρα-Καραγάλιου Σεβαστή** (1993), Η λαϊκή ιατρική της Χίου. Κεφ. 10, Εκδ. Αθήνα
- Χανιωτάκη Δ.** (1996), Η Μαία στο χτες και στο σήμερα, 7^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μαιών – Μαιευτών στα Χανιά, 23-26 Μαΐου 1996

Χατζηγεωργίου Ελ., (2009), Τα δικαιώματα της γυναίκας στον τοκετό, Ελευθώ, τχ.1
Χατζηγεωργίου Ελ., (2012), Θεωρητική προσέγγιση των παραγόντων που επηρεάζουν την επιλογή των γυναικών για τόπο τοκετού, Ελευθώ, τχ.4
Χρονάκη Μ, (2012). Ιατρικοποίηση, τελετουργία και συγκρότηση της μητρικής ταυτότητας, διδ. Διατριβή, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χρυσανθοπούλου Β. (2007), «Νάνι που το 'σπερνε αητό, τσαι που το γεννά κόρη», Η γέννηση στον ελληνόφωνο χώρο κατά τον 19^ο και το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, Αρχαιολογία & Τέχνες, τχ. 104

- Ξένη Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία

Ackerknecht E.H., (1998), Ιστορία της Ιατρικής, Εκδ. Μαραθιά, Αθήνα

Anderson and Jack (1998), Learning to listen Interview techniques and analyses. In Robert Perks and Alistair Thompson (edit.). The oral History Reader, London: Rontledge

Briggs, C. L. (1986), Learning how to ask. Cambridge: Cambridge University Press

Davis-Floyd, R.B., (1994), The technocratic body : American Childbirth. As cultural expression departure of anthropology, University of Texas at Austin, Sot. Sci. Med. ; 38, 8 : 1125-140

Foucault M.(1977), Discipline and Punish : The Birth of the Prison, Penguin, Harmondworth.

Gabe J.(2004), « Medicalization» In Gabe J., Bury M., Elston M.A. (eds), Key concepts in Medical Sociology. London : Sage

Geertz, C. (1973), The interpretation of cultures. New York: Basic books

Louros N., Kairis N.M., (1951), Some Aspects of Midwifery in Greece, British Medical Journal, p. 110

Nusbaum J. (2006), Childbirth in Modern Athens: The Transition from Homebirth to Hospital Birth. Penn Bioethics Journal, Vol. II, Issue ii, spring 2006

Romano A.M, Lothian JA, (2008). Promoting, protecting, and supporting normal birth: a look at the evidence, J Obstet Gynecol Neotatal Nurse. 37: (1) 94-104

Spyridakis M., (1992), *The social role of Midwives in Rethymno-Crete*, Department of Anthropology, University of Durham.

Thompson Paul, (2002), *the voice of the past: oral history*, London: Oxford University Press

Van Esterik, Penny (1989). *Beyond the Breast-Bottle Controversy* New Jersey: Rutgers University Press

Παράρτημα

Αρχαία Υγιεινή, 1936

Ι. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΗΤΡΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

«Η παιδική ηλικία, είναι το αβύσσο και η έλπις του Έθνους, η αὐτὴ συγκεντρώνει ἀμεριστὴ τὴν προσοχὴ μας καὶ τὴν ἀγάπὴ μας».

Ἐπειρὸς ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς πρὸς τὸν Ἐθνικὸν δηλώσεις του, διὰν ἐξήγγειλε τὴν χορηγίαν τῶν παρὰ τῶν ἰσορροπιῶν ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Ἡγεμονίας.

Πρόγραμμα, πᾶν ἔργον μερίμνης ἐπὶ τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητον συμβολὴν ἐπὶ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του. Εἰς τὴν ἀναγεννητικὴν προσπάθειαν τῆς Κυβερνήσεως ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί κατὰ τὴν ἀποδοτικότητάν ἔχουσιν ἴσην ἀξίωσιν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκαταστήσῃ ὁ δόμος τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα, τὰ ὅποια πληροῦσαν τὴν τρυφεράν του ἡλικίαν καὶ ἀρίστον ἔργον ἀνεξάρτητα εἰς τὴν ἡλικίαν του. Ἡ φρονὶς τοῦ δόμου τῆς ζωῆς προσδιορίζεται κατὰ μὲγα μέρος ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν. Εἰς τὴν ἀνακατασκευὴν τοῦ ἔθνικου μας βίου πολεῖ νὰ παραδίδῃ ἡ παρεχόμενη γενεὰ τὴν ἔθνην ἀνατάξιν εἰς ἰσορροπία νέαν γενεάν, διὰ νὰ δυνάμει νὰ ἐπιζῶσιν ἐπὶ τὴν νίκην καὶ τὴν διαίτησιν τῆς φυλῆς μας.

Α'. Πατριωτικὸν Ἰδρυμα Κοινωνικῆς Προνείας καὶ Ἀντιλήψεως

Τὸ Ὑπουργεῖον, ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν ἀποτέτοι ἐπιθετικὴν ἀοχὴν τῆς ἐντατικῆς χορηγητικῆς τῶν ἐπισημμένων ὁργανισμῶν, ἀπέδρασε προσπάθειαν πρὸς τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα, εἰς ὃ καὶ πρὸ τῆς 4ης Αὐγούστου ἦτο ἀνατεθειμένη πρός, ἀλλὰ μὲ πενιχρὰ μέσα ἡ προστασία τῆς Μητροπόλεως καὶ τῆς Παιδικῆς Ἡλικίας καὶ ἐνίσχυσιν αὐτῶν διὰ ἀφρόδων μέσων, ὅπως διηγήθη νὰ ἐκτελεσθῇ ἐφόσον τὴν εὐεργετικὴν δόξιν του.

Τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα ἀσκεῖ τὴν προστασίαν τῆς Μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τῶν ἑξῆς τμημάτων του:

- 1) Τμημα Ἐπιτόκων.
- 2) » Προστασίας Βρεφῶν.
- 3) » Ἀσθενῶν Παιδῶν.
- 4) » Προστασίας Νηπίων.
- 5) » Προστασίας Μαθητῶν.
- 6) » Παιδικῶν Ἐξοχῶν.
- 7) » Πληροφοριῶν, Καθοδηγήσεων καὶ Πρωτοφανῶν Περιθάλψεως.
- 8) Εἰδικὰ Ἱατρεῖα.
- 9) Νοσοκομειῶν Νηπίων.

Εἰς τὰ τμήματα ταῦτα ἐπιρρέθησαν νὰ ἀκόλουθον βελτιώσεις:

Ιον. Τμημα ἐπιτόκων.

Ἀπεργασίδη ἡ ἴδριαις δύο νέων Συμβουλευτικῶν σιδημῶν ἐν Ἀθήναις, ὅς καὶ ἡ προμήθεια δύο μακρινῶν ἀποσταθμῶν, ἀποσπορευτικῶν εἰς τὴν κατ' οἶκον μαίεσιν τῶν ἐπιτόκων τῶν συμβουλευτικῶν σταθμῶν τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρυματος. Τὰ αὐτοκίνητα ταῦτα διὰ παρέχουν ἀπαντὰ τὰ μέσα τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμιστολογοῦ μαίεσιν καὶ διὰ ἐξυπηρετοῦνται ἕκαστον ἡμ' ἑνὸς ματινῆρος, μίαν ἀποσταθμῶν μαίεσιν καὶ μίαν βρεφῶν, κατὰ τὸν ὅσον ὥστε καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ τοκετοῦ ἡ ἐξοχὴ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐπιτοκίαν περιθάλψεως. Ἐπὶ πλέον τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα διὰ παρέχῃ δωρεάν τὰ ἀνατοκίαινα πλῆθυσιν εἰς τὰ νεογνά τῶν ἀποπνικῶν οἰκογενειῶν.

Ιον. Τμημα προστασίας βρεφῶν.

Προβλέπεται ἡ βελτίωσις τῆς λειτουργίας τῶν συμβουλευτικῶν σταθμῶν, ἥτοι ἀξίως τῆς χορηγημένης ποσότητος γάλακτος, ἥτις ἤδη εἶναι ἀνεπαρκῆς καὶ συμπλήρω-

σις τῶν ἐργασιῶν. Ἀπεργασίδη ἡ ἴδριαις δύο νέων Βρεφῶν Σταθμῶν εἰς Ἐπιτοκίαν καὶ Πατριωτικῶν.

Ιον. Τμημα ἀσθενῶν παιδῶν.

Τὰ ἤδη ἐγκαταστήσασα Παιδικὰ Ἱατρεῖα ὁργανοῦνται πλήρως, ἰδοῦνται 2 νέα τοιαῦτα εἰς Ἐπιτοκίαν καὶ Πατριωτικῶν καὶ ἀξίως τῆς χορηγημένης ποσότητος γάλακτος, ἡμιστολῶν καὶ λοιπῶν ἀναγκασιῶν εἰδῶν.

Ιον. Τμημα προστασίας νηπίων.

Ἀπὸ ἔτους ἤδη ἐγένετο σιζικὴ μεταστροφὴ εἰς 2 Νηπιολογεῖα, ἣδη δὲ ἐνεργεῖται τοιαῦτα εἰς ἔτιμα 2, εἰς τῶν ὅσον ὥστε νὰ συγγρονηθῶσι καὶ ταῦτα πρὸς τὰ νῦν ἐν τῇ ἔξῃ παρὰδεχόμενα, ἐξ ὁμοειδῶν συγγροῦν καὶ διὰ τὸ ἀναγκασιῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐλλείψεως.

Ιον. Τμημα προστασίας μαθητῶν.

Πρὸς πληροτέραν καὶ πλέον ἐπιστημονικὴν παρακολούθησιν τῶν μαθητῶν, ἀπεργασίδη ἡ ἴδριαις ἰδρυματικῆς πολιτικῆς, ἵνα ἀποτελέσῃ κέντρον προστασίας τῶν μαθητικῶν ἡλικιῶν καὶ παρακολούθησιν αὐτῶν ἀπὸ ἱστορικῶν ἀποπνικῶν, ἐν στενωπῇ πάντοτε ἀνεργασίαν μετὰ τοῦ Ὑπουργεῖου τῆς Παιδείας. Ἡ πρώτη Πολυκλιτικὴ αὐτὴ θὰ ἰδρῶθῃ εἰς τὴν περιφέρειαν Βιθῆς, ὅσον ἐπὶ ἔτιμα μὲ γὰρ ἀριθμὸς σχολείων, διὰ περιλαμβανῶν δὲ, πλὴν τοῦ κεντρικοῦ ἱστορικῶν Μαθητικῶν Μητροπόλεως, πλὴν τμήματα ἐξωτερικῆς προστασίας, ἥτοι Παιδολογικῶν, Ὀρθοπαιδικῶν, Χειρουργικῶν, Μηχανοθεραπευτικῶν, Δερματολογικῶν, Ὠτορινολαρυγγολογικῶν, Οφθαλμολογικῶν καὶ Ὀδοντολογικῶν. Προβλέπεται ἐπίσης ἡ ἰδρυματικὴν κέντρον, μελλοντικῶς δὲ καὶ προῖπον κέντρον ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμῶν.

Προμοῖα μαθητικῆ Πολυκλιτικῆ ἀπεργασίδη ὡς ἰδρῶθῃ καὶ ἐν Πειραιεῖ.

Ιον. Τμημα παιδικῶν ἐξοχῶν.

Διὰ τὴν ἀξίως τῶν κατ' ἔτος ἀποστελλομένων εἰς τὰς παιδικὰς ἐξοχὰς Βουλίας, τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα προβλέπει εἰς εὐεργετικὴν ἐπέκτασιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐργασιῶν, ἵνα δύναιτο νὰ ὑποδεσθῇ συγγροῦν μὲ εὐεργετικὴν ἀξίωσιν 1250 παιδιῶν, ἥτοι 5,000 κατὰ τὰς 4 σεραῖς τοῦ ἔτους. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ αἱ παρὰ τὴν θάλασσαν παιδικὰ ἐξοχὰ δὲν εἶναι πάντοτε κατάλληλοι διὰ τοὺς ὁργανισμοὺς ὅλων τῶν παιδῶν, τὸ Ὑπουργεῖον ἀπεργασίδη τὴν ἰδρυματικὴν παιδικῶν ἐξοχῶν καὶ εἰς Πεντέλῃν πρὸς σέραςιν 400 παιδῶν κατὰ σεράν, ἥτοι 1600 κατὰ τὴν θερινὴν περιόδον.

Ιον. Τμημα καθοδηγήσεως καὶ προχείρου περιθάλψεως.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ τμήματος τοῦτον εἶναι ἀποδοτικῆς, περιλαμβανόμενα τὰς προσπάθειαις τὰς μὴ ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀποδοτικῆς τῶν ἄλλων τμημάτων. Ἡ δόξιν τοῦ εἶναι ποσότητικὴ καὶ καταστατικῆ. Διὰ τοῦ εἰδικῶν προσποτικῶν τῶν προδίδει εἰς ἐξακρίβωσιν ἀποπνικῶν ἱστορικῶν περιπτώσεων καὶ δίδει ἔργασιον καὶ πρῶτον ἀπάντησιν. Μεριστῶν διὰ τὴν ἰσορροπία τῶν στενωπῶν οἰκογενειῶν παιδῶν, διὰ τὴν προσοχὴν περιθάλψιν καὶ τοποθέτησιν παρ' οἰκογενεῖαι τῶν ἐργασιῶν ἐπισημμένων παιδῶν κλπ.

Ιον. Εἰδικὰ Ἱατρεῖα.

Τὸ Ὑπουργεῖον, ἀποδοτικῶν μερίμνην ἀσθενῶν εἰς τὴν ἀποδοτικὴν τῶν Παιδικῶν Ἱατρείων καὶ ἐπὶ τὸν ἔτιμα νὰ τὰ καταστήσῃ ποσότη εἰς ὅσον τὸ δύναιτο ἐπισημμένων παιδῶν, ἀπεργασίδη τὴν ἀξίως τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐπισημ-

ΑΓΙΟΤΗ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΕΓΓΡΑΦΗΣ					ΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΚΥΡΙΟΝ ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ	ΗΛΙΚΙΑ Κατ' ετήν εγγράφη
		ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ		ΔΙΚΑΙΩΜΑ							
		Έτος	Μην	Ημερ.	Παιών	Αριθ.					
		1936	Απριλίου			ΜΑΝΤΑΦΟΥΝΗ ΠΛΑΤΑΝΙΟΥ	Μανταφουνή	Χαριστάνη Μανταφουνή	Χαριστάνης Πλατανίδου	30	
		1936	Απριλίου			ΝΤΙΖΟΥ	Ντιζού	Ευαγγελία	Θεόδωρος Ντιζίδης	26	
						ΜΠΑΤΡΑΚΤΑΡΗ ΛΙΑΠΟΠΟΥΛΟΥ	Μπατρακταρή			48	

Εγγραφή των πρώτων μελών στην « Πανελλήνια Ένωση Επιστημόνων Μαιών» το 1936.

Η σχολή Μαιών « Βασίλισσα Φρειδερίκη» του Μαιευτηρίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΟ 1954
(φωτογραφικό αρχείο συλλόγου Μαιών Αθηνών)

Ο καθ. Ν. Λούρος και το γραφείο του

Επιτοίχια πλακέτα Μαιευτηρίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

Θάλαμος νεογνών –θερμοκοιτίδες, 1954

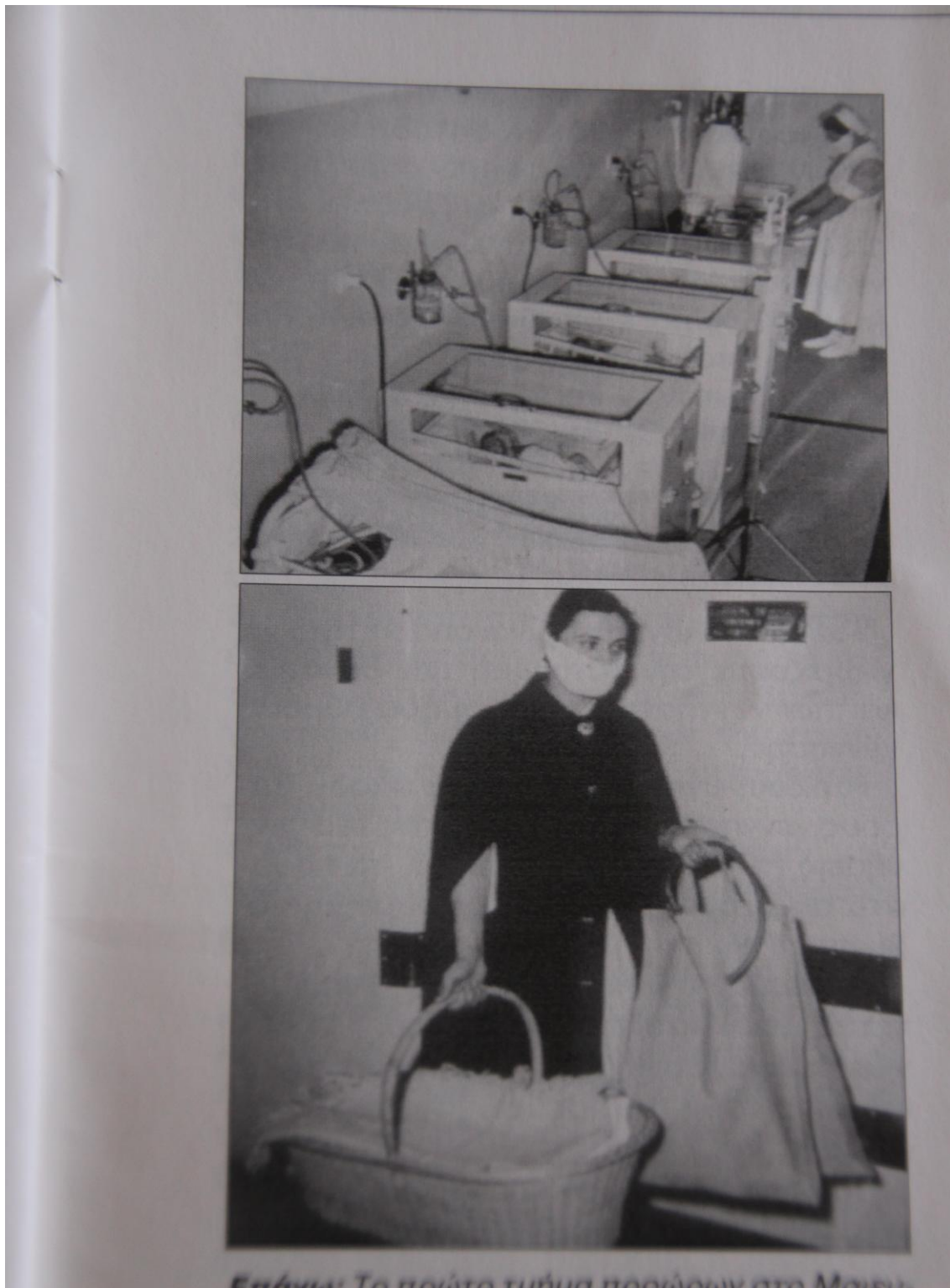
Μαιευτικό προσωπικό του μαιευτηρίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, 1955

Το Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη» κατά την ημέρα των εγκαινίων του (16/2/1933).
(φωτογραφικό αρχείο συλλόγου Μαιών Αθηνών)

Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη» (1955): Θάλαμος νοσηλείας λεχωίδων - νεογέννητων. Εφαρμο-
Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη», 1955. Θάλαμος νοσηλείας λεχωίδων-νεογνών.
(φωτογραφικό αρχείο συλλόγου Μαιών Αθηνών).

Επάνω: Το πρώτο τμήμα προύρων στο Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη» (1947-1954).

Κάτω: Μεταφορά νεογνών (1960).

(φωτογραφικό αρχείο συλλόγου Μαιών Αθηνών)

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΑΡΙΘ. 9.

1858.

EN ΑΘΗΝΑΙΣ, 16 Μαρτίου.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΕΜΒΕΡΜΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Δι' ατάγμα περί συστάσεως σχολῆς διὰ τὰς μαιέας — Ἄγγελοι καὶ ἀρροδοὶ τῆν δημοτῶν ὑπερτίαι.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περί συστάσεως σχολῆς διὰ τὰς μαιέας.

Ο Θ Ω Ν

Ε Α Ε Ω Θ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπι τῇ προτάσει τῆς ἐπι τῶν ἑσωτερικῶν Γραμματείας ἀπεφασισμένη καὶ διατάττομεν

α) Εἰς τὴν πρωτεύουσαν θέλει συσταθῆ σχολὴ διὰ τὰς μαιέας.

β) Αἱ μαθητεύμεναι τὴν μαιευτικὴν θέλουσιν διδασθῆ εἰς τὴν σχολὴν ταύτην θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὰ τῆς μαιευτικῆς.

γ) Ἡ διδασκαλία αὕτη, ἣτις θέλει διδασθῆ δωρεὰ, θέλει γίνεσθαι ἐν διαστήματι τεσσάρων μηνῶν παρὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς μαιευτικῆς, ὅστις εἶναι ἐπιφορτισμένος ἐν γένει καὶ μὴ τὴν διευθύνει τῆς σχολῆς. Θέλει δε διορισθῆ καὶ ἔμπειρος μαιὴ διὰ τὰς πρακτικὰς ἐξασκήσεις τῶν μαιῶν εἰς τὰς ἐγγύους καὶ ἐπιτόκους γυναῖκας, καὶ διὰ τὴν ἐπαναλήψιν τῶν διδασκόμενων μαθημάτων θέλει εἶναι ὑποχρεωμένη, ὅχι μόνον νὰ ἐπισκέπτεται μὲ τὰς μαθήτριαι τὰς εἰς τὸ κατὰστημα εὐρισκομένας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκτὸς τούτου ἐνδεεῖς γυναῖκας.

δ) Κατ' ἔτος θέλουσιν γίνεσθαι δύο σειραὶ μαθημάτων, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἀρχίζει τὴν 1 Μαΐου, ἡ δὲ δεύτερα τὴν 1 Νοεμβρίου.

ε) Διὰ νὰ ἴναι τὴν δεκτὴ εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰς ἀπαιτούμεναις δυνάμεις τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος, καὶ νὰ ἔχῃ καλὴν διαγωγὴν ὅσον διὰ ἐκείνας τὰς ὁποῖας ἐπιθυμοῦν οἱ δῆμοι νὰ στελλοῦν δι' ἐξόδων τῶν, χρειάζεται νὰ μὴ ὑπερβαίνουσιν τὴν ἡλικίαν τῶν 35 ἐτῶν, καί, ἂν δυνατὸν νὰ ἠξέωρασι ἢ ἀνεκμύσσωσι, καὶ νὰ γράρωσιν.

ς) Αἱ θέλουσαι νὰ μαθητευθῶσιν εἰς τὴν σχολὴν, διευθύνονται εἰς τὸν καθηγητὴν, ἐπισυνάπτουσαι ἀποδεικτικὰ τοῦ δήμου, ὅπου ἀνέκουν, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν, αἱ δὲ παρὰ τῶν δήμων στελλόμεναι πρέπει νὰ περυσιάζωσι καὶ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ διοικητικοῦ ἱατροῦ περὶ τῆς ἱκανότητός τῶν ὁ καθηγητὴς ἔμως τὰς ἐξετάζει ὅλας, ἂν ἔγνωσι τὰς ἀπαιτούμεναις ιδιότητας, καὶ ἀποφασίζει ἂν ἴναι δεκταί, ἢ ὄχι.

ζ) Ἡμελεῖται μεγάλη ἡ κακοσθεῖα τῶν μαθητευομένων διδοὶ τὸ δικαίωμα εἰς τὸν καθηγητὴν νὰ τὰς ἀποβάλλῃ ἀπὸ τὴν σχολὴν.

η) Ἄρσθ τελειώσωσι τὴν σειρὰν τῶν τεσσάρων μηνῶν αἱ μαθήτριαι ἐξετάζονται παρὰ τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῶν μελῶν τοῦ ἱατροσυνεδρίου, καὶ αἱ μὲν ἱκαναὶ λαμβάνουσι διπλωμα μαιέας, εἰς τὸ ὅποιον σημειώμεται ὁ βαθμὸς τῆς ἱκανότητός τῶν, ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν ἐξημένων ἱατρῶν· πρὸς τούτοις θέλει λαβεῖν ἐκείνη ἢ ὅποια ἐράνη ἱκανότερα ἐν ἰδιαιτέρον ἀργυροῦν νόμισμα.

Βασιλικό Διάταγμα του 1838 περί συστάσεως σχολῆς για τις μαιέες

Παραδοσιακή μαμή με κύριο γνώρισμα τη πίστη της προς το Θεό. Πίστευαν ότι αν μια μαμή ξεγεννούσε κατά τη διάρκεια της ζωής της 1000 παιδιά, πήγαινε στον Παράδεισο.
(φωτογραφικό αρχείο « Μουσείο της Μητέρας).

Το κοιλιοσκόπιο, με το οποίο οι μαίες άκουγαν τους καρδιακούς παλμούς του εμβρύου πριν την επικράτηση της τεχνολογίας στην ιατρική .

Ένα από τα πρώτα Doppler για την ακρόαση των καρδιακών εμβρυϊκών παλμών, που κάνουν την εμφάνισή τους στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1980.